

**Perintöverotuksesta käyty poliittinen ja yhteiskunnallinen keskustelu
Suomessa 2003–2011**

Anna Emma Kaarina Niemi
Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Poliittinen historia
Pro gradu -tutkielma
Tammikuu 2017

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Politiikan ja talouden tutkimuksen laitos	
Tekijä – Författare – Author Anna Emma Kaarina Niemi			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Perintöverotuksesta käyty poliittinen ja yhteiskunnallinen keskustelu Suomessa 2003–2011			
Oppiaine – Läroämne – Subject Poliittinen historia			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma		Aika – Datum – Month and year Tammikuu 2017	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 83
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Pro gradu -tutkielmassa tarkoituksena on selvittää, millaista poliittista ja yhteiskunnallista keskustelua perintöverotuksesta käytiin Suomessa vaalikausina 2003–2007 ja 2007–2011. Keskeistä on tässä tarkoituksessa selvittää, millaiset tunnistettavissa olevat intressit, arvot ja poliittiset tavoitteet ovat ohjanneet perintöverotuksesta käytyä keskustelua ja ketkä tuohon keskusteluun ovat osallistuneet. Tutkimuskysymyksiä lähestytään tarkastelemalla edelleen, millaista keskustelua perintöverotuksesta on jo aiemmin käyty, miten se on ajan kuluessa kehittynyt sekä millaisin argumentein veroa on puolustettu ja vastustettu.</p> <p>Tutkielman aineistona hyödynnetään ensisijaisesti virallisaineistoja eli hallituksen esityksiä lakiuudistuksista sekä niiden pohjalta käytyjä keskusteluja eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjoissa. Eduskunnassa käydyistä keskusteluista hyödynnetään myös kansanedustajien perintöverotusta koskeneita kirjallisia ja suullisia kysymyksiä sekä lakialoitteita. Tutkielmassa tarkastellaan edelleen perintöverotuksen käsittelyä hallitusohjelmissa sekä valikoitujen eduskuntapuolueiden vaaliohjelmissa. Yhteiskunnallisen keskustelun osalta tutkielmassa hyödynnetään Helsingin Sanomissa vuosina 2003–2011 julkaistuja uutisartikkeleja ja pääkirjoituksia sekä valikoituja, ensi sijassa oikeustieteellisiä artikkeleja.</p> <p>Tutkielmassa aineistoa lähestytään laadullisen sisällönanalyysin kautta. Tutkielmassa analysoidaan ja eritellään käytettävää aineistoa tarkoituksin selvittää perintöverotuksesta esitetyt argumentit, vertailla siitä käytettyjä puheenvuoroja sekä muodostaa keskustelua koskevasta aineistosta laajempi yhteiskunnalliseen kontekstiin kytköksissä oleva kokonaisuus. Sisällönanalyysissä korostetaan tutkimuskohde ja -kysymykset huomioiden ennen kaikkea sen aineistolähtöistä toteutusta.</p> <p>Tutkielmassa havaitaan, että 2000-luvun alkuvuosina voimistui mielipidekehitys, jonka mukaisesti peruseriaatteiltaan lähes muuttumattomana pysynyt perintövero ei enää vastannut ajatusta oikeudenmukaisesta ja ajantasaisesta verotuksesta. Poliittiselle agendalle perintövero nousi vaalikaudella 2003–2007. Vaalikauden aikana hallitus laajensi perintöveron sukupolvenvaihdoshuojennuksia. Pian päätöksen jälkeen Ruotsi luopui perintöverosta, mikä lisäsi perintöveroa jo ennestään vastustaneiden vaatimuksia veron poistamiseen myös Suomessa. Perintövero oli tätä seuraten merkittävä teema sekä puolueiden vaaliohjelmissa vuonna 2007 että vaaleja seuranneissa hallitusneuvotteluissa vaalikaudelle 2007–2011. Hallitus toteutti vaalikauden 2007–2011 aikana perintöveron yleiskenyyksen ja alarajan noston, mutta sen alun perin suunnittelema perintöveron poistaminen sukupolvenvaihdostilanteissa kaatui laaja-alaiseen vastustukseen niin eduskunnassa kuin julkisuudessaakin.</p> <p>Vaalikausina 2003–2007 ja 2007–2011 perintöverotuksesta käyty poliittinen ja yhteiskunnallinen keskustelu osoittaa, että keskustelu perintöverotuksesta on jo lähtökohdiltaan epäsymmetristä ja teemoiltaan epäyhtenäistä. Käsittelyssä sekoittuvat usein paitsi puhtaasti verotuksen taso ja verojärjestelmän kokonaistoimivuus, myös sosiaalipoliittiset näkökohdat, yksilötaso sekä elinkeinopoliittiset motiivit. Tutkielmassa havaitaan, että eduskuntapuolueiden ja niiden kansanedustajien lisäksi perintöverotuksesta käytyyn keskusteluun osallistuivat vaalikausien 2003–2007 ja 2007–2011 aikana aktiivisesti myös etujärjestöt. Etenkin Perheyrittysten liitto onnistui osaltaan politisoimaan perintöverotuksesta käytävää keskustelua nimenomaisesti elinkeinopoliittiseksi. Tutkielmassa havaitaan myös, että oikeustieteellisten asiantuntijoiden kannanotoilla ja niistä julkisuudessa käydyllä keskustelulla oli oleellinen merkitys Vanhasen toisen hallituksen kaavaileman sukupolvenvaihdostilanteiden perintöverotuksen poiston epäonnistumisessa.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Perintövero, verotus, veropoliittikka, julkinen keskustelu, eduskuntakäsittely			

SISÄLLYS

1. Johdanto	1
1.1. Tutkimuskohde	1
1.2. Aikaisempi tutkimus	2
1.3. Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen rajaukset	4
1.4. Tutkimusaineisto ja -menetelmä	6
2. Perintöverotuksesta käydyn keskustelun tausta	10
2.1. Perintöverotuksen lähtökohdat ja kansainvälinen viitekehys	10
2.2. Kotimaisen perintöverotuksen historiallinen kehitys	13
2.3. Perintöverotuksesta aiemmin käydyn keskustelun yleiset linjat	17
3. Perintöverotuksesta käyty keskustelu vaalikaudella 2003–2007	21
3.1. Perintöverotuksen käsittely vaaliohjelmissa ja eduskuntavaaleissa 2003	21
3.2. Perintöverotuksen sukupolvenvaihdoshuojennusta koskeva esitys 2004	23
3.3. Ruotsin päätös luopua perintöverotuksesta syyskuussa 2004	29
3.4. Varallisuusveron poistaminen 1.1.2006 lukien	32
3.5. RKP:n julkisuudessa esittämä ehdotus perintöverotuksesta luopumisesta 2006	39
3.6. Yhteenveto: perintöverokeskustelun nousu	42
4. Perintöverotuksesta käyty keskustelu vaalikaudella 2007–2011	46
4.1. Perintöverotuksen käsittely vaaliohjelmissa ja eduskuntavaaleissa 2007	46
4.2. Hallitusneuvotteluissa käyty kiista verotuskysymyksistä	49
4.3. Perintöverouudistuksen ensimmäinen osa ja sen toteutus 2007	53
4.4. Perintöverouudistuksen toinen osa ja esityksen vetäminen pois 2008	57
4.5. Vaalikauden loppu ja valmistautuminen eduskuntavaaleihin 2011	69
4.6. Yhteenveto: perintöverouudistukset ja perintöverokeskustelun vaimeneminen	71
5. Johtopäätökset	75
Lähteet	79

1. Johdanto

1.1. Tutkimuskohde

Verotus on yksi suomalaisen yhteiskunnan kulmakiviä. Pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan rahoitus vaatii varoja, joita kerätään erinäisten verojen avulla. Veroista suurin osa on tarkoitukseltaan ensisijaisesti fiskaalisia eli niiden tavoitteena on rahoittaa julkista sektoria. Toisaalta veroilla ja verotuksella voi olla myös muita tarkoituksia ja tavoitteita: niillä voidaan esimerkiksi yrittää ohjata ihmisten käyttäytymistä tiettyyn suuntaan asettamalla haittaveroja haitalliseksi katsotulle toiminnalle tai kannustaa suotavana pidettyä toimintaa verohelpotuksin.¹

Veroista ja verotuksesta säädetään aina eduskunnan säätämällä laeilla. Vaikka verotuksen perusteet ja vaikuttimet haetaan ensisijaisesti taloustieteen puolelta, veroista päätetään kuitenkin poliittisten prosessien kautta. Se miten ja millaisia veroja kerätään, on näin viime kädessä poliittinen päätös. Samalla tavalla poliittisten prosessien kautta määritellään, mihin kerätyt verotulot käytetään.

Tässä pro gradu -tutkielmassani tutkimuskohteenani on perintöverotuksesta käyty poliittinen ja yhteiskunnallinen keskustelu 2000-luvun ensimmäisillä vuosikymmenillä. Tutkielmassani olen kiinnostunut tarkastelemaan, miten perintöverotukseen liittyviä intressejä ja ristiriitoja on tuona aikana käsitelty poliittisissa päätöksentekoprosesseissa ja julkisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa.

Tutkimuksen kohteena on nimenomaan perintövero, oikeammin ja viralliselta nimeltään perintö- ja lahjavero (378/1940).² Yksittäisistä verolajeista nimenomaan perintövero on erityisen mielenkiintoinen siihen liittyvien vahvojen mielikuvien takia. Perintöverotuksen kannattajien poliittisiin motiiveihin sisältyy perinteisesti pyrkimys ehkäistä ja hillitä varallisuuserojen kasvua. Toisaalta perintöverotuksen vastustajat ovat nähneet koko verolajin epäoikeudenmukaisena verotuksen kohdistuessa jo kerran verotettuun omaisuuteen ja vaikeuttaessa

¹ Niskakangas, Heikki (2011): Veropolitiikka. WSOYPro Oy, Helsinki, 24.

² Tutkimuksessani käytän pääosin termejä ”perintövero” ja ”perintöverotus”, sillä perintö- ja lahjaverotuksen kokonaisuuteen viitataan usein käyttämällä pelkästään termiä perintövero.

sukupolvenvaihdoksia yrityksissä ja maataloilla.³ Edellä esitetystä johtuen perintöveron kannatus ja vastustaminen ovat yleisesti noudattaneet perinteistä jakoa vasemmisto- ja oikeistopuolueisiin.

1.2. Aikaisempi tutkimus

Perintöverotusta koskevaa keskustelua ei ole aikaisemmin tutkittu yhteiskuntahistoriallisessa tutkimuksessa. Ylipäätänsä historiallista tai yhteiskuntatieteellistä tutkimusta verotuksesta on olemassa Suomessa melko vähän. Perintöverotusta käsitteleviä oikeustieteellisiä tutkimuksia on lukuisia, ja alan perusteoksista ilmestyy uusia painoksia säännöllisin väliajoin. Oikeustieteellisessä perintöverotutkimuksessa verotuksen historiallinen kehitys on harvoin tutkimuksen keskiössä, mutta monissa tutkimuksissa käsitellään perintöveroa silti myös sen oikeushistorialliselta kannalta. Pääosin aikaisempi perintöverotukseen liittyvä tutkimus on näin keskittynyt antamaan yleiskuvan perintöveroon kohdistuneista lakimuutoksista.

Oikeus- ja taloustieteellisessä tutkimuksessa on tutkittu laajasti myös perintöverotuksen tavoitteita, tarkoituksenmukaisuutta sekä hyötyä. Erityisesti taloustieteelliseksi luonnehdittavassa tutkimuksessa näkökulmana ovat perintöverotuksen taloudelliset hyödyt ja haitat eri toimijoille. Oikeustieteellisessä tutkimuksessa tutkitaan verotuksen käytäntöjä, mutta myös jonkin verran esimerkiksi verotuksen oikeudenmukaisuutta.⁴

Yksi laajimmista oikeushistoriallisista katsauksista perintöverotukseen on esitetty Juhani Henttulan vuonna 2005 tarkastetussa oikeustieteen väitöskirjassa *Varallisuuden arvostamisperusteesta perintöverotuksessa*. Lainsäädäntöön tehtyjen muutosten lisäksi Henttula kartoittaa osin myös laajempaa yhteiskunnallista keskustelua perintöveron ympärillä. Vaikka väitöskirjan alussa oleva luku perintöveron historiallisesta kehityksestä on suppea, Henttula palaa tutkimuksensa yhteydessä myös kartoittamaan perintöveron puolesta ja sitä vastaan eri aikoina esitettyjä argumentteja. Henttulan jo kartoittamaa keskustelua hyödynnän soveltuvin osin myös oman tutkimukseni taustoittavissa lähtökohdissa.

³ Henttula, Juhani (2005): *Varallisuuden arvostamisperusteesta perintöverotuksessa*. Oy Finn Lectura Ab, Hamina, 173–174, 176, 182–183.

⁴ Niskakangas 2011, 62.

Helsingin yliopiston finanssioikeuden emeritusprofessori Esko Linnakangas tarkastelee vuonna 2014 ilmestyneessä teoksessaan *Historiallinen verokirja* Suomen verojärjestelmän kehitystä. Teoksessa tarkastellaan paitsi lukuisia eri veroja, myös monia lakkautettuja verotusmuotoja. Linnakangas jakaa teoksessaan verot ”elinkaarimallin” mukaan, ja tarkastelee erinäisten verojen syntymiseen tai ”kuolemaan” eli poistoon vaikuttaneita syitä. Perintöveroa koskevassa osuudessa Linnakangas jakaa perintöveron puolesta ja sitä vastaan esitetyt argumentit osittain Henttulan tutkimukseen perustuen, mutta argumentteja on päivitetty vastaamaan enemmän viimeaikaista keskustelua.

Perintöveron kehitystä on tutkittu myös oikeustieteellisissä veropolitiikkaa käsittelevissä teoksissa. Muun muassa Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun vero-oikeuden professorin Heikki Niskakankaan veropolitiikan perusteos *Veropolitiikka (2011)* on tiivis yleiskatsaus veroihin vaikuttavaan politiikkaan. Teoksessa on esitelty monet verotuksen pääperiaatteet oikeudenmukaisuuskysymyksistä verotuksen tavoitteisiin sekä hyvän verotusjärjestelmän ominaisuuksiin. Niskakangas on julkaissut myös muutamia artikkeleja liittyen perintöverotukseen ja julkisuudessa hän on profiloitunut perintöveron puolustajana. Niskakangas on myös toiminut Suomen Keskustan veropoliittisena asiantuntijana. Tutkielmassani hyödynnän Niskakankaan artikkeleista muun muassa Seppo Penttilän juhlakirjassa julkaistua artikkelia *Perintöverotuksen yhteiskunnallisesta roolista* (2014), jossa Niskakangas keskittyy tutkimukseni kannalta hyvinkin relevantisti perintöverosta käytyyn keskusteluun ja siihen kohdistuneeseen lobbaukseen.

Itä-Suomen yliopiston vero-oikeuden professori Matti Myrsky on julkaissut veropolitiikkaa käsittelevän perusteoksen *Suomen veropolitiikka* (2015), jossa käsitellään osin myös perintöverotuksen kehitystä. Myrskyn teoksessa esitellään laajasti lainsäädännön prosesseja, jotka ovat verotuksen muodostumisen kannalta tärkeitä. Teos tarjoaa kattavan kuvauksen verojärjestelmän historiallisten muutosten suurista linjoista. Hyödynnän tutkielmassani myös Myrskyn muita veropolitiikasta julkaisemia artikkeleja. Esimerkiksi Verotus-lehdessä julkaistu artikkeli *Hallitusohjelmat ja verotus* (4/2013), käsittelee hallitusohjelmien merkitystä

veropolitiikan toteuttamisen kannalta.⁵ Myrsky on julkaisuissaan peräänkuuluttanut nimenomaan veropolitiikan monitieteisempää tutkimusta.⁶

1.3. Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen rajaukset

Tutkimuksessa tarkoitukseni on selvittää, mihin poliittinen ja yhteiskunnallinen keskustelu perintöverosta vaalikausien 2003–2007 ja 2007–2011 aikana on tarkalleen kohdistunut. Keskeistä on tässä tarkoituksessa selvittää, millaiset tunnistettavissa olevat intressit, arvot ja poliittiset tavoitteet ovat ohjanneet perintöverotuksesta käytyä keskustelua ja ketkä tuohon keskusteluun ovat osallistuneet. Tutkimuskysymyksiä aion lähestyä selvittämällä edelleen, millaista keskustelua perintöverotuksesta on jo aiemmin käyty ja miten se on ajan kuluessa kehittynyt. Kartoitan myös sitä, millä argumenteilla veroa tai siihen kohdistuneita muutosesityksiä on puolustettu ja vastustettu.

Hypoteesini on, että perintöverosta on tullut todellisuudessa sen taloudellista merkitystä suurempi yhteiskunnallinen kysymys. Viime aikoina perintöveron osuus valtion verotuloista on ollut vain vähän yli yhden prosentin.⁷ Perintöveron fiskaalinen merkitys valtion taloudelle ei näin ollen ole oleellinen, mutta toisaalta juuri sen verran ratkaiseva, että veron poistamisen aiheuttamat tappiot tulisi kattaa esimerkiksi jollain muulla verolla. Perintöverotuksen kannattamisen ja vastustamisen taustalla on näin ollen ennen kaikkea arvoihin ja arvostuksiin liittyviä ei-fiskaalisia argumentteja ja painotuksia. Perintöveron merkityksen ymmärtämistä on tässä suhteessa edelleen vaikeuttanut se, että sitä koskevassa keskustelussa on sekoittunut esimerkiksi henkilöiden siviilioikeudelliseen asemaan liittyviä seikkoja laajempiin elinkeinopoliittisiin tavoitteisiin.

Tutkimukseni tarkoituksena on käsitellä perintöverotusta siitä käydyn poliittisen ja yhteiskunnallisen keskustelun kautta. Veropäätökset ovat poliittisia, ja niiden taustalla on aina prosesseja, joita ohjaavat eri toimijoiden erilaiset poliittiset motivaatiot ja arvostukset. Vaikka verotuksesta tehtävien päätösten taustalla onkin paikallistettavissa oikeus- ja taloustieteelliseen

⁵ Myrsky, Matti (2013b): Hallitusohjelmat ja verotus. Verotus 4/2013, 349.

⁶ Mm. Myrsky, Matti (2015): Vero-oikeudellisen tutkimuksemme tilannekuva. Lakimies 7–8/2015, 1091.

⁷ Linnakangas, Esko (2014): Historiallinen verokirja. Multiprint, Helsinki, 104.

tutkimukseen perustuvaa objektiivista valmistelutyötä, poliittisten ja yhteiskunnallisten toimijoiden motiivit ovat itsessään kiinnostava ja tärkeä tarkastelun kohde.

Tutkimuksellani haluan osaltaan selvittää perintöverotusta koskevien keskustelujen taustalla vallitsevia poliittisia prosesseja sekä sitä laajempaa yhteiskunnallista keskustelua, jolla on ollut oma vaikutuksensa poliittiseen päätöksentekoon. Tutkimuksellani en pyri kuitenkaan ottamaan kantaa esimerkiksi siihen, onko perintövero tarpeellinen vai ei, tai ovatko esimerkiksi siihen tehdyt muutokset olleet toimivia. Tutkimukseni tarkoituksena on tuoda esille perintöverotusta koskevan keskustelun taustatekijöitä sekä tarkastella eduskunnassa tehtäviin verolainsäädäntöpäätöksiin vaikuttavia ja niistä tunnistettavia poliittisia ja yhteiskunnallisia motiiveja.

Tutkimukseni tarkastelee vuosien 2003 ja 2011 välistä poliittista ja yhteiskunnallista keskustelua. Kyseiselle ajanjaksolle sisältyy kaksi vaalikautta, joiden aikana tehtiin merkittäviä muutoksia perintöveron tasoon ja käytäntöihin. Perintöveroon tehtiin merkittävät huojennusesitykset vuosina 2004⁸ ja 2007⁹. Myös varallisuusveron poisto ja Ruotsin perintöveron poisto vuosina 2004–2005 vaikuttivat perintöverotuksesta julkisuudessa käytyyn keskusteluun ja poliittiseen päätöksentekoon. Vuonna 2008 hallitus esitti merkittävää yritysten sukupolvenvaihdosta koskenutta lisähuojennusta¹⁰, mutta lakiesitys vedettiin lopulta pois. Poliittisten puolueiden lisäksi myös muutamat erilaiset lobbaustahot olivat vahvasti mukana julkisessa keskustelussa tutkimukseni ajanjaksolla.¹¹ Vuoden 2008 jälkeen perintöverotukseen ei ole esitetty merkittäviä huojennuksia tai muutoksia, minkä seurauksena myös aktiivinen poliittinen ja julkinen keskustelu aiheesta osaltaan vaimentui.

⁸ Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi perintö- ja lahjaverolain 55 §:n muuttamisesta (HE 84/2004 vp).

⁹ Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi perintö- ja lahjaverolain muuttamisesta (HE 58/2007 vp).

¹⁰ Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi perintö- ja lahjaverolain sekä tuloverolain 47 §:n muuttamisesta (HE 53/2008 vp).

¹¹ Niskakangas 2011, 142.

1.4. Tutkimusaineisto ja -menetelmä

Perintöveron kehitystä tarkasteltaessa hyödynnän ensisijaisesti virallisaineistoja eli hallituksen esityksiä lakiuudistuksista sekä niiden pohjalta käytyä keskustelua eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjoissa. Hallituksen esityksissä perustellaan ehdotettuja muutoksia ja niiden tarpeellisuutta, mikä tuo esiin hallitusten esitysten taustalla olleet arvostukset ja tavoitteet. Eduskunnassa käydyistä keskusteluista tarkastelen edelleen myös kansanedustajien perintöverotusta koskevia kirjallisia ja suullisia kysymyksiä sekä kansanedustajien omia lakiehdotuksia. Hyödyllisen aineiston muodostavat myös hallituksen budjettiesitykset, sillä perintöveron muutosesitykset ovat usein olleet osa laajempia hallituksen budjettiratkaisuja.

Tutkimukseni kannalta olennaisia hallituksen esityksiä ovat HE 84/2004 vp, HE 58/2007 vp sekä HE 53/2008 vp. Näissä kaikissa kolmessa esityksessä esitettiin olennaisia muutoksia perintöveroon. Vuonna 2004 hyväksytyssä hallituksen esityksessä säädettiin huomattavasta yritysten ja maatilojen sukupolvenvaihdoshuojennuksesta. Huojennusta yritettiin laajentaa vuonna 2008, mutta esitys peruutettiin lopulta sen kohtaaman vastustuksen vuoksi. Vuonna 2007 hyväksytty hallituksen esitys perintöveron muuttamisesta oli puolestaan merkittävä, sillä se vapautti veronmaksusta suuren määrän niin sanottuja tavallisia perintöjä.

Tutkimuksessani tarkastelen edelleen myös hallitusohjelmia vuosilta 2003–2011. Myrsky on määritellyt hallitusohjelmat keskeisiksi veropolitiikkaa määritteleviksi dokumenteiksi.¹² Myrskyn mukaan hallitusohjelmat ovat keskeisiä veropolitiikkaa ohjaavia dokumentteja, ja niitä voidaan pitää eräänlaisina toimenpidelistoina veropolitiikan toimista jokaiselle vaalikaudelle. Varsinkin nykyään hallitusten ollessa pitkäikäisiä ja usein lähes koko vaalikauden kestäviä, hallitusohjelmista ovat muodostuneet strategisiksi toimenpidesuunnitelmiksi, joista pystyy selkeästi havainnoimaan seuraavan neljän vuoden toimia. Myrskyn tarkastelun mukaan hallitusohjelmien veropoliittiset tavoitteet ovat viime vuosina toteutuneet melko hyvin, vaikka neljän vuoden hallituskauden aikana suunnitelmiin joudutaankin tekemään joitakin tarkistuksia.¹³

¹² Myrsky, Matti (2013a): Suomen veropolitiikka, Talentum, 273.

¹³ Myrsky 2013b, 349–350.

Tutkimukseni ajanjakson aikana Suomessa toimi neljä eri hallitusta: Jätteenmäen hallitus (2003), Vanhasen ensimmäinen hallitus (2003–2007), Vanhasen toinen hallitus (2007–2010) ja Kiviniemen hallitus (2010–2011). Vuonna 2003 tehdyt hallitusohjelmat ovat käytännössä samat. Myöskään Vanhasen toisen hallituksen ja Kiviniemen hallituksen hallitusohjelmissa ei esiinny suuria linjaeroja, minkä lisäksi Kiviniemen hallitus ehti olla toiminnassa alle vuoden ennen seuraavia vaaleja.¹⁴ Hallitusohjelmista keskityn erityisesti Vanhasen ensimmäisen ja toisen hallituksen hallitusohjelmiin, sillä niiden voidaan katsoa määrittäneen olennaisesti vaalikausien 2003–2007 ja 2007–2011 agenda. Näinä vuosina hallitusohjelmat olivat hyvin yksityiskohtaisia ja pyrkivät määrittelemään vaalikauden agendan koko sen keston ajalle.

Tutkimuskysymyksiini vastatakseni on edelleen tarkoitus selvittää, miten perintöverotus on ollut esillä eri eduskuntapuolueiden itsensä linjaamissa tavoitteissa. Erityisesti tarkastelen tässä suhteessa eduskuntapuolueiden laatimia vaaliohjelmia, joita käsittelem silloisten kolmen suuren puolueen (Suomen Keskusta, Kansallinen Kokoomus ja Suomen Sosialidemokraattinen Puolue) osalta.¹⁵ Näillä puolueilla oli suurina niin sanottuina perinteisinä puolueina todennäköisin mahdollisuus päästä hallituksen pääpuolueiksi määrittelemään hallitusohjelmaa, jolloin heidän linjauksillaankin voidaan katsoa olleen suurin merkitys julkisessa keskustelussa.

Perintöverokeskustelua on käyty paljon myös poliittisten päätöksentekuelinten ulkopuolella. Etenkin sanomalehtien mielipidepalstoilla on vuosien saatossa julkaistu lukuisia mielipidekirjoituksia, ja monet lehdet ovat pääkirjoitussivuja myöten ottaneet kantaa perintöverokeskusteluun¹⁶. Tutkimukseni aineistoina käytän tässä tarkoituksessa Helsingin Sanomissa vuosina 2003–2011 julkaistuja uutisia sekä toimituksen julkaisemia pääkirjoituksia ja kolumneja. Tutkimuksessani olen kuitenkin rajannut aineiston ulkopuolelle mielipidepalstan kirjoitukset, joista usealla ei voida katsoa olleen merkittävää vaikutusta keskustelun suuntaan tai laatuun.

Hyödynnän aineistonani myös muutamia vuosina 2003–2011 julkaistuja lähinnä oikeustieteellisiä artikkeleja, joiden voidaan katsoa olleen osa perintöverosta käytävää yhteiskunnallista

¹⁴ Myrsky 2013b, 358.

¹⁵ Jatkossa käytän em. puolurekisteriin rekisteröidyistä puolueista niiden vakiintuneita käyttönimiä ”keskusta”, ”kokoomus” ja ”SDP”. Sama käytäntö pätee myös muiden tutkielmassa mainittavien puolueiden osalta.

¹⁶ Mm. Helsingin Sanomat (HS) 16.7.2006, Perintövero jaksaa puhuttaa.

keskustelua, ja joilla on pyritty vaikuttamaan myös itse päätöksentekoprosessien sisältöön. Esimerkiksi Verotus-lehdessä julkaistiin vuonna 2005 silloisen finanssioikeuden professorin ja laajasti eduskunnan valiokunnissa kuullun Kari S. Tikan artikkeli *Perintövero: luopuminen vai uudistaminen edessä?*¹⁷ sekä vero-oikeuden dosentti Pertti Purosen kirjoitus *Keskustelua perintöverotuksen kohtalosta vaivaa kapea-alaisuus*¹⁸.

Lähestyn aineistoani laadullisen sisällönanalyysin kautta. Pyrin siten paitsi analysoimaan myös erittelemään käytettävää aineistoa selvittääkseni eri aikoina perintöverotuksesta esitetyt argumentit, vertaillakseni siitä käytettyjä puheenvuoroja sekä muodostaakseni keskustelua koskevasta aineistosta laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin kytköksissä olevan kokonaisuuden.¹⁹

Sisällönanalyysissä korostan tutkimuskohteeni ja tutkimuskysymyksen huomioiden ennen kaikkea sen metodiltaan aineistolähtöistä toteutusta.²⁰ Analyysissä korostuvat näin ollen tutkimuskohteen kannalta laajan alkuperäisaineiston pelkistäminen, ryhmittely ja erottelu. Pyrkimyksenäni on tuottaa perintöverotuksesta käydystä keskustelusta mielekäs ja tarkoituksenmukainen uutta tietoa tuottava esitys, joka systematisoi selkeällä tavalla perintöverotusta vastaan ja sen puolesta esitetyn argumentaation laadun, laajuuden ja subjektit.

Tutkimuskohdetta ja aineistoa olisi sinänsä voinut lähestyä sisällönanalyysissä myös teorialähtöisesti esimerkiksi diskurssianalyysin keinoin. Ottaen huomioon alkuperäisaineiston laajuus olen katsonut metodin kuitenkin tutkimusekonomisesti työlääksi ja epätarkoituksenmukaiseksi. Tutkielmassani käydystä keskustelusta toki esitetään sen yleiset

¹⁷ Tikka, Kari S. (2005): Perintövero: luopuminen vai uudistaminen edessä?, Verotus 4/2005, 344–354.

¹⁸ Purosen, Pertti (2005): Keskustelua perintöverotuksen kohtalosta vaivaa kapea-alaisuus, Verotus 5/2005, 460–464.

¹⁹ Ks. metodista tarkemmin Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html>, viitattu 16.10.2016.

²⁰ Ks. sisällönanalyysin aineisto- ja teorialähtöisestä toteuttamisesta Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_3.html>, viitattu 16.10.2016.

retoriset linjat, jolloin huomioiduksi tulevat myös esimerkiksi poliittisen diskurssin erityispiirteet.²¹

²¹ Ks. esimerkiksi kansanedustajien kysymysten retorisista perspektiiveistä Wiberg, Matti & Koura, Antti (1996): Kansanedustajat ovat kyselevinään ja ministerit ovat vastaavinaan, teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.): Pelkkää retoriikkaa. Vastapaino, Tampere, 197–219.

2. Perintöverotuksesta käydyn keskustelun tausta

2.1. Perintöverotuksen lähtökohdat ja kansainvälinen viitekehys

Perintöjä on verotettu erilaisin keinoin hyvin pitkään. Varhaisimmat perintöverotuksen muodot voidaan paikallistaa jo sumerilaiseen kulttuuriin asti.²² Edelleen jo Rooman valtakunnassa oli käytössä teoreettisilta perusteiltaan nykypäivän veromuotoa vastaava perintövero, jonka taso oli noin 5 prosenttia perintöosuuden arvosta. Lähiomaiset sekä pienet perinnöt oli kokonaan vapautettu perintöverosta. Kuitenkin 200-luvulla veromuoto jouduttiin poistamaan kokonaan sen osoittauduttua hyvin epäsuosituksi kansan keskuudessa.²³

Perintöverotuksen tarkoitus on olla sen teoreettisilta lähtökohdiltaan omaisuuden lisääntymisen verotusta ja sen tärkein peruste on sen positiivinen vaikutus verovelvollisen veronmaksukykyyn. Perintöverotuksen ensisijainen tavoite on fiskaalinen eli julkisen sektorin toiminnan rahoittaminen. Perintöveron fiskaalinen merkitys kansantaloudelle on kuitenkin pieni, joten sillä voidaan myös katsoa olevan selkeä jakopoliittinen tavoite, sillä perintöveron taustalla on myös ajatus varallisuuserojen tasaamisesta. Tikan mukaan perintöverotus ei kuitenkaan ole kovinkaan tehokas jakopoliittinen keino, sillä se on hyvin altis verosuunnittelulle.²⁴

Kansainvälisellä tasolla perintöjen verottamisessa sovelletaan pääsääntöisesti kahta eri käytäntöä: yhtäältä perintöosuus- ja toisaalta jäämistöverojärjestelmää. Etenkin Manner-Euroopan maissa, kuten myös Suomessa²⁵, on käytössä ensin mainittu perintöosuusjärjestelmä, jossa perinnön verotus tapahtuu jokaisen perijän kohdalla erikseen. Esimerkiksi henkilön jätettyä omaisuuttaan perinnöksi kahdelle lapselleen kumpikin lapsi maksaa omasta perintöosuudestaan tietyn määrän veroa. Etenkin anglosaksisissa maissa käytössä olevassa jäämistöverojärjestelmässä perintöä puolestaan verotetaan kerran, jonka jälkeen perintö jakautuu perijöille, joiden ei tarvitse enää omasta osuudestaan suorittaa perintöveroa.²⁶

²² Linnakangas 2014, 79.

²³ Henttula 2005, 189.

²⁴ Tikka, Kari S. (1990): Veropolitiikka, Lakimiesliiton kustannus, Helsinki, 112.

²⁵ Käsittelen suomalaisen perintöverotusjärjestelmän historiaa tarkemmin jäljempänä luvussa 2.2.

²⁶ Henttula 2005, 206–216.

Huomioitavaa on, että maailmalta löytyy useita valtioita, joissa perinnöstä ei ollenkaan veroteta eikä myöskään ole aiemmin verotettu. Niin sanottujen kehittyvien maiden lisäksi esimerkiksi monissa entisisissä neuvostotasavalloissa ei ole niiden itsenäistymisen jälkeen ollut käytössä perintöveroa. Anderssonin mukaan tämän taustalla on pikemminkin omistajuuden pieni määrä neuvostoaikana kuin niinkään tietoinen päätös. Nykyisistä EU:n jäseninä olevista entisistä neuvostotasavalloista perintöveroa ei ole käytössä muun muassa Virossa, Latviassa ja Slovakiassa.²⁷

Perintöverotuksesta on toisaalta myös luovuttu tietyissä valtioissa. Ensimmäisiä perintöverotuksesta luopuneita maita olivat 1970-luvun aikana verosta luopuneet Kanada ja Australia. Toisaalta esimerkiksi Kanadassa perintöverosta luopuminen ei kuitenkaan tarkoittanut perintöjen verottamista jättämistä, vaan tilalle tuli perittyjen pääomahyödykkeiden tuloverotus.²⁸

Euroopassa perintöverosta ovat luopuneet muun muassa Portugali (2003), Ruotsi (2005) ja Itävalta (2008). Anderssonin mukaan näille maille ominaista oli se, että veron tuotto oli pieni ja veropohja aukollinen. Itävallassa veron poistamisen taustalla olivat lisäksi valtiosääntötuomioistuimen päätökset, joiden mukaan vero silloisessa muodossaan ei kohdellut verotettavia tasa-arvoisesti, jolloin Itävallassa päädyttiin poistamaan koko vero, kun tarvittavia muutoksia ei saatu toteutettua riittävän nopeassa aikataulussa.²⁹

Ruotsin vuoden 2004 päätöstä poistaa perintövero pidettiin yleisesti yllättävänä ottaen huomioon, että hallitusvastuussa oli tuolloin sosiaalidemokraattien, vasemmiston ja vihreiden punaviherkoalitie.³⁰ Päätöksen taustalla voidaan katsoa olleen pääsääntöisesti kolme syytä: pääoman kokonaisverotus oli kasvanut liian suureksi, veron tuotto oli melko pieni sekä aukollinen veropohja mahdollisti laajan verosuunnittelun. Vaikka veron uudistamisesta oli käyty keskustelua, Ruotsissa ei ollut vielä tuohon mennessä esitetty varteenotettavia vaatimuksia koko veron poistosta. Tikan mukaan julkisuudessa perintöveroa kohtaan osoitettu kritiikki koski ennen kaikkea yritysten sukupolvenvaihdoksia sekä asunovarallisuuden arvon suuresta noususta johtuneita ongelmia. Osaa ongelmista yritettiin korjata vielä vuonna 2004 voimaan tulleilla

²⁷ Andersson, Edward (2011): Perintöverotus kansainvälisen kehityksen valossa, Verotus 1/2011, 5–6.

²⁸ Andersson 2011, 5.

²⁹ Andersson 2011, 6.

³⁰ Andersson 2011, 6; Tikka 2005, 349

muutoksilla, joiden seurauksena muun muassa puoliso vapautettiin perintöverosta sekä yritysten sukupolvenvaihdostilanteiden lievennyksiä laajennettiin. Tehtyjen muutosten ei kuitenkaan katsottu poistavan kaikkia perintöverotuksen ongelmia, joten vielä myöhemmin vuonna 2004 sosiaalidemokraattisen pääministerin Göran Perssonin johtama hallitus teki esityksen perintöveron poistosta.³¹

Perintöverotuksen voidaan katsoa joissakin maissa olleen myös korostuneen poliittinen ja jopa vaalilupauksille altis verotuslaji. Esimerkiksi Italiassa ja Yhdysvalloissa on koettu tilanteita, joissa perintöveron poistaminen on ensin esitetty vaalilupauksena ja tämän jälkeen myös toteutettu ja sittemmin peruttu. Italiassa Silvio Berlusconiin johtama hallitus poisti perintöveron vuonna 2002 vaalilupauksen seurauksena, vaikkakin päätöksellä epäillään olleen myös Berlusconiin henkilökohtaisia motiiveja.³² Vero kuitenkin palautettiin vuonna 2006, tosin enintään 8 prosentin suuruisena.

Myös Yhdysvalloissa presidentti George W. Bushin ensimmäisellä kaudella ryhdyttiin toimiin perintöveron asteittaiseksi poistamiseksi vuoteen 2010 mennessä. Bushin uudistus oli kuitenkin poikkeuksellinen, sillä asteittainen poisto oli vain määräaikainen vuoteen 2011 asti, joten käytännössä perintövero poistui vain vuodeksi. Vuoden 2010 jälkeen päädyttiin ratkaisuun, jonka mukaan jäämistöverotus on jatkossa 35 %:ia jäämistöstä, mutta laissa asetettujen rajojen vuoksi vero koskee käytännössä ainoastaan yli viiden miljoonan dollarin jäämistöjä.³³ Todettakoon, että perintöveron poistaminen kokonaisuudessaan on ollut myös Yhdysvaltojen vastavalitun ja tammikuussa 2017 virkaan astuvan presidentti Donald Trumpin keskeisimpiä vaalilupauksia.³⁴

³¹ Tikka 2005, 349–350. Anekdoottina on Niskakankaan mukaan kerrottu, että Ruotsin silloinen sosiaalidemokraattinen pääministeri Göran Persson joutui käymään vaikeita kasvupakettineuvotteluja elinkeinoelämän järjestöjen kanssa. Saadakseen kasvupaketin läpi Perssonin piti turvautua Ruotsin vasemmistopuolueen tukeen parlamentissa. Alun perin tarkoituksena oli poistaa sekä perintö- että varallisuusvero, mutta vasemmistopuolue ei tähän suostunut. Persson kutsui vasemmistopuolueen puheenjohtajan Lars Ohlyn luokseen ja käski tätä istumalta valitsemaan, kumpi veroista poistettaisiin. Ohly valitsi perintöveron. Ks. tarkemmin Niskakangas, Heikki (2014): Perintöverotuksen yhteiskunnallisesta roolista, teoksessa Nykänen, Pekka – Urpilainen, Matti (toim.): Yritys, omistus ja verotus – Seppo Penttilän juhlaKirja. Edita Publishing Oy, 252.

³² Tikka 2005, 349.

³³ Andersson 2011, 6.

³⁴ HS 13.8.2016, Amerikka ensin vai miljonäärit maksamaan?

Täsmällinen vertailu OECD-maiden perintöveron tuotossa on lähtökohtaisesti hankalaa erilaisten verotus- ja arvostuskäytäntöjen vuoksi. Yleisellä tasolla Euroopassa perintöveron tuotto-osuus verotuloista on kuitenkin ollut noin 0,5 ja 1,3 %:n välillä. Ranskassa perintöveron tuotto on ollut suhteellisesti korkeinta (2,5 % vuonna 2011), kun taas jo kertaalleen perintöveron poistaneessa Italiassa perintöveron tuotto on esimerkiksi vuonna 2011 ollut vain noin 0,09 %. Kaiken kaikkiaan viimeisen 10–15 vuoden aikana perintöverotuksen tuottokehitys on ollut laskeva. Niissä maissa, joissa perintöveroa ei ole poistettu, siihen on tehty huomattavia lievennyksiä. Yksi yleisimmistä lievennyksistä on ollut lesken vapauttaminen perintöverosta kokonaan. Muun muassa Tanska, Norja ja Ranska ovat vapauttaneet lesken kokonaan perintöverosta. Myös ylimmät veroprosentit ovat alentuneet eikä vuoteen 2011 asti OECD-maissa ollut tehty korotuksia perintöveroon noin 10 vuoteen.³⁵

2.2. Kotimaisen perintöverotuksen historiallinen kehitys

Ensimmäinen varsinainen perintöverotuksen muoto syntyi Ruotsi-Suomessa vuonna 1660, kun leimaveroasetuksessa säädettiin, että testamentit ja perinnönjakokirjat on tehtävä tietyn hintaisille leimaveroapereille. Niin sanotun yleisen ja köyhän kansan testamentit ja perinnönjaot tehtiin edullisemmalle leimaveroapaperille kuin ylempien luokkien. 1600-luvun lopussa annettiin myös asetus, jonka mukaan pieni osa eli noin 0,5 prosenttia testamentatusta perinnöstä tuli antaa köyhäinhoitoon. Leimaveroasetus säilyi pääasiallisena perinnön verottamismuotona myös Suomen autonomisen ajan vuoteen 1917 asti.³⁶

Itsenäisen Suomen ensimmäinen perintö- ja lahjaverolaki säädettiin vuonna 1919. Kyseinen laki korvasi aikaisemmin voimassa olleet säännökset ja leimaverot, joilla perittävää omaisuutta oli verotettu.³⁷ Veron asteikko oli progressiivinen ja sukulaisuussuhde määrittä verokantaa. Laki ei kuitenkaan kestänyt aikaa, vaan uusi laki säädettiin jo heti vuonna 1921. Vanha laki ei tyydyttänyt etenkin omaisuuden arvioimisen, tarkastuksen sekä veronkannon osalta.³⁸

³⁵ Andersson 2011, 7.

³⁶ Linnakangas 2014, 81–82

³⁷ Henttula 2005, 27.

³⁸ Mattila, Pauli K. (1984): Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa, Suomen Lakimiesliiton Kustannus Oy, Helsinki, 93–96.

Vuoden 1921 lailla pyrittiin saamaan perintöverotus yhdenmukaiseksi tulo- ja omaisuusverotuksen kanssa. Perintöverotuksessa oli herätty käytännön ongelmiin esimerkiksi perittävien kiinteistöjen oikean arvon määrittämisessä. Veroviranomaisten oli liian kallista tehdä tarkastusmatkoja perittävän omaisuuden luo, joten omaisuuden oikea arvo jäi usein määrittämättä ja verotettavaksi päätyi liian alhaiseksi määritelty arvo. Lain yhteydessä luotiinkin suoraan tulo- ja omaisuusvero-organisaatioihin yhteydessä ollut perintövero-organisaatio, joka pohjautui maaherran kokoaman perintöverolautakunnan toimintaan.³⁹

Sittemmin vuonna 1940 laadittu ja vuoden 1921 lain korvannut laki on edelleen suurilta osin voimassa olevaa oikeuttamme. Ensimmäiset suuret muutokset lakiin tehtiin vasta 1979, kun laissa säädettiin ensi kertaa sukupolvenvaihdoshuojennuksesta. Lain muuttaminen aloitettiin valtiovarainministeriön perustamassa toimikunnassa 1978. Sen toimeksiantona oli osaltaan tehdä muutoksia veroasteikkoon rahanarvon huononemisen takia sekä muuttaa omaisuuden arvostusperiaatteita etenkin perintönä siirtyvien mautilojen ja yritysten jatkuvuuden helpottamiseksi. Toimikunta toimitti hallitukselle välimietinnön lokakuussa 1978, jonka pohjalta hallitus muodosti esityksensä perintö- ja lahjaverolain muuttamiseksi.⁴⁰

Eduskunnan käsittelyyn alkuvuodesta 1979 päätyneet hallituksen esitys oli kuitenkin sanamuodoiltaan epäselvä ja herätti sen käsittelyn yhteydessä kiivasta keskustelua. Etenkin varojen arvostamiseen liittynyt muutosesitys oli epäselvä. Kiistan ytimeen nousi kysymys siitä, arvostetaanko perintöverotettava omaisuus käyvän arvon vai verotusarvon mukaisesti. Vasemmistopuolueissa puolustettiin käypää arvoa korostavaa näkemystä, kun taas etenkin Keskustapuolue vaati verotusarvon käyttämistä perintöverotuksen perusteena.

Jälkikäteen on pohdittu, ymmärsikö eduskunta täysin käsittelemäänsä lakia arvostuskysymyksen osalta. Mattilan mukaan keskustelun vilkkaus ja lakiin jätetyt vastalauseet kuitenkin todistavat, että eduskunnassa todellisuudessa myös osattiin arvioida arvostuskysymyksen vaikutus perintöverotukseen.⁴¹ Toisaalta esimerkiksi Henttula on tutkimuksessaan arvioinut, että aikanaan ei yleisesti ymmärretty vuoden 1979 muutoksen vaikuttavuutta.⁴²

³⁹ Mattila 1984, 96–97.

⁴⁰ Mattila 1984, 102.

⁴¹ Mattila 1984, 103–106.

⁴² Henttula 2005, 29.

Vuoden 1979 lakimuutoksen jälkeen perintöverouudistusta pohtinut työryhmä luovutti perintö- ja lahjaverolain kokonaisuudistusta ehdottaneen loppuraporttinsa alkuvuodesta 1980. Vaikka muutamia merkittäviä ja jäljempänä esiteltäviä muutoksia perintöverolakiin onkin sittemmin säädetty, lain kokonaisuudistus jäi kuitenkin toteutumatta eikä sellaista ole tähänkään päivään mennessä toteutettu.⁴³

1980-luvun lopussa Holkerin hallitus käynnisti koko kotimaista verojärjestelmää koskevan kokonaisverouudistuksen vuoden 1987 hallitusohjelman linjauksiinsa nojaten. Uudistus painottui tulo- ja yritysverotukseen eikä varsinaisesti vaikuttanut perintöverotukseen. Vuosina 1989–1991 toimeenpannut uudistukset olivat Myrskyn mukaan osoitus Suomen osallistumisesta Yhdysvalloista lähteneeseen pyrkimykseen tehostaa verojärjestelmää laajentamalla veropohjaa ja pienentämällä marginaaliveroastetta.⁴⁴ Ennen vuotta 1989 pääomatuloja verotettiin ankarammin kuin ansiotuloveroja, mutta uudistuksen myötä tulot asetettiin samalle viivalle.⁴⁵

Yksi suurimpia Suomen koko verojärjestelmään vaikuttaneita muutoksia oli vuoden 1993 verouudistus, jossa eriytettiin pääoma- ja ansiotuloverotus.⁴⁶ Uudistuksessa pääomatulojen verotus muuttui yhden veroprosentin mukaisesti tasaveroksi, kun taas ansiotuloverotus säilyi progressiivisena. Muutoksen voidaan katsoa olevan merkittävä periaatteellinen murros, sillä uudistuksen seurauksena pääomatuloja ryhdyttiin tietyin poikkeuksin verottamaan kevyemmin kuin ansiotuloja.⁴⁷ Esimerkiksi Palkansaajien tutkimuslaitoksen julkaisemassa *Hyvinvointivaltio 2010-luvulla* -tutkimuksessa on katsottu, että yksi merkittävä tekijä tuloerojen kasvuun globalisaation ja tulojen kasvun lisäksi on verotuksen progressiivisuuden voimakas vähentyminen vuoden 1993 veroreformin jälkeen. Tutkimuksen mukaan veroreformissa esitellyn

⁴³ Henttula 2005, 6.

⁴⁴ Myrsky 2013a, 230–231. Marginaaliveroastetta käytetään kuvaamaan verojen nousua suhteessa tulojen lisäykseen, ks. Myrsky 2013a, 171.

⁴⁵ Henttula 2005, 184.

⁴⁶ Verohallinto: Verotuksen historiaa Suomessa, 8. <<http://www.vero.fi/fi->

FI/Tietoa_Verohallinnosta/Esitysmateriaalit/Verotus_Suomessa%2837228%29>, viitattu 30.9.2016.

⁴⁷ Henttula 2005, 184.

eriytetyn tuloverotuksen seurauksena ylimpien tuloryhmien tuloista entistä suurempi osuus muuttui pääomatuloiksi.⁴⁸

Laman jälkeisenä aikana perintövero pysyi lähes muuttumattomana eikä siihen toisaalta kohdistunut myöskään voimakkaita muospaineita. Lipposen ensimmäisen hallituksen hallitusohjelmassa perintövero mainittiin lähinnä siihen kohdistettavien korotusten takia.⁴⁹ Perintöveroa korotettiin hieman vuonna 1996. Lipposen toisen hallituksen hallitusohjelmassa todettiin, että osana yrittäjäyryshankkeita selvitettäisiin muun muassa ”mahdollisuudet edistää perheyritysten sukupolvenvaihdoksia”, mutta perintöverotusta itsessään ei ohjelmassa silti käsitelty.⁵⁰ Lipposen toinen hallitus ei myöskään toteuttanut muutoksia perintöveroon.

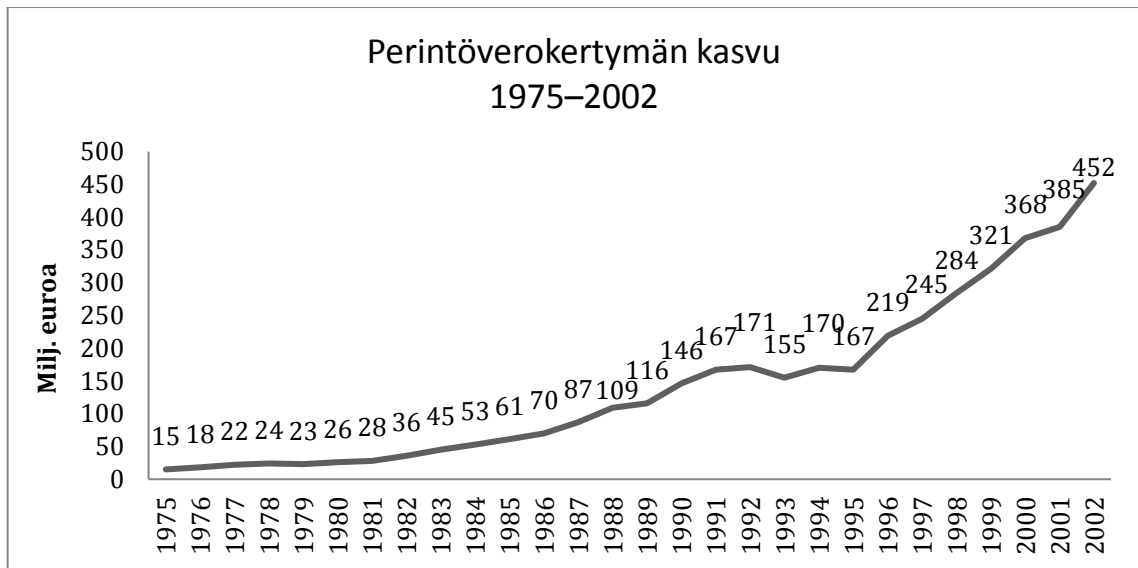
Muospaineet perintöverotusta kohtaan alkoivat kasautua varsinkin 2000-luvun alussa, sillä vero oli tuolloin pysynyt melko muuttumattomana yli kahdenkymmenen vuoden ajan vuoden 1978 sukupolvenvaihdoshuojennuksesta asti.⁵¹ Vero ei esimerkiksi vastannut muuttuneita perherakenteita taikka esimerkiksi asuntovarallisuuden kasvua. Kaaviosta 1 voidaan nähdä perintöveron verokertymän kääntyneen selvään nousuun 1990-luvulla aiempaan nähden. Tämä kehitys osaltaan kertoo myös siitä, että yhä useampi perintö joutui veronalaiseksi.

⁴⁸ Riihelä, Marja – Sullström, Risto – Tuomala, Matti (2014): Veropolitiikka huipputulojen ja -varallisuuden taustalla – Onko Pikettyn kuvaama kehitys nähtävissä Suomessa?, teoksessa Taimio, Heikki (toim.): Hyvinvointivaltio 2010-luvulla – Mitä kello on lyönyt?, Palkansaajien tutkimuslaitos, 155.

⁴⁹ Valtioneuvosto. Pääministeri Paavo Lipposen hallituksen ohjelma. 13.4.1995.

⁵⁰ Valtioneuvosto. Pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen ohjelma. 15.4.1999.

⁵¹ HS 24.1.2003, Perintövero uudistuspaineissa.

Kaavio 1: Perintöverokertymän kasvu 1975–2002.⁵²

Merkillepantavaa 2000-luvun alun muuttumattomana pysyneeseen perintöveroon kohdistuneessa verokritiikissä on, että sitä voimistivat osaltaan myös entistä enemmän politiikan ulkopuoliset etujärjestötahot. Vuonna 1997 perustettiin esimerkiksi Perheyritysten liitto alun perin Family Business Network -nimisenä verkostona. Helsingin Sanomien toimittaja Unto Hämäläinen pohti tuoreeltaan järjestön perustamisen aikaan sen olevan mielenkiintoinen lisä etujärjestökenttään, joka haastaisi poliitikkojen ja ay-liikkeen lisäksi teollisuusjärjestöjä.⁵³ Perheyritysten liiton agendalla ovat sen perustamisesta asti olleet perheyritysten aseman parantaminen ja sukupolvenvaihdosten helpottaminen. Kuten jäljempänä voidaan tarkemmin todeta, järjestö on myös avoimesti kannattanut perintöveron poistoa ja osallistunut aktiivisesti perintöverotuksesta käytyyn yhteiskunnalliseen keskusteluun.

2.3. Perintöverotuksesta aiemmin käydyin keskustelun yleiset linjat

Kuten edellä luvussa 2.2. esitetystä voidaan huomata, perintöverotuksesta käyty keskustelu oli 2000-luvulle tultaessa ollut lähinnä poliittisten päätöksentekoprosessien sisäistä. Perintöverotus

⁵² Suomen virallinen tilasto Suomen virallinen tilasto (SVT): Verot ja veronluonteiset maksut

<http://www.stat.fi/til/vermak/index.html?_ga=1.266122959.175242188.1483610071>, viitattu 24.11.2016.

⁵³ HS 21.5.1997, Rahasuvut järjestäytyvät.

ei toisaalta ollut myöskään muutoin laajemman yhteiskunnallisen tarkastelun tai tutkimuksen piirissä.

Mattilan mukaan mielenkiinto perintöverotusta kohtaan oli vuoteen 1984 asti ollut vähäistä ennen kaikkea sen pienen fiskaalisen merkityksen takia. Perintöverotusta ei ollut 1980-luvulle tultaessa tutkittu edes verosuunnittelun kannalta, sillä verotus oli ollut suhteellisen lievää eikä verosuunnittelulle siten ollut tarvetta. Huomioitavaa on, että ensimmäinen varsinainen perintö- ja lahjaverotukseen keskittynyt oikeustieteellinen teos Pertti Purosen *Perintö- ja lahjaverotus* julkaistiin vasta vuonna 1981.⁵⁴

Myöskään Tikan mukaan vuoteen 1990 mennessä ei Suomessa voida katsoa käydyin merkittävää veropoliittista keskustelua perintöverotukseen tai sen tavoitteisiin liittyen. Siltä osin kuin perintöverotuksesta kuitenkin käytiin sitä vastustavaa keskustelua, oli siitä Tikan mukaan esitettävissä eräitä yleisiä linjoja.⁵⁵

Perintöverokritiikissä korostui Tikan mukaan etenkin perintöveron jakopoliittisen luonteen arvostelu. Keskustelu koski näin sitä, oliko perinnöllä ylipäättänsä positiivinen vai negatiivinen vaikutus perinnönsaajien taloudelliseen aktiivisuuteen, ja olivatko perittävät omaisuudet merkittävä este yhtäläisten mahdollisuuksien periaatteen toteutumiseen.⁵⁶ Huomioitavaa on, että perintöveroa vuonna 1940 säädettäessä ei erityisemmin korostettu jakopoliittisia näkökulmia. Perintöverotuksen jakopoliittiset mahdollisuudet tunnistettiin Suomessa vasta 1960-luvulta alkaen.⁵⁷

Vuonna 2005 tarkistetussa väitöskirjassaan Henttula esittää kattavimmin kuvauksen siihenastisen perintöverokeskustelun kantavista argumenteista verotuslajia vastaan ja sen puolesta. Henttula erittelee kirjassaan perintöveron puolustajien ja vastustajien usein käyttämiä argumentteja ja päättyy yksilöimään kummaltakin osapuolelta noin kymmenen yleisintä väitettä. Todettakoon, että

⁵⁴ Mattila 1984, 11.

⁵⁵ Tikka 1990, 112.

⁵⁶ Tikka 1990, 112.

⁵⁷ Mattila 1984, 32.

Henttula ei kuitenkaan ole tarkemmin yksilöinyt, mitkä tahot argumentteja ovat esittäneet ja missä yhteydessä.⁵⁸

Henttulan mukaan perintöverotuksen vastustajien argumenteissa korostuu usein taloudellisen hyödyn näkökulma. Perintövero estää sen vastustajien mukaan investointien tekemistä sekä hankaloittaa sukupolvenvaihdoksia. Lisäksi perintöverotus aiheuttaa kaksinkertaista verotusta ja kannustaa verosuunnitteluun tai omaisuuden sijoittamiseen maihin, joissa ei peritä perintöveroja. Myös liian matala alaraja, alhainen kokonaistuotto ja verotuksen kantamisen edellyttämä hallinnollinen taakka on ollut kritiikin kohteena.⁵⁹

Perintöverotuksen puolustajien argumenteissa nousee Henttulan mukaan usein esille perintöveron tärkeä rooli osana hyvinvointiyhteiskunnan rahoitus pohjaa. Verotuslajilla koetaan olevan jakopoliittinen tavoite eli perintöverotuksen tehtävän katsotaan olevan tulojen ja varallisuuden keskittymisen estäminen. Kasvavat perintöosuudet merkitsevät myös sitä, että perintöveroprosenttia voidaan laskea ilman, että perintöverokertymä alenisi merkittävästi. Yhdeksi perintöverotusta puolustavaksi argumentiksi Henttula nostaa jopa psykologisen tekijän: on mielekkäämpää maksaa perintöveroa kuin tuloveroa, sillä perintövero ei pääsääntöisesti ole itse hankittua omaisuutta. Kokonaisuudessa puolustajat katsovat perintöveron olevan tärkeä osa verojärjestelmää, sillä oikeudenmukaisen verotuksen periaatteiden mukaisesti perintövero kohdistuu lisääntyneeseen tuloon.⁶⁰

Alla on yhteenvetona Henttulan tutkimuksessa esiin nostetut argumentit perintöveron kritiikistä ja sen puolustamisesta:

Perintöverotusta kritisoivat argumentit:

1. Perintö ei edusta uutta varallisuutta, joten perintövero estää pääoman muodostumista, kun perittävät omaisuudet pyritään pitämään kohtuullisina.
2. Perintövero edustaa kaksinkertaista verotusta, sillä perittävästä omaisuudesta on yleensä maksettu jo jokin vero, esimerkiksi tulovero.

⁵⁸ Henttula 2005, 166–192.

⁵⁹ Henttula 2005, 172–178.

⁶⁰ Henttula 2005, 178–192.

3. Perintöveron alueella verosuunnittelu on helppoa ja lisääntymässä, joten verona se on epäonnistunut hajanaisen veropohjan takia.
4. Perintöverotus ohjaa varojen sijoittamista sellaisiin maihin, joissa perintöverotusta ei ole.
5. Erityisesti rintaperilliset joutuvat maksamaan veroa omaisuudesta, joka oikeastaan on ollut heillä jo käytössä. Todellista uutta omaisuutta ei siis edes saada.
6. Sukupolvenvaihdoksista koituvassa verotuksessa perijä saattaa joutua maksamaan veroa omaisuudesta, jota itsekin on ollut hankkimassa.
7. Perintöverojen alaraja on liian matala.
8. Perintöveron osuus verojen kokonaistuotosta on suhteellisen alhainen.
9. Perintövero on epäneutraali ja epäyhtenäinen, millä viitataan esimerkiksi vakuutusten ja talletusten verottamiseen perintöverotuksessa.
10. Perintöverotus on hallinnollisesti raskasta ja kallista.

Perintöverotusta puoltavat seuraavat argumentit:

1. Tulevaisuudessa perintöosuuksien arvot kasvavat, joten esimerkiksi perintöveroprosenttia säätämällä yksittäisten perintöjen verotusta voidaan keventää vaikuttamatta perintöveron kokonaissummaan.
2. Vaikka perintöveron osuus verotuloista on vain noin 1,4 prosenttia, tekisi sen poistaminen ison loven valtion verotuloihin ja se olisi korvattava keräämällä tulo muista veroista.
3. Perintövero estää tulojen ja varojen keskittymistä.
4. Perintövero paikkaa kevyttä pääomatuloverotusta.
5. Klassillisen liberalismien perinteen mukaan ansaittu omaisuus on yksityisen omistusoikeuden suojaamaa, mutta omistusoikeus ei ulotu enää perittyyn omaisuuteen.
6. Perintöä saadessa perillisten veronmaksukyky paranee. Jos perintöverotusta ei ole, voitaisiin parantunut veronmaksukyky ottaa huomioon tuloverotuksessa.
7. Kokonaisverojärjestelmää tarkasteltaessa perintövero on oikeudenmukainen vero.
8. Perukirjojen tarkastaminen vaikeutuisi, jos perintövero poistettaisiin.
9. Perintöveroa on miellyttävämpi maksaa kuin tuloveroa, sillä kyseessä ei välttämättä ole verotettavan omiin ansaintatoimiin kohdistuva vero.
10. Perintöverolla on pitkä historiallinen tausta, joka ulottuu sumerilaiseen kulttuuriin asti. Perintöverotuksen teoreettiset perusteet ovat säilyneet näihin päiviin asti.

Tulevissa käsittelyluvuissa aiempi keskustelu – tai sen puute – muodostaa osaltaan mielekkään lähtökohdan myös vaalikausien 2003–2007 ja 2007–2011 tarkasteluille.

3. Perintöverotuksesta käyty keskustelu vaalikaudella 2003–2007

3.1. Perintöverotuksen käsittely vaaliohjelmissa ja eduskuntavaaleissa 2003

Vaalivuoden alussa tammikuussa 2003 perintöveroa käsiteltiin muun muassa Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa. Kirjoituksessa viitattiin oikeustieteen professori Aulis Aarnion muutamaa päivää aikaisemmin Demari-lehdessä ilmestyneeseen kirjoitukseen. Aarnio oli ehdottanut, että leski vapautettaisiin kokonaan perintöverosta. Aarnion ehdotus pohjautui Ruotsin tuolloisen omaisuusverokomitean mietintöön. Helsingin Sanomien pääkirjoitus otti asiaan varovaisen myönteisen kannan, mutta totesi samalla, että myös muita uudistuksia perintöveroon oli syytä pohtia. Pääkirjoituksessa tuotiin huomiona esiin, että silloinen oikeusministeri Johannes Koskinen (sd.) oli ottanut asiaan myötäilevän kannan, ja tuonut esiin perintöverotuksen yhtenä uuden hallituksen mahdollisena toimeksiantokohteena.⁶¹

Eduskuntapuolueista keskusta julkaisi marraskuussa 2002 tiivistetyn vaaliohjelmansa, joka pohjautui jo edellisen kesän puoluekokouksessa hyväksytyyn laajempaan ja yksityiskohtaisempaan ohjelmaan. Ennen vaaleja julkaistussa tiiviissä ohjelmassa painopiste oli ennen kaikkea työllisyyden kasvattamisessa sekä yrittäjyyden ja perheiden tukemisessa. Tiiviissä vaaliohjelmassa keskusta käsittelee verotuksen pitkäjänteistä uudistamista ja linjaa verotuksen tavoitteena olevan ”työllisyyden, yrittäjyyden, perheiden ja alueellisen kehityksen tukeminen”. Tiivis vaaliohjelma ei sisältänyt tarkempia linjauksia siitä, millaisia uudistuksia puolue aikoi toteuttaa.⁶²

Edellisen kesän puoluekokouksen yhteydessä hyväksytyssä ohjelmassa sen sijaan avattiin tarkemmin keskustan kaavaileman verouudistuksen linjoja. Perimmäisenä tavoitteena oli siirtyä pois väittelystä ”korkean” ja ”keveän” verotuksen välillä ja rakentaa kestävä verolinja, joka tukisi työllisyyttä ja yrittämistä. Tarkemmissa verolinjauksissa puolue esitti etenkin pienituloisten ansioveron keventämistä sekä matalapalkkatyön kannattavuuden lisäämistä työnantajamaksuja alentamalla. Yritysverotuksen kilpailukyky tulisi ohjelman mukaan säilyttää, mutta tämän tavoitteen toteuttamiseksi ei linjattu tarkempia toimia. Lisäksi ohjelman verolinjauksissa

⁶¹ HS 24.1.2003, Perintövero uudistuspaineessa.

⁶² Eduskuntavaalit 2003 - Valoisampi vaihtoehto. Keskustan vaaliohjelma. (2002)

< <http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/250>>, viitattu 10.11.2016.

todettiin, että ”perhe- ja pienyrittäjyyttä sekä kotimaista sijoitustoimintaa tukeva yhtiöveron hyvitysjärjestelmä on säilytettävä.”⁶³

Keskustan ohjelmassa perintö- ja lahjaveroon liittyvät linjaukset liitettiin yrittäjyyden edellytysten parantamiseen. ”Suomi tarvitsee yrittämisen henkeä” -pääotsikon alla on lueteltu muutamia tavoitteeseen liittyviä toimia, kuten esimerkiksi yrittäjyyskasvatuksen lisääminen, byrokratian vähentäminen ja nuorten yrittäjien tukeminen. Listan viimeisessä kohdassa todetaan edelleen: ”Rohkaistaan yritysten sukupolvenvaihdosten toteutumista lahja- ja perintöverotusta keventämällä sekä pitämällä voimassa yhtiöverotuksen hyvitysjärjestelmä.”⁶⁴

Kokoomus julkaisi vaaliohjelmanaan kuusikohtaisen ohjelmapaperin *Tavoitteena parempi arki*. Keskustan tavoin kokoomuksen ohjelmassa suositeltiin yhtiöverotuksen hyvitysjärjestelmän säilyttämistä yrittäjyyden ja omistajuuden edellytysten parantamiseksi. Ohjelman kärkihankkeissa korostettiin muun muassa lapsiperheiden turvallisuuden ja toimeentulon edistämistä sekä terveydenhuollon parantamista. Ohjelma sisälsi kuitenkin linjauksia myös ansiotulojen verotuksen keventämisestä sekä yrittäjyyden tukemisesta. Vaaliohjelmassa ei linjattu perintöverosta tai sukupolvenvaihdosten helpottamisesta.⁶⁵

Huomioitavaa on, että kokoomus oli vuonna 2002 tehnyt tavoiteohjelman vuosille 2003–2007, jossa yhtenä toimenä yrittäjyyden edistämiseksi lueteltiin sukupolvenvaihdosten helpottaminen ”lainsäädännöllisin ja verotuksellisin keinoin”. Myös tavoiteohjelman maatalouspoliittisessa osassa linjattiin sukupolvenvaihdosten helpottamista.⁶⁶ Sukupolvenvaihdosten helpottaminen perintöverotusta muuttamalla näyttää siis olleen kokoomuksen tavoitelistalla, mutta sitä ei ollut katsottu niin merkittäväksi seikaksi, että se olisi nostettu varsinaisten ja nimenomaisten vaaliteemojen joukkoon.

⁶³ Koko Suomen voimavarat käyttöön. Keskustan puoluekokouksen vaaliohjelma. (2002)

<<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/248>>, viitattu 10.11.2016.

⁶⁴ Koko Suomen voimavarat käyttöön. Keskustan puoluekokouksen vaaliohjelma. (2002)

<<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/248>>, viitattu 10.11.2016.

⁶⁵ Tavoitteena parempi arki – Kokoomuksen kuuden kohdan ohjelma. Kokoomuksen vaaliohjelma. (2003)

<<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/103>>, viitattu 10.11.2016.

⁶⁶ Kokoomuksen lähiajan tavoiteohjelma 2003–2007. (2002)

<<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/85>>, viitattu 10.11.2016.

SDP:n ohjelmassa painopiste oli työllisyyden vahvistamisessa sekä talouskasvun tukemisessa. Ohjelman kärkihankkeeksi nostettiin 100 000 työpaikan luominen seuraavalla vaalikaudella. Muut tavoitteet koskivat muun muassa terveystalouden kehittämistä, lasten ja nuorten aikuisten tukemista sekä arjen turvallisuutta. Verojen osalta ohjelmassa todetaan, että verotuksen on tuettava sekä työllisiä että yrittäjiä. Vaaliohjelman mukaan myös alueelliseen kehitykseen, ympäristöasioihin ja sukupuolten väliseen tasa-arvoon voitiin vaikuttaa verotuksen keinoin. SDP:n vaaliohjelma ei sisältänyt tarkemmin määriteltyjä tavoitteita tai suunnitelmia verotuksen kehittämisen suhteen.⁶⁷

Ennen vaaleja käydyissä keskusteluissa etenkin kokoomus ja SDP kiistelivät kokoomuksen suunnitelmista alentaa ansiotuloverotusta.⁶⁸ Yleinen mielipide puolueiden keskuudessa vaalien alla kuitenkin oli, että verotus tulisi kevenemään seuraavalla vaalikaudella⁶⁹, joskin etenkin kokoomus profiloitui laajoja veronkevennyksiä ajavana puolueena.⁷⁰ Pääministeri Paavo Lipponen ennakoiti, että seuraavalla vaalikaudella jouduttaisiin tekemään suurempikin ”remontti” yritysverotukseen. Tähän muutostarpeeseen vaikutti Lipposen mukaan erityisesti EU:n vaatimus saada pääomaverotus sopuun sisämarkkinasäästöjen kanssa.⁷¹

3.2. Perintöverotuksen sukupolvenvaihdoshuojennusta koskeva esitys 2004

Eduskuntavaalien 2003 suurimpia voittajia olivat SDP ja keskusta, joista keskusta nousi suurimmaksi puolueeksi ryhtyen näin vetämään hallitusneuvotteluja. Hallitusneuvottelujen alkaessa vaalivoittaja keskusta linjasi tarkempia tavoitteitaan liittyen etenkin talouspolitiikkaan, ja yhtenä puolueen tavoitteista oli perintö- ja lahjaveron keventäminen.⁷² Pian vaalien jälkeen alkaneisiin hallitusneuvotteluihin otettiin loppujen lopuksi mukaan SDP sekä Ruotsalainen

⁶⁷ Varma vaihtoehto. SDP:n vaaliohjelma 2003. (2003)

<<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/485>>, viitattu 10.11.2016.

⁶⁸ HS 29.1.2003, Heinäluoma ja Itälä ottelivat veroista; HS 24.1.2003, Itälä: SDP:llä kaksi verolinjaa

⁶⁹ HS 22.1.2003, Verotus kevenee.

⁷⁰ HS 27.2.2003, Kokoomus ainoa veroalepuolue.

⁷¹ HS 4.2.2003, Lipponen ennakoiti muutoksia yritys- ja pääomaverotukseen.

⁷² HS 21.3.2003, Keskustan tavoitteita.

kansanpuolue (RKP). Kolmen puolueen välisissä ohjelmaneuvotteluissa etenkin työn verotuksen keventämisestä neuvoteltiin pitkälle.⁷³

Hallitusneuvottelujen jälkeen muodostettiin keskustasta, SDP:stä ja RKP:stä koostunut Jätteenmäen punamultahallitus. Lopullisessa Jätteenmäen hallituksen hallitusohjelmassa veronkevennyksen linjattiin kohdistuvan erityisesti työn verotukseen. Verotuksen kehittämisen päälinjoiksi linjattiin myös ”verotuksen rakenteen kehittäminen työllisyyttä tukevalla ja yrittäjyyttä edistävällä tavalla ottaen huomioon verotuksen vaikutukset Suomen kykyyn kilpailla yritysten ja niiden avaintoimintojen sijaintipaikkana.”⁷⁴

Hallitusohjelmassa linjattiin edelleen, että jo myöhemmin samana vuonna tarkistettaisiin tiettyjä yritys- ja pääomaverotukseen liittyviä veroja. Hallitusohjelmassa määriteltiin tarkistettavat verot ja niiden lajit seuraavasti: yhteisö- ja pääomaverokannan alentaminen, osinkoverotuksen taso, ansiotuloverotuksen ylimmät marginaaliveroasteet, varallisuusverotus, pitkäaikaisen säästämisen verokohtelu, yritysveron pohjaan vaikuttavat tekijät sekä verotusarvojen helpotukset perheyritysten ja maatalojen sukupolvenvaihdosten edistämiseksi.⁷⁵ Viimeisellä tarkistuksella viitattiin nimenomaisesti perintöverotuksen sukupolvenvaihdoshuojennukseen, vaikka perintöveroa ei suoraan nimettykään. Taustalla lienee ollut pyrkimys käsitellä perintöveron sukupolvenvaihdoshuojennusta nimenomaan elinkeinopoliittisena kysymyksenä.

Pääministeri Anneli Jätteenmäki joutui eroamaan pääministerin tehtävistään jo kesäkuussa 2003 silloisen niin sanotun Irak-skandaalin vuoksi. Jätteenmäen hallitusta seurasi pääministerin vaihduttua pääministeriksi siirtyneen Matti Vanhasen hallitus, joka jatkoi lähes samalla kokoonpanolla kuin Jätteenmäen hallitus.⁷⁶

Myrsky on tarkastellut Jätteenmäen ja Vanhasen I hallituksen hallitusohjelmia, jotka veropoliittisilta linjauksiltaan ovat Myrskyn mukaan samanlaiset. Myrskyn mukaan vuoden 2003

⁷³ HS 13.4.2016, Veroalennusten painotuksista ei päästy sopuun.

⁷⁴ Valtioneuvosto. Pääministeri Anneli Jätteenmäen hallituksen ohjelma. 17.4.2003, 10.

⁷⁵ Valtioneuvosto. Pääministeri Anneli Jätteenmäen hallituksen ohjelma. 17.4.2003, 11.

⁷⁶ Jatkossa Vanhasen hallitukseen 2003–2007 viitataan termillä Vanhasen I hallitus.

hallitusohjelmat jatkoivat Lipposen kahden aikaisemmin hallituksen ohjelmien linjaa siten, ettei perintöverosta ollut mainintoja omina kohtinaan.⁷⁷

Marraskuussa 2003 Vanhasen I hallitus julkisti suunnitelman hallituskauden yritysveropaketista. Yritysveropaketti sisälsi yritysten perintöverotuksen kannalta tärkeän muutoksen: lahja- ja perintöverotuksessa yrityksen arvoksi laskettiin vain 40 prosenttia sen normaalista verotusarvosta. Esitys sukupolvenvaihdoshuojennuksesta keräsi tuoreeltaan kiitosta esimerkiksi yrittäjiltä.⁷⁸ Suurempaa keskustelua hallituksen suunnitelma ei kuitenkaan herättänyt. Esimerkiksi Perheyritysten liitto keskittyi enemmän kritisoimaan hallituksen suunnitelmia osinkojen verotuksen uudistuksesta, joka olisi nostanut huomattavasti perheyritysten verotusta.⁷⁹

Helsingin Sanomat käsitteli pääkirjoituksessaan 14.11.2003 Vanhasen I hallituksen yritysveropakettia. Pääkirjoituksen mukaan hallitus oli tekemässä suuren virheen erottaessaan yhteisö- ja pääomaverotuksen. Yritysten elinvoimaisuuden takaaminen oli pääkirjoituksen mukaan uhrattu ”tulonjakopelille, jonka tavoitteena on estää toisia rikastumasta liikaa”.⁸⁰

Hallitus pääsi sopuun yrityspaketin yksityiskohdista toukokuussa 2004. Yritysverouudistuksen pääpaino oli osinkojen verotusta koskeneissa muutoksissa, mutta osana pakettia hallitus antoi myös esityksensä perintöveron sukupolvenvaihdoshuojennuksen uudistamisesta.⁸¹ Uuden mallin mukaan perittävä yritys tai maatila arvostettaisiin 40 prosenttiin sen verotusarvosta.⁸² Marraskuussa esiteltyihin verolinjauksiin ei tehty suuria muutoksia, vaikka kritiikkiä oli tullut muun muassa keskustalaisilta yrittäjiltä.⁸³ Suurimmat muutokset yritysveropaketti toi yritysverokantaan, joka laski 26 prosenttiin sekä osinkojen verotukseen, jota kiristettiin. Aiemmin pörssiyhtiöiden osingot olivat olleet käytännössä verovapaita, mutta paketin myötä 70 prosenttia osingoista tuli verotuksen alaisiksi.

⁷⁷ Myrsky 2013b, 360–361.

⁷⁸ HS 19.11.2003, Sukupolvenvaihdoksen veronkevennys tyydyttää yrittäjää.

⁷⁹ HS 12.11.2003, Perheyritykset pyytävät SAK:n apua yritysverotuksen uudistuksessa.

⁸⁰ HS 14.11.2003, Yritysverotuksen tärkein ohjenuora on kilpailukyky.

⁸¹ HS 19.5.2004, Hallitus pääsi sopuun yritysveroista.

⁸² HS 4.5.2004, Yrittäjien sukupolvenvaihdoksen verotuksesta syntyi sopu.

⁸³ HS 19.5.2004, Hallitus pääsi sopuun yritysveroista.

Osinkojen verollepanon myötä oli arveltu, että hallitus luopuisi kokonaan varallisuusverosta yritysveropakettissaan, mutta näin ei kuitenkaan tapahtunut. Helsingin Sanomat arvioi, että verosta tuskin luovuttaisiin kyseisen hallituskauden aikana.⁸⁴ Jo ennen kokonaispaketin tuomista eduskunnan käsittelyyn hallitus oli päässyt sopuun yritysten ja maatilojen sukupolvenvaihdoksia helpottavasta perintöveron huojennuksesta. Muun muassa Perheyrittäjien liitto kehui huojennuspäätöstä ”periaatteellisesti merkittäväksi”.⁸⁵

Hallituksen esitys sukupolvenvaihdoshuojennuksesta tuli eduskunnan käsittelyyn 7.5.2004. Hallituksen esityksessä ehdotusta perusteltiin muun muassa perintöverotuksen kansainväliseen kehitykseen viitaten. Esityksen mukaan etenkin 1990-luvulla sukupolvenvaihdosten edistäminen oli ollut kansainvälisessä kehityksessä ”huomion kohteena”. Esityksessä todettiin edelleen, että monet Euroopan unionin maat sekä Yhdysvallat olivat sisällyttäneet huojennussäännöksiä verojärjestelmiinsä.⁸⁶

Esityksessä arvioitiin myös perintöverotuksen nykytilaa sukupolvenvaihdosten kannalta. Ongelmaksi esityksen mukaan oli muodostunut verotusarvojen vaihtelu, ja hallitus katsoikin esityksessään, että nykytila voisi osaltaan vaarantaa yritystoiminnan jatkuvuuden joissakin sukupolvenvaihdostilanteissa. Esityksessä viitataan esimerkiksi valtiosihteerin Raimo Sailaksen työllisyysryhmän raporttiin keväältä 2003, jossa todettiin, että työllisyyden turvaamisen kannalta olisi perusteltua uudistaa perintö- ja lahjaverotusta siten, että yritystoimintaan kohdistuva verotus kevenisi.⁸⁷

Hallituksen esityksessä sukupolvenvaihdoshuojennukseen oli tehty muutamia rajauksia. Näistä rajauksista etenkin metsätalousyrittäjien jättäminen sukupolvenvaihdoshuojennuksen ulkopuolelle sekä 10 prosentin omistusvaatimuksen asettaminen herättivät kritiikkiä myös niissä tahoissa, jotka muutoin puolustivat hallituksen esitystä. 10 prosentin omistusvaatimus koskisi etenkin vanhoja sukuyrityksiä, joissa omistajuus on jakautunut usealle eri sukupolvelle.

⁸⁴ HS 19.5.2004, Hallitus pääsi sopuun yritysveroista.

⁸⁵ HS 4.5.2004, Yritysten sukupolvenvaihdosten verotuksesta syntyi sopu.

⁸⁶ HE 84/2004 vp, 3.

⁸⁷ HE 84/2004 vp, 4.

Hallituksen esitys sukupolvenvaihdoshuojennuksesta käsiteltiin julkisuudessa melko ohimennen. Yritysveropaketin yhteydessä enemmän huomiota herättivät päätökset osinkojen verollepanosta sekä yritysveron laskemisesta.⁸⁸ Eduskunnan käsittelyssä hallituksen esitys ei myöskään kokenut merkittävää vastarintaa. Esimerkiksi 11.5.2004 pidetyssä lähetekeskustelussa kaikki seitsemän pidettyä puheenvuoroa olivat esitystä puoltaneita puheenvuoroja.⁸⁹ Syynä vähäiseen vastustukseen voi pitää pääoppositiopuolue kokoomuksen suopeaa linjaa yritysten veronkevennyksiä kohtaan. Eduskunta- ja valiokuntakäsittelyssä kokoomuslaiset sekä muutamat keskustalaiset esittivät myös hallituksen esitystä kritisoineita kantoja, mutta nämä kannat koskivat enimmäkseen esityksen yksityiskohtia, kuten esimerkiksi metsäyrittäjien jäämistä sukupolvenvaihdoshuojennuksen ulkopuolelle. Lähetekeskustelussa esitystä puolustettiin kuitenkin erityisesti yrittäjyys- ja työllisyyspolitiikan näkökulmasta.

Lähetekeskustelusta hallituksen esitys lähetettiin käsiteltäväksi valtiovarainvaliokunnan verojaostoon. Valtiovarainvaliokunnan kuultavana oli ministeriöiden ja yliopistojen asiantuntijoiden lisäksi asiantuntijoita muun muassa MTK:sta, Perheyrittäjien liitosta, SAK:sta, Suomen yrittäjistä ja Veronmaksajien keskusliitosta. Valiokunnan puoltavassa kannanotossa todettiin, että hallituksen esitys oli tärkeä sukupolvenvaihdosten edistämiseksi tulevana vuosina.

Valtiovarainvaliokunnan kannanotto nosti esille kuitenkin muutaman yksittäisen kysymyksen, joita pidettiin epäselvinä. Esimerkiksi yritysvarallisuuden määritelmän epäselvyys arvioitiin ongelmalliseksi. Valiokunnan kannanoton mukaan esitys jätti huomioimatta tietyt erityistilanteet kuten metsätalousyrittäjyyden, sisarukset yritystoiminnan jatkajina tai yritykset, joissa 10 prosentin omistusvaatimus ei täyttynyt. Kokoomuksen kansanedustajien vastalauseessa puututaan nimenomaan 10 prosentin omistusvaatimukseen sekä nostetaan esille myös tarve luoda helpotuksia suvun ulkopuolisille jatkajille.⁹⁰ Valiokunnan käsittelyn jälkeen hallituksen esitys palasi eduskuntaan, jossa se hyväksyttiin 8.6.2004 osana hallituksen yritysveropakettia.

Perintöveroon kohdistuneita muutospaineita vuonna 2014 ilmestyneessä artikkelissaan *Lobbaus ja perintöveron tulevaisuus* käsitellyt Kalle Isotalo näki jo vuoden 2004 muutoksessa

⁸⁸ HS 13.5.2004, Osingot verolle ja yritysvero alas.

⁸⁹ Pöytäkirja (PTK) 56/2004 vp, 50–56.

⁹⁰ Valtiovarainvaliokunnan mietintö (VaVM) 5/2004 vp, 5.

perustuslaillisen ongelman. Perustuslaillinen ongelma syntyi, koska huojennuksen seurauksena kaikki perittävä omaisuus ei ollut samalla tasolla arvostettua, joten perintövero oli toisille omaisuuksille ankarampi kuin toisille. Isotalo katsoo myös, että laajat huojennukset sukupolvenvaihdostilanteissa olivat ongelmallisia myös siltä kannalta, että huojennuksen kohteena ei aina ollut puhdasta liiketoimintaa, vaan huojennuksen piiriin kuuluivat myös passiiviset sijoitusvarallisuudet kuten osakkeet tai sijoitusasunnot.⁹¹

Kevään ja kesän 2004 aikana perintöveroa käsiteltiin yritysverouudistuksen lisäksi myös kolmen kirjallisen kysymyksen käsittelyn yhteydessä. Maaliskuussa 2004 RKP:n kansanedustaja Eva Biaudet teki kirjallisen kysymyksen koskien puolison ja rintaperillisten perintöveron lieventämistä. Biaudet'n kirjallisessa kysymyksessä esitettiin, että on kohtuutonta ajaa leski tai rintaperilliset tilanteeseen, jossa perintöveron maksamiseksi täytyy ottaa lainaa.⁹²

Hallituksen puolesta kirjalliseen kysymykseen vastannut toinen valtiovarainministeri Ulla-Maj Widenroos totesi vastauksessaan, että hallituksella ei ollut aikeita puuttua leskien ja rintaperillisten verotukseen, sillä se asettaisi muut perinnönsaajat lain silmissä epäoikeudenmukaiseen tilanteeseen. Vastauksessa vedottiin verotuksen neutraalisuustavoitteeseen eli siihen, että kaikkien perinnönsaajien tulisi olla samanlaisten verotuskäytäntöjen kohteena.⁹³

Biaudet'n kirjallinen kysymys liittyi lähinnä perintöveron siviilioikeudellisiin puoliin, sillä siinä nostettiin esille veron aiheuttamat haitat etenkin perinnönsaajille, jotka eivät olleet perimässä yritysomaisuutta. Samaan kategoriaan voidaan myös liittää huhtikuussa 2004 käsiteltäväksi tullut vasemmistoliiton Matti Kauppilan tekemä kirjallinen kysymys, jossa ehdotettiin huojennuksia perintöveron maksamisaikatauluun. Myös tässä kirjallisessa kysymyksessä esitettiin, että perintövero ajaisi perinnönsaajat taloudellisesti vaikeaan asemaan perintöveron viedessä niin suuren osan saatavasta perinnöstä.⁹⁴ Valtiovarainministeri Antti Kalliomäen antamassa vastauksessa Kauppilan kirjalliseen kysymykseen todettiin, että lainsäädäntö antoi jo

⁹¹ Isotalo, Kalle (2014): Lobbaus ja perintöveron tulevaisuus, Oikeus 4/2014, 382–383.

⁹² Kirjallinen kysymys (KK) 244/2004 vp, 2.

⁹³ KK 244/2004 vp, 3–4.

⁹⁴ KK 288/2004 vp, 1.

silloisessakin muodossaan mahdollisuuden lykätä perintöveron maksamista, mikäli verotettavalla oli ongelmia veron maksamisessa.⁹⁵

Ennen syksyä 2004 jätettiin myös kirjallinen kysymys koskien metsätilojen kohtelua sukupolvenvaihdostilanteissa. Keskustan Lauri Oinosen kirjalliseen kysymykseen vastannut Wideroos totesi, että metsätila toiminnan luonne ei ollut niin yrittäjämäistä, että sitä voitaisiin verotuksessa kohdella yksiselitteisesti yritystoimintana.⁹⁶

3.3. Ruotsin päätös luopua perintöverotuksesta syyskuussa 2004

Perintöverotusta koskevan keskustelun tilanne muuttui oleellisella tavalla, kun Ruotsi yllättäen syyskuussa 2004 päätti luopua perintöverosta.⁹⁷ Perintövero oli jo poistettu muun muassa puolisoiden väliltä, mutta etenkin pienyrittäjät olivat vaatineet perintöverosta luopumista sukupolvenvaihdosten helpottamiseksi.⁹⁸

Ruotsin päätöksen jälkeen hallituspuolue RKP:n toinen valtiovarainministeri Ulla-Maj Wideroos ehdotti jo heti syyskuussa 2004, että Suomessakin tulisi luopua perintöverosta kokonaan. Wideroosin mukaan perintövero oli ”ideologinen vero”, jota perittiin jo kertaalleen verotetusta omaisuudesta. Varsinainen valtiovarainministeri Antti Kalliomäki kuitenkin tyrmäsi Wideroosin ehdotuksen tuoreeltaan. Kalliomäen mukaan perintöveron poistoon ei olisi varaa, ja muutenkin veronkevennysten painopisteenä tulisi olemaan pikemminkin tuloverotuksen keventäminen.⁹⁹

Helsingin Sanomat otti kantaa käynnistyneeseen perintöverotuksesta luopumista koskevaan keskusteluun pääkirjoituksessaan syyskuun lopussa 2004. Pääkirjoituksen mukaan perintöveroa kohtaan esitetty kritiikki oli osaltaan aiheellista. Esimerkiksi perintöveron luonne kaksinkertaisena verotuksena oli sinällään hyvä argumentti veroa vastaan. Pääkirjoituksessa muistutettiin kuitenkin, että Ruotsissa perintöveron merkitys verokertymän kannalta oli

⁹⁵ KK 288/2004 vp, 3.

⁹⁶ KK 599/2004 vp, 1–2.

⁹⁷ Ks. tarkemmin päätöksen perusteista ja taustasta jo edellä esitetty luvussa 2.1.

⁹⁸ HS 21.9.2004, Ruotsi poistaa perintö- ja lahjaveron.

⁹⁹ HS 24.9.2004, Antti Kalliomäki: Perintö- ja lahjaverosta ei ole varaa luopua.

huomattavasti pienempi. Pääkirjoituksessa kannustettiinkin enemmän poistamaan varallisuusvero kuin perintövero, sillä se olisi tasa-arvoisempi ratkaisu kaikille yrityksille.¹⁰⁰

Eduskunnan syyskauden 2004 aikana nähtiin kaksi perintöverotukseen vaikuttamaan pyrkinyttä lakiesitystä. Lokakuussa 2004 kristillisdemokraattien Bjarne Kallis teki lakiehdotuksen, jossa esitettiin muutoksia veroluokkiin sekä veroprosenttiin, jotta etenkin leskien ja lasten asema paranisi. Kalliksen lakiesityksessä myös testamentinsaajien asemaa haluttiin parantaa siirtämällä testamentinsaajat ensimmäiseen veroluokkaan.

Eduskunnalle pitämässään esittelypuheenvuorossa Kallis kertoi lakiesityksen kimmokkeena olleen sekä Ruotsin päätös poistaa perintövero, että kansalaisilta kuulemansa tositarinat ankaran perintöverotuksen aiheuttamista taloudellisista haitoista. Perintöveron kolme suurinta epäkohtaa Kalliksen mukaan olivat vähävaraisten leskien ja rintaperillisten verottaminen, testamentinsaajien verottaminen kolmannessa veroluokassa sekä yleisesti perintöveron korkea veroaste.¹⁰¹

Eduskunnassa käydyssä keskustelussa tuotiin useissa puheenvuoroissa esiin tilanne, jossa perintöverotuksen takia perinnönsaajat joutuvat luopumaan omaksi kokemastaan omaisuudesta. Esimerkiksi keskustan Lauri Oinonen kertoi tapaamastaan karjalaisesta tilallisesta, jonka perhe oli joutumassa maksamaan jälkeenjääneestä tilan omaisuudesta perintöveroa. Oinonen totesi muun muassa, että:

”[tilallinen] oli elänyt kunnollista elämää, voisi sanoa rehellisessä vaatimattomuudessa ilman mitään ylläilyksiä ja häneltä oli jäänyt sitten tuommoinen normaali perittävä kohtuullinen omaisuus. (--) Kun on kysymys näin lähiomaisista kuin ensimmäiseen perintöveroluokkaan kuuluvat on laissa määritelty, silloinhan tämä omaisuus on jo kuin perheyhteydessä omaksi elettyä, omaksi koettua ja omaksi tunnettua ja kaikesta tästä on jo kertaalleen erilaiset verot maksettu, että perittävät ovat aikoinaan tämän omaisuuden pystyneet saamaan.”¹⁰²

Toinen valtiovarainministeri Wideroos piti keskustelussa hallituksen ensimmäisen puheenvuoron, jossa totesi kantansa olevan yhä se, että perintövero tulisi poistaa kokonaan.

¹⁰⁰ HS 25.9.2004, Ruotsi koukkasi oikealta ohi.

¹⁰¹ Lakialoite (LA) 120/2004 vp, 1–2.

¹⁰² PTK 118/2004 vp, 45.

Wideroosin mukaan vero oli epäoikeudenmukainen, ja sen poistamisella olisi positiivinen vaikutus talouteen, sillä se helpottaisi esimerkiksi yritysten sukupolvenvaihdoksia.¹⁰³ Myöhemmin keskustelussa Oinonen yhtyi Wideroosin kantaan koko veron poistamisesta.¹⁰⁴ Keskustelu eduskunnassa ei tämän lakialoitteen osalta ollut kovin pitkäkestoinen, sillä Kalliksen, Oinosen ja Wideroosin lisäksi keskustelussa ei ollut muita osallistujia. Keskustelun jälkeen Kalliksen lakiesitys lähetettiin valtiovarainvaliokuntaan, ja siellä verojaostoon, jossa lakiesityksen käsittely päättyi kuitenkin sen raukeamiseen vaalikauden lopussa 2007.

Lokakuussa 2004 tehtiin myös kokoomuksen kansanedustajan Anne Holmlundin johdolla kirjallinen kysymys perhe- ja sukuyritysten sukupolvenvaihdosten helpottamisesta. Toisin kuin aiemmin keväällä tehdyissä muutaman allekirjoittajan keränneissä kirjallisissa kysymyksissä Holmlundin kysymyksen allekirjoittajina oli 18 kansanedustajaa lähinnä kokoomuksesta ja kristillisdemokraateista sekä yksi keskustasta. Holmlundin kirjallisessa kysymyksessä nostettiin esille sukupolvenvaihdoshuojennuksen edellyttämä 10 prosentin omistusosuus. Holmlund ja muut allekirjoittaneet katsoivat, että 10 prosentin omistusvaatimus oli epäoikeudenmukainen sellaisia perhe- ja sukuyrityksiä kohtaan, joissa omistus oli jakautunut usealle eri sukupolvelle tai -haaralle.¹⁰⁵

Holmlundin kirjallisessa kysymyksessä viitattiin myös valtiovarainvaliokunnan mietintöön koskien keväällä 2004 hyväksytyä hallituksen esitystä perintöveron sukupolvenvaihdoshuojennuksen muuttamisesta. Vaikka mietintö oli hallituksen esitystä puoltava, siinäkin esitettiin huomiona, että 10 prosentin omistusvaatimus saattaisi jättää sukupolvenvaihdoshuojennuksen ulkopuolelle suuriakin yrityksiä, joilla on huomattava työllistävä vaikutus. Valiokunnan mietintöön oli myös jätetty vastalause, jossa vaadittiin hallitukselta omistusosuusvaatimuksen madaltamisen tai poistamisen selvittämistä. Vastalauseen allekirjoittajina oli osin samoja kokoomuksen ja kristillisdemokraattien kansanedustajia kuin Holmlundin kirjallisessa kysymyksessäkin.¹⁰⁶

¹⁰³ PTK 118/2004 vp, 46.

¹⁰⁴ PTK 118/2004 vp, 47.

¹⁰⁵ KK 828/2004 vp, 1–2.

¹⁰⁶ VaVM 5/2004 vp, 5.

Sekä hallituksen vastauksessa että valiokunnan mietinnössä nostettiin kuitenkin esille se, että 10 prosentin omistusvaatimus oli yleinen käytäntö muissakin maissa, joissa oli käytössä sukupolvenvaihdoshuojennus. Valtiovarainministeri Kalliomäki huomautti myös antamassaan vastauksessaan, että omistusosuusvaatimuksen madaltaminen ei poistaisi sitä ongelmaa, että jotkut yritykset saattaisivat silti jäädä huojennuksen ulkopuolelle, joten epäoikeudenmukaisuusongelma jäisi silti voimaan. Kalliomäki totesi myös, että kauppaja- ja teollisuusministeriö oli jo asettanut työryhmän, jonka tarkoituksena oli kartoittaa perheyrittäjien asemaa sekä niiden toiminnan helpottamiseksi tehtäviä toimenpiteitä.¹⁰⁷

Kokoomuksen kansanedustaja Juhani Sjöblom teki joulukuussa 2004 lakialoitteen perintö- ja lahjaverolain kumoamisesta. Sjöblomin lakialoitteen allekirjoittajina oli muutama kokoomuksen kansanedustaja sekä yksi keskustalainen. Lakiesityksen perusteena oli etenkin sukupolvenvaihdostilanteiden helpottaminen. Sjöblomin aloitteen mukaan perintö- ja lahjaveron kumoamisella helpotettaisiin jatkajien löytämistä tilanteissa, joissa rintaperillinen ei voi tai halua jatkaa yritystoimintaa.¹⁰⁸

Eduskunnan täysistunnon käsittelyssä Sjöblomin lakiesitys keräsi kannatusta muun muassa keskustalaisilta edustajilta sekä myös muutamalta sosiaalidemokraatilta. Puheenvuoroissa kovinkaan moni ei kuitenkaan ollut valmis heti yhdeltä istumalta kumoamaan veroa, mutta monet ehdottivat asteittaisia lievennyksiä. Esimerkiksi vihreiden Osmo Soininvaara ehdotti, että ”normaalin asunto-osakkeen kokoinen perintö olisi kokonaan verovapaa”.¹⁰⁹ Kalliksen lakiehdotuksen tapaan myös Sjöblomin lakiehdotus lähetettiin valtiovarainvaliokunnan verojaostoon, missä sen käsittely raukesi vaalikauden lopussa 2007.

3.4. Varallisuusveron poistaminen 1.1.2006 lukien

Syksyllä 2004 hallitus yllätti kaikki tekemällä ehdotuksen varallisuusveron poistamisesta tulopoliittista kokonaisratkaisua (tupo-kierrosta) varten. Päätös sai hyvän vastaanoton etenkin

¹⁰⁷ KK 828/2004 vp, 3–4.

¹⁰⁸ LA 140/2004 vp, 2.

¹⁰⁹ PTK 139/2004 vp, 41.

yrittäjäjärjestöissä¹¹⁰ sekä oikeusoppineiden parissa. Esimerkiksi jo aiemmin silloinen Helsingin yliopiston vero-oikeuden professori Kari S. Tikka kommentoi Helsingin Sanomissa, että varallisuusveron poisto olisi perintöveron poistoa järkevämpi valinta, sillä varallisuusveron veropohja oli aukollinen ja vero huonosti kohdistuva.¹¹¹

Varallisuusveron poistoa vastustivat ja kritisoivat tuoreeltaan etenkin vasemmistoliitto ja Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK.¹¹² Hallituspuolueena SDP joutui asian suhteen hankalaan asemaan. Päätös herätti voimakasta kritiikkiä puolueen eduskuntaryhmässä, jossa vaadittiin veron poiston tasapainoksi enemmän helpotuksia pienituloisille.¹¹³

Helsingin Sanomat tulkitsi pääkirjoituksessaan helmikuussa 2005, että varallisuusveron poistolla hallitus halusi vastata perintö- ja lahjaveron poistamista koskeviin vaatimuksiin, jotka olivat nousseet esille Ruotsin tekemän perintöveron poistamispäätöksen jälkeen. Helsingin Sanomien mukaan päätöksellä oli kuitenkin päinvastainen vaikutus: perintöverosta tultaisiin keskustelemaan entistä enemmän. Varallisuusveron fiskaalinen merkitys oli pieni, mutta perintö- ja lahjaverot tuotti tuolloin 450 miljoonaa euroa, ja kasvua oli odotettavissa. Etenkin kokoomuksen katsottiin nostaneen perintöveroasiaa entistä enemmän esille. Lievemmilläkin muutoksilla näytti olevan enemmistön tuki eduskunnassa.¹¹⁴

Helsingin Sanomien pääkirjoitus kuvaili tilannetta seuraavasti:

”Hallituspuolueena kokoomus ei ajanut perintöveron poistoa, mutta oppositiopuolue kokoomus vaati torstaina julkaisemassaan toimenpidelistassa perintö- ja lahjaveron poistamista pikimmiten leskeltä ja lapsilta. Aamulehden tekemän tiedustelun mukaan perintöveron poistamisella tai lieventämisellä on eduskunnassa laaja kannatus myös kokoomuksen ulkopuolella, erityisesti keskustan ja Rkp:n, lieventämisellä myös Sdp:n piirissä. Kysymyksen vastanneista 146 kansanedustajasta 97 joko poistaisi perintöveron tai lieventäisi sitä.”¹¹⁵

¹¹⁰ HS 1.12.2004, Yrittäjät tyytyväisiä veroratkaisuun.

¹¹¹ HS 1.10.2004, Perintöveroksi 15 prosenttia?

¹¹² HS 2.12.2004, SAK kritisoi varallisuusveron poistoa; HS 5.12.2004, Martti Korhonen: SDP puolustaa rikkaimpien asemaa.

¹¹³ HS 2.12.2004, Varallisuusveron poisto sai osan demareista takajaloilleen.

¹¹⁴ HS 12.2.2005, Verokeskustelu siirtyi perintöveroon.

¹¹⁵ HS 12.2.2005, Verokeskustelu siirtyi perintöveroon.

Helsingin Sanomien pääkirjoituksen taustalla oli kokoomuksen edellisenä päivänä julkaisema 39 kohdan lista, jonka tarkoituksena oli saada ”talouskasvu ja työllisyys sellaiseen malliin, että hyvinvointiyhteiskunta pysyy pystyssä.”¹¹⁶ Osana ohjelmaa kokoomus ehdotti perintö- ja lahjaveron poistamista puolisolta ja lapsilta. Myös kaukaisempien sukulaisten perintöveroa tulisi ohjelman mukaan keventää.¹¹⁷ Pääministeri Matti Vanhanen torjui ehdotukset perintöveron muutoksista tuolloin meneillään olevalla vaalikaudella.¹¹⁸

Keskustelu perintöverotuksesta ei lakannut kokoomuksen ehdotuksen torjuntaan. Helmikuun 2005 lopussa kristillisdemokraattien Bjarne Kallis jätti lakialoitteen, jonka oli allekirjoittanut 103 kansanedustajaa eli enemmistö.¹¹⁹ Kalliksen aloitteen mukaan leskien ja alaikäisten lasten perintöveroa tulisi keventää tuntuvasti, sillä perintöveron suurimmat epäkohdat koskivat tapauksia, joissa leski tai lapset joutuivat myymään esimerkiksi kotinsa rahoittaakseen perinnöstä koituvat verot. Kalliksen aloitteessa ehdotettiin muun ohella puolisovähennyksen nostamista 50 000 euroon ja lapsivähennyksen nostamista 35 000 euroon.¹²⁰

Kalliksen aloitteella ei ollut yhtään allekirjoittajaa vasemmistoliitosta, joka teki oman ryhmäaloitteensa perintöveron asuntovähennyksestä, joka takaisi esimerkiksi leskelle mahdollisuuden jäädä asumaan perimäänsä asuntoon.¹²¹ Vasemmistoliiton ryhmäaloite käsiteltiin eduskunnassa samassa yhteydessä Kalliksen tekemän aloitteen kanssa.¹²²

Kalliksen lakialoitteen perusteluissa huomionarvoista on etenkin perintöveron alentamisen perusteleminen Kaakkois-Aasian tapaninpäivän 2004 tsunamin kautta. Taustalla lienee ennen kaikkea Ruotsin päätös saattaa voimaan perintöveron lakkautus taannehtivasti siten, että tsunamissa menehtyneiden perinnöistä ei maksettaisi veroa. Myös Kalliksen aloitteessa vaadittiin aloitteen voimaantuloa siten, että se koskisi ”Aasian katastrofissa menehtyneiden henkilöiden

¹¹⁶ HS 11.2.2005, Kokoomus: Perintövero pois puolisolta ja lapsilta.

¹¹⁷ HS 11.2.2005, Kokoomus: Perintövero pois puolisolta ja lapsilta.

¹¹⁸ HS 16.2.2005, Muut lehdet: Perintöverossa kohtuuttomuuksia.

¹¹⁹ HS 24.4.2005, Eduskunnassa vaaditaan muutosta perintöveroon.

¹²⁰ LA 14/2005 vp, 2.

¹²¹ LA 15/2005 vp.

¹²² PTK 17/2005 vp; PTK 19/2005 vp.

lapsien perintöveroa”.¹²³ Eduskunnan lähetekeskustelussa Kallis myös viittasi aktiiviseen keskusteluun ”yleisöpalstoilla, televisiossa, radiossa ja poliittisissa puheissa”.¹²⁴ Kalliksen tekemä lakiehdotus on yksi osoitus myös eduskunnassa aktivoituneesta keskustelusta.

Lähetekeskustelut sekä Kalliksen että vasemmistoliiton lakialoitteille järjestettiin 1. ja 3.3.2005. Keskustelu koski pitkälti perintöverotuksen siviilioikeudellisia puolia, ja etenkin lesken asemaa puolustettiin useissa puheenvuoroissa. Suurimmaksi väittelyn aiheeksi muodostuivat lakiesitysten erilaiset lähestymistavat lesken aseman helpottamiseen. Useissa puheenvuoroissa viitattiin kansalaisilta saatuun palautteeseen sekä toivomuksiin perintöveron poistamisesta ”tavalliselta omaisuudelta”, kuten SDP:n kansanedustaja Lauri Kähkönen totesi puheenvuorossaan.¹²⁵ Muutama kokoomuksen kansanedustaja nosti puheenvuoroissaan esille myös kysymyksen yritysten perintöverosta. Esimerkiksi Kimmo Sasi piti puheenvuorossaan perintöveroa ongelmallisena yritysten toimintaedellytysten kannalta. Puheenvuoronsa lopussa Sasi kysyi retorisesti, tarvitaanko perintöveroa ollenkaan. Sasi kehotti hallitusta tekemään asian suhteen perusteellisen selvityksen.¹²⁶ Kalliksen ja vasemmistoliiton lakialoitteet lähetettiin käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan, jossa niiden käsittelyt raukesivat vaalikauden lopussa vuonna 2007.

Perintövero oli helmi–maaliskuussa 2005 esillä eduskunnassa myös useiden kirjallisten ja suullisten kysymysten myötä. Muun muassa SDP:n kansanedustaja Harry Wallin teki kirjallisen kysymyksen, jossa penättiin hallituksen toimista perintöveron poistamiseksi leskien ja lasten osalta. Wallinin kysymyksessä korostetaan yksilön näkökulmaa:

”Yksilön näkökulmasta perintövero ei tunnu oikeudenmukaiselta, sillä onhan yhteinen asunto ja kesämökki hankittu omalla työllä vuosia säästämällä. Useasti leski ja perheenjäsenet joutuvat taloudellisiin vaikeuksiin. Kun tilanteeseen yhdistyy suru läheisen menettämisestä ja mahdollisesti monessa tapauksessa leski joutuu myymään oman asunnon pystyäkseen maksamaan perintöveron, on tilanne mielestäni kohtuuton.”¹²⁷

¹²³ LA 14/2005, 1.

¹²⁴ PTK 17/2005 vp, 28.

¹²⁵ PTK 17/2005 vp, 40.

¹²⁶ PTK 17/2004 vp, 35–36.

¹²⁷ KK 120/2005 vp, 1.

Wallinin kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa valtiovarainministeri Kalliomäki katsoi, että ehdotettu perintöveron poisto leskiltä ja lapsilta johtaisi käytännössä koko perintöveron poistoon. Kalliomäki torjui myös näkemyksen perintöveron kaksinkertaisuudesta. Kalliomäen mukaan monet muut verot ovat niin ikään kaksinkertaista verotusta, esimerkiksi arvonlisävero tai myyntivoittovero. Vastauksen mukaan perintöveron ydin oli siinä, että sillä verotettiin varallisuuden siirtymistä ja lisääntymistä. Myös korvaavien verotulojen löytäminen olisi Kalliomäen mukaan vaikeaa.¹²⁸

Lähes samanaikaisesti Wallinin kanssa myös kokoomuksen Pekka Kuosmanen jätti kirjallisen kysymyksen liittyen perintöveroon. Kuosmasen kirjallisessa kysymyksessä vaadittiin hallitukselta ”pikaisia toimia” perintöveron poistamiseksi. Suurimpina ongelmina Kuosmanen näki perintöveron luonteen kaksinkertaisena verotuksena sekä sen, että vero määräytyi maksettavaksi heti, mikä voisi johtaa kohtuuttomiin tilanteisiin. Kuosmanen katsoi myös, että perintöveron poistaminen edesauttaisi olennaisesti perheyrittäjien asemaa ja säilymistä perheiden omistuksessa.

Kuosmasen kysymykseen vastauksen antanut valtiovarainministeri Kalliomäki torjui Kuosmasen ehdotukset pitkälti samoin argumentein kuin Wallinin kirjallisen kysymyksen vastauksessa. Kalliomäki huomautti myös, että sukupolvenvaihdoshuojennusta alennettiin hallituksen toimesta jo vuoden 2005 alussa.¹²⁹

Maaliskuussa 2005 kristillisdemokraattien Toimi Kankaanniemi esitti eduskunnan kyselytunnilla kysymyksen, jossa vaadittiin perintöverotuksen ”kohtuuttomuuksiin” puuttumista. Kankaanniemen kysymykseen vastasi pääministeri Vanhanen, joka totesi, että veron poistamiseen ei nykyisellään ollut mahdollisuuksia eikä veron poistamista tulisi kyseisen hallituskauden aikana myöskään käsittelemään.¹³⁰

Kesäkuussa 2005 julkaistiin kauppaja- ja teollisuusministeriön asettaman työryhmän raportti koskien perheyrittäjyyden edistämistä. Työryhmän puheenjohtajana toimi perheyrittäjätaustainen

¹²⁸ KK 120/2005 vp, 2.

¹²⁹ KK 133/2005 vp, 1–3.

¹³⁰ PTK 19/2005 vp, 8.

Philip Aminoff, sekä lukuisia muita perheyrittäjiä. Työryhmän loppuraportissa ehdotettiin perintöveron poistamista listaamattomissa yrityksissä kaikilta osakkeenomistajilta ja listatuissa yrityksissä osakkeenomistajilta, joilla on vähintään 25 prosenttia yrityksen äänivallasta. Työryhmän loppuraportti perusteli yrityksille suunnattuja perintöverohuojennuksia, sillä, että noin 80 prosenttia suomalaisista yrityksistä oli perheyrittäjiä ja noin 70 000–80 000 yritystä tulisi läpikäymään sukupolvenvaihdoksen seuraavan kymmenen vuoden aikana. Työryhmän raportin mukaan yritysten perintövero oli epäoikeudenmukainen, koska yritysvarallisuuden perimisestä ei useissa tapauksissa sinänsä ollut hyötyä perinnönsaajalle. Raportissa edellytettiin myös parempia neuvontapalveluita sukupolvenvaihdosta suunnitteleville perheyrittäjille.¹³¹

Helsingin Sanomissa työryhmän raporttia kommentoi valtiovarainministeriön poliittinen valtiosihteeri Pertti Rauho, jonka mukaan perintöveron poistaminen ei ollut mahdollista sillä hallitus oli parhaillaan poistamassa varallisuusveroa.¹³² Raportin vastaanottanut kauppa- ja teollisuusministeri Mauri Pekkarinen sen sijaan myönteli raportin lopputuloksia ja totesi, että perintöverotusta tulisi muuttaa. Tähän kommenttiin nojaten kokoomuksen kansanedustaja Jari Koskinen nosti työryhmän raportin esiin seuraavalla kyselytunnilla, ja kysyi valtiovarainministeri Kalliomäeltä, miksi tämä oli hallituksen ”ainoa tulppa” perintöveron poistossa. Kyselytunnilla Pekkarinen kuitenkin tarkensi lausuntoansa, ja totesi ettei kyseisellä hallituskaudella ollut edellytyksiä huojentaa perintöveroa entisestään tai poistaa sitä.¹³³

Syksyllä 2005 perintöverokeskustelu hiljeni jossain määrin ja antoi tilaa toiselle veropoliittisesti merkittävälle kysymykselle eli varallisuusveron poistolle. Syyskuussa 2005 kristillisdemokraattien Toimi Kankaanniemi nosti kyselytunnilla esiin Kalliksen aiemmin keväällä tekemän lakiehdotuksen perintöveron lieventämisestä ja penäsi hallituksen edustajilta toimia lakiehdotuksen viemiseksi eteenpäin.

Pääministeri Vanhanen totesi vastauksessaan Kankaanniemelle, että toistaiseksi varallisuusveron poisto kattaisi hallituksen veropoliittiset uudistukset, eikä muita veroja ollut tarpeen kyseisen

¹³¹ Perheyrittäjäys – Perheyrittäjien jatkuvuuden, uusiutumisen ja kasvuhakuisuuden moottorina. KTM Julkaisuja, 16/2005, 11–12.

¹³² HS 15.6.2005, Työryhmä: perintöveron poisto olisi perheyrittäjien jatkamisen taakka.

¹³³ PTK 76/2005 vp, 4–5.

hallituskauden aikana poistaa.¹³⁴ Saman asian Vanhanen totesi jälleen lokakuussa 2005, kun kokoomuksen kansanedustaja Juhani Sjöblom kysyi kyselytunnilla yritysten sukupolvenvaihdosten helpottamisesta.¹³⁵ Valtiovarainministeri Eero Heinäluoma puolestaan totesi marraskuussa 2005, että ”seuraavan hallituksen asiana on arvioida, ryhdytäänkö perintöverotusta kehittämään ja minkälaisiin toimenpiteisiin siinä tapauksessa ryhdyttäisiin.”¹³⁶

Helsingin yliopiston silloinen vero-oikeuden professori Kari S. Tikka käsitteli Verotus-lehdessä syyskuussa 2005 ilmestyneessä artikkelissaan perintöveron tuolloin kohtaamia uudistuspaineita. Tikka totesi etenkin Ruotsin päätöksen perintöveron poistosta lisännen vaatimuksia koko veron poistoon myös Suomessa. Tikan mukaan perintöveron historiallinen tausta oli sen jakopoliittisissa tavoitteissa, mutta pelkästään jakopoliittisin perustein veron olemassa oloa ei voitu enää perustella. Etenkin yleisen varallisuustason noustessa perintöverosta koettiin tulleen epäoikeudenmukainen ”kateusvero”, sillä jo verrattain pienestä omaisuudesta, esimerkiksi perheasunnosta kaupungissa, joutui maksamaan huomattavan määrän veroa.¹³⁷ Tikka kuitenkin myös totesi, että perintöveron jakopoliittisen tavoitteen hyväksyntä oli hiljalleen vähenemässä. Etenkin perintöveron tarjoamat mahdollisuudet vähentää maksettavaa veroa verosuunnittelun kautta vaikeuttivat perintöveron perustelua jakopoliittisin tavoittein. Tikka näki realistisena vaarana olevan, että perintöverosta tulee ”keskiluokan vero”.¹³⁸

Tikka katsoi, että perintöveron pääperuste oli perinnön tuoma veronmaksukyky. Tikan mukaan kritiikki kaksinkertaisesta verotuksesta ei pätenyt, sillä perintö oli perinnönsaajalle lisätuloa, eikä tätä perinnönsaajan tulonlisäystä ollut verotettu aiemmin. Verotuksen kohde oli siis ikään kuin uusi, sillä perinnönsaajalle perintö on varallisuudenlisäystä, joka lisää henkilön veronmaksukykyä. Artikkelissaan Tikka myös kritisoi perintöveron leimaamista ”kateusveroksi”, sillä perintöveron voidaan katsoa olevan oikeutettu osa oikeudenmukaista veropohjaa, ja veron poistaminen jättäisi aukon järjestelmään, joka perustuu nimenomaisesti veronmaksukykyisyyden verotukseen.¹³⁹

¹³⁴ PTK 97/2005 vp, 14.

¹³⁵ PTK 101/2005 vp, 9.

¹³⁶ KK 988/2005 vp, 4.

¹³⁷ Tikka 2005, 344.

¹³⁸ Tikka 2005, 347.

¹³⁹ Tikka 2005, 344–345, 350.

Artikkelissaan Tikka korosti ennen kaikkea koko perintöveron uusimista perusteellisesti eikä vain vanhan lain päivittämistä. Tikan mukaan tulisi myös vakaasti pohtia, olisiko jäämistöveromalli Suomelle parempi vaihtoehto kuin käytössä oleva perintöosuusmalli vai tulisiko ottaa käyttöön molempia järjestelmiä yhdistävä ns. Tanskan-malli. Tikka piti kuitenkin melko selvänä, että sinällään perintöveroa ei voitaisi kokonaan poistaa kehittämättä vaihtoehtoisia tapoja verottaa kasvavaa ja siirtyvää omaisuutta.¹⁴⁰

3.5. RKP:n julkisuudessa esittämä ehdotus perintöverotuksesta luopumisesta 2006

Ennen heinäkuuta 2006 perintöverotus ei enää loppuvuoden 2005 jälkeen ollut sen paremmin poliittisen kuin laajemman yhteiskunnallisen keskustelun keskiössä. Eduskunnan istuntotauon aikana heinäkuussa 2006 RKP:n tuore puheenjohtaja Stefan Wallin kuitenkin käynnisti jälleen keskustelun ehdottamalla perintö- ja lahjaveron poistamista kokonaan.¹⁴¹

Ehdotus sai tuoreeltaan kannatusta kokoomuksesta, ja keskustakin ilmaisi olevansa valmis merkittäviin verohuojennuksiin. Vasemmistopuolueet sen sijaan kritisoivat ehdotusta. Helsingin Sanomien uutisoinnin mukaan vasemmistopuolueita mietitytti etenkin se, mistä saataisiin korvaavat verotulot, jos perintövero poistettaisiin kokonaan. Wallinin mukaan olisi ”turha nimetä, mistä muutos katetaan, sillä verokertymä on kokonaisuus ja tällä haavaa verotuloja tulee paljon yli budjetoidun.”¹⁴²

Wallinin ehdotuksen jälkeisessä keskustelussa etenkin keskusta, kokoomus ja RKP löysivät yhteistä pohjaa. Kaikkien kolmen puolueen mukaan perintöveron huojennuksista, uudistamisesta tai jopa poistamisesta tulisi tehdä kirjaus seuraavassa hallitusohjelmassa. Kaikki kolme puoluetta nostivat keskustelussa erityisesti esille sukupolvenvaihdosten huojentamisen. Keskustan eduskuntaryhmän puheenjohtaja Timo Kalli totesi Helsingin Sanomille 13.7.2006 annetussa haastattelussa, että ”perinnön pitäisi olla veroton tai verotukseltaan ainakin merkittävästi nykyistä kevyempi, kun yritys siirtyy sukupolvelta toiselle ja jatkaa toimintaansa”.¹⁴³

¹⁴⁰ Tikka 2005, 351–353.

¹⁴¹ HS 13.7.2006, Rkp ja kokoomus valmiita luopumaan kokonaan perintöverosta.

¹⁴² HS 13.7.2006, Rkp ja kokoomus valmiita luopumaan kokonaan perintöverosta.

¹⁴³ HS 13.7.2006, Rkp ja kokoomus valmiita luopumaan kokonaan perintöverosta.

Helsingin Sanomat otti kantaa virinneeseen keskusteluun pääkirjoituksessaan 16.7.2006. Kirjoituksessa todettiin Vanhasen hallituksen jo poistaneen varallisuusveron, mutta Ruotsin päätös poistaa perintövero oli silti pitänyt perintöveron tulevaisuuden myös Suomen poliittisen keskustelun agendalla. Pääkirjoituksessa kokoomus ja RKP luonnehdittiin perintöveron poistamisen puolustajiksi, kun taas keskustaa ja SDP:tä pidettiin kirjoituksessa maltillisemman uudistamisen kannattajina. SDP:n tosin huomautettiin olevan vasemmistoliiton kanssa samoilla linjoilla siitä, ettei verotuksen pohjaa tulisi liiaksi kaventaa, jotta hyvinvointiyhteiskunnan rahoittaminen pysyisi vakaalla pohjalla. Pääkirjoitus otti varovasti kantaa perintöveron säilyttämisen puolesta toteamalla, että perintöveron verokertymä oli niin merkittävä, että sen poistamisesta aiheutuvat verotulojen menetykset tulisi korvata jollain muulla. Pääkirjoituksessa päädyttiin kuitenkin ehdottamaan verotettavan perinnön alarajan nostoa.¹⁴⁴

Kesän aikana perintöverokysymystä käsiteltiin edelleen vielä heinäkuussa 2006 järjestetyssä SuomiAreena-tapahtumassa, jossa pidettiin kevään 2007 eduskuntavaaleja enteillyt puoluejohtajien vaalipaneeli. Tapahtumassa kaikki eduskuntapuolueiden puheenjohtajat ilmoittivat kannattavansa verotettavan perinnön alarajan nostoa silloisesta 3 400 eurosta.¹⁴⁵

Elokuussa 2006 Helsingin Sanomat julkaisi kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Kataisen haastattelun, jossa yhtenä teemana nousivat esiin kokoomuksen esitykset perintöveron huomattavista helpotuksista. Haastattelussa Katainen esitti verotettavan perinnön alarajan nostoa 25 000–30 000 euroon. Lisäksi Katainen esitti, että perintöveron kolmannen luokan eli lähisukulaisten veroprosenttia tulisi madaltaa lähemmäs rintaperillisten veroprosenttia. Katainen otti kantaa myös sukupolvenvaihdoksiin:

”On ihan hölmöä rahastaa niin kovasti, että yritys voi mennä nurin tai lopettaa. Jos yritys ei pysty verojen takia jatkamaan, menetetään palkkaverot ja yrityksen tuottamat verot vuosiksi ja vuosikymmeniksi eteenpäin.”¹⁴⁶

Haastattelussa Katainen myös ennakoி perintöveron nousevan yhdeksi keskeiseksi kysymykseksi seuraavan kevään eduskuntavaaleissa. Katainen ilmoitti kokoomuksen valmistelevan oman

¹⁴⁴ HS 16.7.2006, Perintövero jaksaa puhuttaa.

¹⁴⁵ HS 20.7.2006, Puolueiden johtajat valmiita perintöveroremonttiin.

¹⁴⁶ HS 13.8.2006, Katainen: Perintövero puolitettava seuraavan vaalikauden aikana.

”veropalettinsa” ennen kevään vaaleja, jonka yksi keskeinen asia tulisi olemaan myös tuloveron alentaminen.¹⁴⁷

Kataisen haastattelussa antamat kommentit herättivät närää esimerkiksi SDP:n eduskuntaryhmässä, joka budjettiriihen valmistelukokouksessaan moitti kokoomusta ”veropopulismista.”¹⁴⁸ Myös keskustan eduskuntaryhmän puheenjohtaja Timo Kalli totesi kokoomuksen tekevän perintöverotuksella populistista politiikkaa. Pääministeri Vanhanen oli kuitenkin blogissaan arvioinut Kataisen ehdotusten olleen lähellä ”järkevää linjaa”.¹⁴⁹

Syyskuussa 2006 uutisoitiin valtiovarainministeriön toteuttamista laskelmista koskien perintöveron mahdollisia helpotuksia. Valtiovarainministeriön laskelmien mukaan verotettavan perinnön alarajan nostaminen 17 000 euroon pienentäisi valtion verotuloja noin 37 miljoonalla eurolla. Vuonna 2005 kyseinen alaraja olisi koskenut lähes 50 000 perinnönsaajaa. Kesän 2006 aikana esitetyistä malleista radikaalein olisi ollut RKP:n ehdotus perintöveron poistamisesta kokonaan. Kataisen ehdotus perintöveron poistamisesta yrityksiltä ja kolmannen veroluokan veroprosentin madaltaminen pudottaisi puolestaan verotulot noin puoleen sen silloisesta määrästä.¹⁵⁰

Syksyllä 2006 perintöverosta käyty poliittinen ja yhteiskunnallinen keskustelu kuitenkin hieman yllättäen hiipui. Budjettikeskustelujen aikaan hallituspuolueet lupailivat viilauksia perintöveron tasoon seuraavalla vaalikaudella¹⁵¹, ja lokakuussa Vanhanen totesi keskustan puolueristeilyllä toteuttavansa 100 miljoonan euron kevennyksen perintöveroon seuraavalla hallituskaudella.¹⁵² Valtiovarainministeri ja SDP:n puheenjohtaja Heinäluoma hillitsi kasvavaa intoa keventää veroja, mutta lupasi että perintöveroon tulisi tehdä tarkistuksia.¹⁵³

¹⁴⁷ HS 13.8.2006, Katainen: Perintövero puolitettava seuraavan vaalikauden aikana.

¹⁴⁸ HS 22.8.2006, Sdp:n eduskuntaryhmä kovisteli kokoomusta ja ylisti saavutuksiaan.

¹⁴⁹ HS 26.8.2006, Puolueita ei pidättele enää mikään.

¹⁵⁰ HS 7.9.2006, Pienempien perintöjen verottomuus veisi tuotoista alle kymmenyksen.

¹⁵¹ HS 28.9.2006, Puolueet lupaavat keventää tuloveroa.

¹⁵² HS 2.10.2006, Vanhanen: Maalisvaalien lopputulos mitataan tiimalasilla.

¹⁵³ HS 3.10.2006, Valtiovarainministeri Heinäluoma jarruttelee veronkevennysintoa.

3.6. Yhteenveto: perintöverokeskustelun nousu

Vaalikauden alkaessa 2003 perintövero oli hiljalleen jo noussut poliittisen keskustelun piiriin. Kasvaneiden perintöjen arvon ja väestön ikääntymisen myötä perintövero oli alkanut koskea yhä suurempaa määrää suomalaisista. Perintöverotuksessa oli tällöin huomattu selkeitä epäkohtia perintöverotuksen tasoon ja käytäntöihin liittyen. Esimerkiksi leskien asema nousi usein esille yhtenä perintöverotuksen epäkohtana. Yleisesti pidettiin kohtuuttomana, että leski joutuisi maksamaan perintöveroa esimerkiksi asunnosta, jossa oli asunut. Julkisessa keskustelussa alettiin tunnistaa pitkään muuttumattoman pysyneessä verossa olevan korjattavaa paitsi teknisesti myös osin sen sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kannalta.

Laajempi veropoliittinen keskustelu vaalikauden aikana käsitteli pääasiassa ansiotuloverotusta sekä muita yleisempiä tuloverotusmuotoja. Keskustan, SDP:n ja RKP:n muodostama punamultahallitus aloitti hallitustyöskentelyn päättämällä ensin laajemmasta yritysveropaketesta, jonka yhtenä osana oli myös perintöveron sukupolvenvaihdoshuojennuksen laajentaminen. Päähallituspuolue keskusta oli jo vaaliohjelmassaan linjannut yritysten sukupolvenvaihdosten helpottamisesta eikä SDP:llä vaikuta tuolloin olleen selkeää omaa kantaa perintöverotuksen kehittämiseen. Uuden muutossäädöksen mukaisesti yritysvarallisuus arvostettiin perintöverotuksessa jatkossa vain 40 prosenttiin sen käyvästä arvosta.

Hallituksen esityksen mukaisessa lakimuutoksessa oli kyse merkittävästä periaatteellisesta muutoksesta perintöveroon, sillä sen myötä osa perinnöistä tultiin verottamaan toisia perintöjä kevyemmin. Kuten Isotalo on huomauttanut, hallituksen esitys ei ollut perustuslaillisesti täysin ongelmaton. Esitys ei tästä huolimatta ja yllättäen kuitenkin herättänyt suurempaa perintöverokeskustelua suuntaan tai toiseen. Myöskään veronkevennyksiä ajanut pääoppositiopuolue kokoomus ei lähtenyt haastamaan hallituksen esitystä, sillä ehdotettu huojennus sopi hyvin myös kokoomuksen ajamaan veropoliittiseen linjaan.

Perintöveroa käsitellyt keskustelu nousi kokonaan uudelle ja aiemmasta poikkeavalle tasolle Ruotsin päätettyä perintöveron poistamisesta syksyllä 2004. Ruotsin päätöksen jälkeen perintöveroa jo ennestään vastustavissa piireissä katsottiin mahdolliseksi lakkauttaa kokonaisuudessaan veromuoto, josta tulkittiin olevan harmia sekä tavallisille perinnönsaajille että yrityksille. Päinvastoin kuin Ruotsi, Suomen hallitus lakkautti kuitenkin perintöveron sijasta

nimenomaan varallisuusveron 1.1.2006 lukien ja pyrki näin vastaamaan etenkin elinkeinoelämän vaatimuksiin. Hallituksen päätös varallisuusveron poistamisesta sinetöi osaltaan sen, ettei perintöveroon tehty enää loppuvaalikauden aikana muutoksia. Tämä ei kuitenkaan hillinnyt jo esiin nousseita vaatimuksia perintöveron lieventämisestä tai poistamisesta kokonaan.

Ruotsin perintöverotuspäätös heijastui suoraan perintöverosta käydyin keskustelun aktiivisuuteen vaalikauden 2003–2007 aikana. Kuten kaaviosta 2 on nähtävissä, perintöveroa koskeneet valtiopäiväasiat kasvoivat merkittävästi vuosina 2004 ja 2005. Vuonna 2003 perintöveroa koskevia valtiopäiväasioita oli vain kolme. Vuosina 2004 ja 2005 perintöverosta tehtiin useita kirjallisia ja suullisia kysymyksiä ja etenkin joidenkin yksittäisten kansanedustajien voidaan havaita alkaneen käydä nimissään aktiivista perintöverokeskustelua.

Kaavio 2: Perintöveroa koskeneet valtiopäiväasiat 2003–2007¹⁵⁴

Kansanedustajien tekemät kysymykset ja lakialoitteet perintöverotuksesta voidaan vaalikaudella 2003–2007 jakaa laadultaan sekä tavallisten perinnönsaajien asemaa että yritystoimintaa koskeviin valtiopäiväasioihin. Huomioitavaa on, että kysymysten ja lakialoitteiden laadusta ja kohteesta riippumatta niitä koskevat eduskuntakäsittelyt ja -keskustelut pitivät kuitenkin sisällään

¹⁵⁴ Kaavion tiedot: Eduskunta: <https://www.eduskunta.fi/FI/lakiensaattaminen/valtiopaivaasiat/>, viitattu 16.12.2016. Vuosi 2007 vaalikauden päättymiseen 20.3.2007 mennessä.

kommentteja ja huomioita molemmista näkökulmista. Perintöverosta näyttää näin vaalikauden 2003–2007 puolivälissä muodostuneen kysymys, jonka käsittelyllä yksittäiset kansanedustajat pystyivät kansaa kiinnostavalla suoraviivaisella, jopa populistiseksi luonnehdittavalla tavalla, nostamaan esiin laajempia kokonaisuuksia etenkin eläkeläisten asemasta ja yrittäjyyden edistämisestä.

Perintöverotuksen kansalaisia kiinnostavasta ja mielipiteitä herättävästä luonteesta huolimatta eduskuntapuolueet eivät silti nostaneet perintöverotusta keskeiseksi teemakseen vaalikauden aikana. Hallituspuolueet eivät ymmärrettävästi voineet vaalikauden aikana tehdä lisää perintöveroa keventäviä päätöksiä, joten paine perintöverotuksen keventämistä kohtaan alkoi kasautua seuraavalle vaalikaudelle. Vaalikauden lopun lähestyessä merkittävä tähän liittyvä keskustelunavaus nähtiin, kun RKP:n vastavalittu uusi puheenjohtaja Stefan Wallin ehdotti heinäkuussa 2006 perintöveron poistamista kokonaisuudessaan. Wallinin ehdotus sai kannatusta etenkin kokoomuksesta, jonka puheenjohtaja Jyrki Katainen lupasi puolueensa ajavan merkittäviä kevennyksiä perintöveroon seuraavalla vaalikaudella.

Vaalikauden 2003–2007 aikana käydystä keskustelusta on huomattavissa useita Henttulan tutkimuksessaan jo vuonna 2005 määrittelemiä perintöveron vastustamisen ja kannatuksen pitkän linjan argumentteja. Etenkin perintöveron kritisoijien argumentaatiossa korostui perintöveron epäilty negatiivinen vaikutus yrityksiin ja sukupolvenvaihdoksiin, toisin sanoen kritiikki kohdistui veron elinkeinopoliittisiin ulottuvuuksiin. Hallitus vastasi nousseeseen kritiikkiin säätämällä sukupolvenvaihdoshuojennuksesta. Tämä puolestaan synnytti edelleen kysymyksen siitä, oliko perintöveron veropohja muuttumassa jo liiankin aukolliseksi ja verosuunnittelulle alttiiksi. Kuten Henttula tunnisti jo vuonna 2005, veropohjan aukollisuudesta muodostuikin yksi keskeinen argumentti perintöveron poistamisen puolesta.

Perintöveron puolustajien argumentaatiossa keskityttiin perintöveron pitkäaikaisuuteen ja fiskaaliseen merkitykseen. Perintövero oli sitä kannattavien mukaan tärkeä osa verojärjestelmää ja sen poistaminen ei olisi ollut mahdollista ilman huomattavia kiristyksiä toisiin veroihin. Jonkin verran vaalikauden aikana nostettiin perintöveroa kannattavien piirissä esille myös perintöveron merkitystä jakopoliittisten tavoitteiden kannalta, joskin eduskuntapuolueista vain harva nosti perintöveron säilyttämistä agendansa kärkeen.

Vaalikauden aikana käydyssä yhteiskunnallisessa keskustelussa painavimpia perintöverotusta puolustavia puheenvuoroja esittivät oikeusoppineet. Esimerkiksi silloinen vero-oikeuden professori Kari S. Tikka oli julkiseen keskusteluun viitaten huolissaan erityisesti perintöveron muuttumisesta vain keskiluokan veroksi, mikäli yritykset vapautettaisiin perintöverosta kokonaan. Tikkakin tosin korosti perintöveron uudistamisen tärkeyttä, jotta vero vastaisi tavoitteeltaan yleistä oikeustajua.¹⁵⁵

¹⁵⁵ Tikka 2005, 351–353.

4. Perintöverotuksesta käyty keskustelu vaalikaudella 2007–2011

4.1. Perintöverotuksen käsittely vaaliohjelmissa ja eduskuntavaaleissa 2007

Eduskuntavaaleihin 2007 tähtäävissä vaaliohjelmissa verotus oli yksi eduskuntapuolueiden keskeisimpiä pääteemoja. SDP:n vaaliohjelmassa verotus oli nostettu pääpainopistealueeksi heti työllisyyden jälkeen. SDP:n vaaliohjelmassa verotusta käsiteltiin osiossa ”Oikeudenmukaiseen ja työllistävään verotukseen”. Vaaliohjelmassa listattiin kolme päätoimenpidettä verotukseen liittyen:

”Alennamme maltillisesti työn verotusta, painottaen pieni- ja keskituloisia; Korjaamme eläkeläisten verotuksen epäkohtia; Uudistamme perintöverotuksen oikeudenmukaisemmaksi.”¹⁵⁶

Ohjelmassa kuitenkin todetaan, että tulevalla hallituskaudella verouudistusten liikkumavara tulisi olemaan pienempi, ja että verotukseen liittyvät päätökset tulitaisiin tekemään talous- ja työllisyyskehitykset huomioon ottaen. Verotuksessa painopisteenä olisi näin työn verotuksen alentaminen etenkin pieni- ja keskituloisilta, sekä eläkeläisten verotuksen epäkohtien korjaaminen. Perintöverotuksen osalta ohjelma toteaa, että ”epäkohtia poistetaan ja tavanomaisten pienten perintöjen verotusta helpotetaan”.¹⁵⁷

Keskustan eduskuntavaalien 2007 vaaliohjelmassa verotusta käsiteltiin hyvin samankaltaisista lähtökohdista kuin SDP:nkin sen osiossa ”Veroratkaisuilla on edistettävä työllisyyttä ja oikeudenmukaisuutta”. Vaaliohjelman mukaisesti verotuksen tulisi kannustaa ”työntekoon, yrittämiseen ja kotimaiseen omistajuuteen”. Myös keskusta linjasi vaaliohjelmassaan, että verotusta tulisi keventää etenkin pieni- ja keskituloisten tuloveron kannalta. Perintöveron osalta ohjelma linjasi, että keskustan tavoitteena oli ”lieventää perintö- ja lahjaverotusta” sekä muun

¹⁵⁶ Me pidämme ääntä puolestasi. SDP:n tavoitteet vaalikaudelle 2007–2011. (2007)
<<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/489>>, viitattu 10.11.2016, 3.

¹⁵⁷ Me pidämme ääntä puolestasi. SDP:n tavoitteet vaalikaudelle 2007–2011. (2007)
<<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/489>>, viitattu 10.11.2016, 3.

muassa ”korottaa veronalaisen perinnön tai lahjan alarajaa tuntuvasti ja parantaa leskien sekä alaikäisten lasten asemaa”.¹⁵⁸

Verotusta koskevan osion jälkeen keskustan vaaliohjelmassa käsiteltiin yrityksiä ja yrittäjyyden edistämistä. Myös tässä osiossa nostettiin esille perintöverotus, ja linjattiin, että ”tavoitteena on oltava perintö- ja lahjaveron poistaminen kokonaan työtä ja yrittäjyyttä turvaavilta sukupolvenvaihdoksilta”.¹⁵⁹

Kokoomuksen vaaliohjelmassa vuodelta 2007 ei esitelty puolueen tavoitteita perinteiseen tyyliin, vaan kuvitteellisten esimerkkihenkilöiden kautta. Perintöverotusta ohjelmassa käsitellään esimerkkihenkilö Miguel Maahanmuuttajan ja tämän Kaisa Kihlatun tarinan kautta. Kuvitteellisen tilanteen asetelman mukaisesti Kaisan tulisi vanhempiensa kuoleman jälkeen koituneiden perintöverojen jälkeen valita myydäänkö pois perheen omakotitalo vai kesämökki. Tilanteen ratkaisemiseksi ohjelmassa esitetään, että:

”Perintövero on asteittain poistettava kokonaan. Uudistus aloitetaan poistamalla perintö- ja lahjavero kokonaisuudessaan puolisolta, lapsilta ja omilta vanhemmilta. Tällä tavoin Kaisankin sisaruksilla olisi ehkä ollut mahdollista säilyttää kesämökin lisäksi myös perheen kotitalo. Myös yritysten sekä maa- ja metsätilojen sukupolvenvaihdosten verotusta on helpotettava.”¹⁶⁰

Verotus nousi vaaliohjelmien lisäksi myös vaalikeskusteluissa yhdeksi vuoden 2007 eduskuntavaalien pääaiheista. Ennen vaaleja oli tehty selvitys, jonka mukaan seuraavan vaalikauden aikana budjetin jakovara olisi noin 4 miljardia euroa. SDP ja keskusta olivat nostaneet vahvoiksi teemoikseen etenkin pieni- ja keskituloisten tuloverojen helpotukset, mutta myös kokoomus haastoi silloiset hallituspuolueet lupaamalla pienipalkkaisille aloille palkankorotuksia.

158 Vähän kuin itseäsi äänestäisit. Keskustan tavoitteet vaalikaudelle 2007-2011. (2006)

<<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/249>>, viitattu 10.11.2016, 10.

159 Vähän kuin itseäsi äänestäisit. Keskustan tavoitteet vaalikaudelle 2007-2011. (2006)

<<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/249>>, viitattu 10.11.2016, 11.

160 Vastuullinen markkinatalous ja sen vaikutukset Suomen tulevaisuuteen. Kokoomuksen vaaliohjelma. (2007)

<<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/108>>, viitattu 10.11.2016, 7.

Tammikuun 2007 lopussa pidetyssä puoluejohtajien ensimmäisessä vaalipaneelissa verotus nousi odotetusti puheenaiheeksi. SDP:n puheenjohtaja Eero Heinäluoma ei halunnut tehdä enempää lupauksia, mutta totesi, että kevennysvara oli käytettävä etenkin työn verotuksen sekä pieni- ja keskituloisten verotuksen keventämiseen. Keskustan puheenjohtaja Matti Vanhasen mukaan veronalennukset tuli puolestaan ulottaa kaikkiin veroluokkiin, jotta ylimmät marginaaliverot alenisivat. Kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen nosti keskeisimmäksi veronkevennykseksi perintöveron poistamisen leskiltä, lapsilta ja yritysten sukupolvenvaihdoksilta.¹⁶¹

Helmikuun 2007 lopussa keskustelu perintöveron ympärillä kiihtyi, kun Elinkeinoelämän valtuuskunta Eva julkaisi arvo- ja asennetutkimuksen, jonka yhtenä päätuloksena ilmoitettiin kansan kova vastustus perintöveroa kohtaan.¹⁶² Kolme neljästä vastaajasta, niin oikealta kuin vasemmalta, oli valmis poistamaan koko veron. Esimerkiksi Helsingin Sanomat kommentoi tutkimuksen julkistamisen jälkeen pääkirjoituksessaan, että tutkimustulos oli vahva signaali siitä, että perintövero oli ainakin osin jo vanhanaikainen ja sitä tulisi uudistaa.¹⁶³

Helsingin Sanomien Unto Hämäläinen käsitteli Evan tutkimusta kolumnissaan 10.3.2007. Vaikka Evan tutkimuksessa perintöveron poisto sai kannatusta sekä oikealta että vasemmalta, Hämäläisen mielestä oli huomattavissa, että perintöverosta oli tulossa yksi selkeimmin eri puolueita ja poliittisia suuntauksia jakava kysymys. Hämäläisen mukaan perintöverokeskustelun esiin nouseminen kertoi ennen kaikkea yhteiskunnan ja etenkin keskiluokan vaurastumisesta. Vielä 1980-luvulla perintöveroa maksoi vain harva, mutta 2000-luvulle tultaessa perintövero oli alkanut koskea yhä suurempaa osaa kansasta. Hämäläisen mukaan perintövero nostettiin tietoisesti keskustelunaiheeksi 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälin paikkeilla etenkin Perheyrittäjien liiton toimesta, mutta keskustelussa oli myös ”sosiaalista tilausta”, sillä monet tavalliset olivat alkaneet maksaa yhä enemmän perintöveroja.

Hämäläisen mukaan eduskuntavaalikeskusteluissa esitetyissä kannanotoissa oli nähtävissä puolueiden selkeä jakautuminen perintöveron suhteen. Vasemmistopuolueet ja jossain määrin

¹⁶¹ HS 1.2.2007, Puoluejohtajat kinasivat veroista.

¹⁶² HS 28.2.2007, Poliitiikan pitäisi huolestua asenteiden umpioitumisesta.

¹⁶³ HS 1.3.2007, Perintövero joutaisi remonttiin.

myös vihreät eivät halunneet poistaa perintöveroa, vaikka näiden kannattajakunta olisikin toista mieltä. Vasemmalla laidalla oltiin korkeintaan valmiita tekemään tarkistuksia esimerkiksi verottoman perinnön rajaan. Keskusta ja kristillisdemokraatit halusivat sen sijaan tuntuvia kevennyksiä ja etenkin maa- ja metsätilojen siirtymistä uusille sukupolville tuli helpottaa. Radikaalein näkemys taas oli kokoomuksella ja RKP:lla, jotka molemmat olivat ehdottaneet veron poistoa, kokoomus asteittain ja RKP välittömästi.¹⁶⁴

4.2. Hallitusneuvotteluissa käyty kiista verotuskysymyksistä

Eduskuntavaalien 2007 suurimpia voittajia olivat kokoomus ja keskusta, joista keskusta säilytti suurimman puolueen aseman ryhtyen näin jälleen vuoden 2003 eduskuntavaalien tapaan vetämään hallitusneuvotteluja. Alustavien tunnustelujen jälkeen keskusta ryhtyi jatkamaan hallitusneuvotteluja kokoomuksen, vihreiden ja RKP:n kanssa.

Jo hallitusneuvotteluiden alussa veropoliittiset kysymykset nousivat kiistan aiheeksi, kun ruoan arvonlisäverosta esitettiin eriäviä mielipiteitä keskustan ja kokoomuksen välillä. Keskusta tahtoi alentaa ruoan arvonlisäveroa, siinä missä kokoomus halusi painottaa veronalennuksissa nimenomaan tuloverotusta.¹⁶⁵ Kokoomuksen asialistalla oli myös perintöveron poistaminen.¹⁶⁶

Keskustasta, kokoomuksesta, vihreistä ja RKP:stä muodostuneen Vanhasen II hallituksen hallitusohjelman painopiste oli työn verotuksen keventämisessä, mutta myös verotuksen oikeudenmukaisuuden lisääminen sekä yrittäjyyden, osaamisen ja kotimaisen omistajuuden edistäminen olivat hallitusohjelman kärkitavoitteita.¹⁶⁷ Viisipäiväisten hallitusneuvotteluiden aikana päästiin sopuun yhteensä 1,8 miljardin veronkevennyksistä¹⁶⁸, joiden joukossa oli myös perintöveron keventäminen. Perintöveroa koskeva hallitusohjelman linjaus oli, että:

”Perintöveroa kevennetään verotettavan perinnön alarajaa nostamalla sekä lesken ja alaikäisten lasten asemaa helpottamalla. Perheyrittäjyyden edistämiseksi poistetaan perintö- ja lahjaverotus

¹⁶⁴ HS 10.3.2007, Aatteellinen perintövero.

¹⁶⁵ HS 11.4.2007, Kallis poliittinen riita.

¹⁶⁶ HS 11.4.2007, Veropäätökset kumentavat kiivaimmin hallitusneuvotteluissa.

¹⁶⁷ Valtioneuvosto. Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma. 19.4.2007, 14.

¹⁶⁸ HS 15.4.2007, Hallitusneuvottelijat sopivat lähivuosien menoista.

kokonaan yritysten sekä maa- ja metsätilojen sukupolvenvaihdoksilta. Huojennus kohdistuu vain aitoon yritys- ja maataloustoiminnan tuotannolliseen toimintaan liittyvään omaisuuteen, muuttamatta maatalouden jatkajan huojennuksen osalta soveltamiskohteita. Perheyrittysten sukupolvenvaihdosten erityisongelmat selvitetään vaalikauden puoliväliin mennessä.”¹⁶⁹

Edellisen vaalikauden hallitusohjelmasta poiketen perintöveroa käsitellään hallitusohjelmassa yhtenä kohtana, joka sisältää sekä perintöveron yleiseen tasoon liittyvät näkökohdat että yritys- ja maataloustoimintaan liittyvät huojennukset. Edellisessä hallitusohjelmassa huojennukset oli lueteltu osana pääomaan ja yrittämiseen kohdistuvia toimenpiteitä. Hallitusohjelman tavoitteet perintöveron suhteen olivatkin konkreettisempia kuin edellisen hallituksen, joka mainitsi vain yleisesti ”helpotuksista” perintöjen verotusarvoihin. Hallitusohjelmassa linjattiin nyt suoraan perintöveron keventämisestä alarajaa nostamalla sekä vielä konkreettisemmin linjattiin perintöveron poistamisesta kokonaan sukupolvenvaihdostilanteissa.

RKP:n puheenjohtaja Stefan Wallin totesi neuvotteluiden päättyttyä, että olisi halunnut hallitusohjelmaan kirjauksen perintöveron poistamisesta kokonaisuudessaan.¹⁷⁰ Hallitusohjelman laskelmien mukaan siinä jo tavoitteina linjattujen sukupolvenvaihdostilanteiden perintöveron poistaminen maksaisi noin 15 miljoonaa euroa seuraavan vaalikauden aikana ja alarajan nostaminen noin 150 miljoonaa euroa.¹⁷¹

Suurimmaksi oppositiopuolueeksi jäänyt SDP kritisoi tuoreeltaan sitä, ettei hallitus aikonut poistaa perintöveroa perheenjäsenten väliltä, vaan pelkästään yritysten tai maa- ja metsätilojen sukupolvenvaihdostilanteissa.¹⁷² SDP:n Tarja Filatov kommentoi hallitusohjelman eduskuntakäsittelyssä käyttämässä puheenvuorossaan, että hallituksen esitys perintöveron poistosta sukupolvenvaihdostilanteissa ”loukkasi syvästi ihmisten yhdenvertaisuutta”. Filatovin mukaan perintöverosta luopuminen olisi suuri periaatteellinen ratkaisu, sillä verosta luopuminen olisi luopumista samalla myös verotuksen yhdestä perusperiaatteesta eli ”siitä, että verotus

¹⁶⁹ Valtioneuvosto. Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma. 19.4.2007, 15.

¹⁷⁰ HS 16.4.2007, Hallitus aikoo kannustaa ja välittää.

¹⁷¹ HS 16.4.2007, Ruoan verotus alenee, alkoholin kiristyy.

¹⁷² HS 17.4.2007, Filatov: Hallituksen työvoimapolitiikka vanhoilla linjoilla.

määräytyy oikeudenmukaisesti ja veronmaksukyvyyn mukaan”. Vasemmistoliiton Annika Lapintie totesi edelleen, että hallitus oli luomassa ”verovapaata uusaatelia”.¹⁷³

Veron oikeuden professori Heikki Niskakangas, joka hallitusneuvotteluissa myös toimi keskustan veropoliittisena asiantuntijana¹⁷⁴, totesi Helsingin Sanomissa julkaistussa vieraskynäkirjoituksessaan, että hallituksen päätös poistaa perintöveron sukupolvenvaihdostilanteissa kasvattaisi tulo- ja varallisuuseroja sekä lisäisi verosuunnittelua. Niskakangas katsoi, että sellaisenaan hallituksen uudistukset kohdistuisivat vain varakkaille suvulle, mikä vähentäisi koko veron olemassaolon oikeutusta.¹⁷⁵

Hallituksen perintöverolinjaukset ja professori Niskakangas kommentit herättivät tuoreeltaan jonkin verran keskustelua finanssi- ja veropolitiikan asiantuntijoiden parissa. Esimerkiksi Helsingin Sanomien haastattelema Helsingin yliopiston finanssioikeuden professori Helena Ranta-Lassila ei nähnyt ongelmaa hallituksen linjauksissa, sillä kyseessä oli lähinnä yrittämisen edellytyksiä parantava elinkeinopoliittinen päätös. Samassa artikkelissa haastateltu Lapin yliopiston vero-oikeuden professori Esko Linnakangas puolestaan oli sitä mieltä, että käydyssä keskustelussa kävi ilmi, että osalla keskustelun osapuolista oli tavoitteena tehdä perintöverosta monimutkainen ja aukollinen, jotta verosta luovuttaisiin loppujen lopuksi kokonaan.¹⁷⁶

Hallituksen perintöveroa koskeneet päätökset saivat sen sijaan kannatusta esimerkiksi Veronmaksajain Keskusliitolta, jonka toimitusjohtaja Teemu Lehtinen vaati hallitusneuvotteluiden jälkeen hallitusta toteuttamaan päätöksensä saman tien, jotta uudistukset saataisiin voimaan jo vuoden 2008 alusta.¹⁷⁷ Myös perheyrittäjien keskuudessa hallituksen linjaukset otettiin myönteisesti vastaan. Perheyrittäjien liiton mukaan hallituksen lupaamat helpotukset parantaisivat yritysten mahdollisuuksia investointeihin sekä toimintaedellytyksiä, kun yritysomaisuutta ei tarvitsisi antaa perittäväksi osinkoina.¹⁷⁸

¹⁷³ HS 25.4.2007, Vasemmisto hyökkäsi rajusti perintöveron poistoa vastaan.

¹⁷⁴ HS 5.5.2007, Mestariolbarin taidonnäyte.

¹⁷⁵ HS 23.4.2007, Varakkuus ei oikeuta verottomuuteen.

¹⁷⁶ HS 5.5.2007, Professorit toppuuttelevat perintöverokeskustelua.

¹⁷⁷ HS 24.4.2007, Veronmaksajien Lehtinen kiirehtii perintöveron alennusta.

¹⁷⁸ HS 5.5.2007, Perheyrittäjä: Perijän sitouduttava yritykseen viideksi vuodeksi.

Hallitusneuvottelujen jälkeen lehdistössä käytiin jonkin verran keskustelua hallitusneuvottelujen aikaisesta voimakkaasta lobbauksesta. Esimerkiksi Helsingin Sanomat katsoi toukokuussa 2007 julkaistussa artikkelissaan, että hallitusohjelman linjaukset perintöverosta olivat käytännössä suoraan Perheyritysten liiton ohjelmasta. Helsingin Sanomien analyysin mukaan Perheyritysten liiton toimitusjohtaja Anders Blom oli pyydetty mukaan hallitusneuvotteluihin virallisesti yhtenä riippumattomana neuvonantajana muiden etujärjestöjen tapaan. Blomin ensisijainen ja käytännössä ainoa tavoite oli kuitenkin Helsingin Sanomien mukaan huolehtia, että hallituksen perintöverolinjaukset pysyisi perheyrityksille suotuisana. Helsingin Sanomien mukaan Perheyritysten liiton läsnäolo hallitusneuvotteluissa olisi ollut mahdotonta vielä edellisten hallitusneuvotteluiden aikana, mutta liitto oli pystynyt muutaman vuoden aikana nostamaan itsensä samaan asemaan muiden etujärjestöjen kanssa.¹⁷⁹

Lobbaus nousi puheenaiheeksi osin myös sen takia, että hallitus päätti pian muodostumisensa jälkeen luopua tulopoliittisista kokonaisratkaisuksista, jotka oli ennen tehty kolmikannassa hallituksen sekä työnantaja- ja tekijäpuolten kesken. Perheyritysten liitto oli merkki uudeltaisesta yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta, jossa entistä työnantajapuolta paljon pienempi etujärjestö sai jalansijaa hallituksen päätöksenteossa. Myös muun muassa MTK:n ja Suomen yrittäjien vaikutusvallan katsottiin nousseen perinteisen kolmikannan kustannuksella.¹⁸⁰

Syksyllä 2007 Helsingin Sanomat tarttui aiheeseen uudelleen ja julkaisi eduskunnassa vähintään 25 valtiopäivät istuneille edustajille suunnatun kyselyn tulokset, joiden mukaan etenkin hallitusneuvotteluiden tapahtumien jälkeen lobbaukselle kaivattiin pelisääntöjä. SDP:n Erkki Tuomiojan mukaan ”räikein esimerkki” lobbauksesta oli Perheyritysten liiton toiminta, jonka seurauksena liiton perintöverokannat päättyivät sellaisinaan hallitusohjelmaan. Hallitusneuvotteluissa nähtyä lobbausta kritisoi myös SDP:n Matti Ahde, jonka mukaan ”koskaan ennen eivät lobbarit ole olleet hallitusneuvotteluissa kirjoittamassa hallitusohjelmaa, mikä oli uskomaton muutos, sillä osa kirjoitetuista teksteistä meni myös läpi.¹⁸¹ Kokoomuksen edustajien Kimmo Sasin ja Pertti Salolaisen mukaan lobbaus oli ollut vähentymässä, joskin molemmat pitivät sääntöjen luomista lobbaajille hyvänä.¹⁸²

¹⁷⁹ HS 5.5.2007, Mestarilobbarin taidonnäyte.

¹⁸⁰ HS 12.5.2007, Etujärjestöt ovat eduskunnassa.

¹⁸¹ HS 10.10.2007, Konkari edustajat kaipaavat sääntöjä eduskunnan lobbaajille.

¹⁸² HS 10.10.2007, Konkari edustajat kaipaavat sääntöjä eduskunnan lobbaajille.

4.3. Perintöverouudistuksen ensimmäinen osa ja sen toteutus 2007

Hallituksen hallitusohjelmassaan linjaamista perintöverouudistuksista ensimmäisenä käsittelyyn tuli verotettavan perinnön alarajan nosto. Hallitusohjelmassa ei ollut vielä linjattu alarajan noston euromäärää, mutta hallituksen tehdessä menokehyksen linjauksia uudeksi rajaksi esitettiin 20 000 euroa entisen 3 400 euron tilalle.¹⁸³

Elokuussa 2007 valtiovarainministeri Jyrki Katainen esitteli tarkemmin perintöverouudistuksen yksityiskohtia ja aikataulua. Kataisen mukaan alarajan määräksi oli määritelty 20 000 euroa, ja hallituksen esitys alarajan nostosta tuotaisiin syksyn budjettiriiheen.¹⁸⁴ Myös perintöveroluokkia saatettaisiin muokata siten, että esimerkiksi lapsettomien avoparien asema paranisi.¹⁸⁵ Yritysvarallisuuden perintöveron poisto tuotaisiin eduskunnan päätettäväksi muutamia kuukausia myöhemmin.¹⁸⁶

Veropoliittiset asiantuntijat arvioivat tuoreeltaan, että alarajan nosto oli tarpeellinen toimi, sillä se helpottaisi etenkin leskien ja lasten asemaa. Muutos nostaisi Suomen perintöveron tasoa myös lähemmäs kansainvälistä keskitasoa. Professori Heikki Niskakankaan mielestä pelkona kuitenkin oli, että veropohjan rapauttaminen johtaisi koko veron poistamiseen. Myös Keskuskauppakamarin varatoimitusjohtajana tuolloin toiminut vero-oikeuden asiantuntija Pauli K. Mattila piti erikoisena, että yhtä omaisuuslajia ryhdyttäisiin verottamaan kevyemmin kuin toisia. Mattila tosin huomautti, ettei oikeudenmukaisuuskysymys ollut ainoa peruste verotuksesta päätettäessä, vaan huomioon tuli ottaa myös elinkeinopoliittiset perusteet.¹⁸⁷

Hallituksen budjettiesitys tuli käsittelyyn syyskuun 2007 aikana. Perintöveron muuttamisesta annettiin hallituksen esitys HE 58/2007 vp. Edellä mainitun alarajan noston lisäksi esityksessä esitettiin puoliso vähennyksen nostamista 6 800 eurosta 60 000 euroon sekä alaikäisyys vähennyksen nostamista 3 400 eurosta 40 000 euroon. Lisäksi lahjaverosteikko

¹⁸³ HS 27.5.2007, Katainen: Verotettavan perinnön alaraja 20000 euroon.

¹⁸⁴ HS 2.8.2007, Vuoden 2008 budjetin antimia.

¹⁸⁵ HS 2.8.2007, Katainen lupaa veronalennuksista riihessä "viitteellisen" aikataulun.

¹⁸⁶ HS 1.8.2007, Asiantuntijat: Perintöveron kevennys voi johtaa koko veron poistamiseen.

¹⁸⁷ HS 1.8.2007, Asiantuntijat: Perintöveron kevennys voi johtaa koko veron poistamiseen.

esitettiin erotettavaksi perintöveroasteikosta. Lahjaveron alarajaa nostettaisiin vähemmän kuin perintöverossa eli 3 400 eurosta 4 000 euroon. Esityksessä todettiin, että alarajan nosto vapauttaisi noin kolme neljäsosaa perinnönsaajista verosta.¹⁸⁸

Hallituksen esityksen perusteluissa arvioitiin, että perintöverotuksen nykytila oli muodostunut kestävämmäksi ”tavanomaisena pidettävissä tilanteissa”, joilla viitattiin tilanteisiin, joissa kuolinpesän omaisuus koostui lähinnä asuinkäytössä olleesta asunnosta. Ongelmalliseksi nähtiin erityisesti tilanteet, joissa asunto olisi säilymässä perittävän omaisten käytössä, mutta kuolinpesällä ei olisi riittävästi varoja heti kuoleman jälkeen erääntyvän perintöveron maksamiseen. Hallituksen esityksen perusteluissa todettiin myös, että:

”Perintöihin ja lahjoihin kohdistuva verotus on perusteltua edelleen säilyttää osana verojärjestelmäämme. Nykyinen veroasteikko on kuitenkin rakenteellisesti vanhentunut, eikä veromuodon perusteisiin kuuluva veronmaksukyisyysperiaate aina toteudu tyydyttävästi. Ei voida myöskään sivuuttaa sitä, että Suomen perintöverotuksen taso ylittää eurooppalaisen keskimääräisen tason, vaikka perintöverotus ei kuulukaan kansainvälisen verokilpailun kannalta herkimpiin verojärjestelmän osa-alueisiin.”¹⁸⁹

Hallituksen esityksen mukaan perintövero olisi siis edelleen säilytettävä, mutta nykyisellään sen ei katsottu enää olleen oikeudenmukainen. Myös valtiovarainministeri Katainen viittasi veron oikeudenmukaisuuden lisäämiseen esitellessään hallituksen budjettiesitystä eduskunnalle 13.9.2007.¹⁹⁰

Budjettia kommentoineissa ryhmäpuheenvuoroissa keskustan ryhmäpuheenvuoron pitänyt Timo Kalli korosti hallituksen esityksen oikeudenmukaisuusnäkökulmaa ja piti tärkeänä, että esimerkiksi lasten ja leskien asemaa parannetaan hallituksen esityksen myötä.¹⁹¹ Myös kokoomuksen ryhmäpuheenvuorossa korostettiin sitä, kuinka hallituksen esityksen myötä saadaan poistettua perintöverotuksen ”pahimmat epäkohdat”.¹⁹²

¹⁸⁸ HE 58/2007 vp, 13.

¹⁸⁹ HE 58/2007 vp, 9.

¹⁹⁰ PTK 47/2007 vp, 16.

¹⁹¹ PTK 49/2007 vp, 7.

¹⁹² PTK 49/2007 vp, 8.

Oppositio puolueista SDP ja vasemmistoliitto eivät juurikaan tarttuneet ryhmäpuheenvuoroissaan hallituksen esitykseen. Vasemmistoliiton ryhmäpuheenvuorossa Annika Lapintie moitti hallitustensa tulevista suunnitelmista poistaa perintövero sukupolvenvaihdostilanteissa.¹⁹³ Perussuomalaiset ja kristillisdemokraatit totesivat ryhmäpuheenvuoroissaan hallituksen suunnan olevan oikea, joskin perintöveroa voisi keventää vielä entisestään.¹⁹⁴

Budjetin käsittelyä jatkettiin täysistunnossa 14.9.2007. Muun muassa RKP:n kansanedustaja Mikaela Nylander piti hallituksen kaavailemia perintöverouudistuksia oikeudenmukaisuutta lisäävinä ja työpaikkojen lisääntymistä tukevinä.¹⁹⁵ Kokoomuksen Samps Kataja totesi edelleen, että ”hallituksen esittämä perintöverouudistus oli huikea askel oikeudenmukaisemman verotuksen suuntaan.” Kataja tosin huomautti myös, että jos hallituksen esityksen mukaisesti kolme neljäsosaa perinnönsaajista vapautuisi perintöverosta, olisi myös oikeudenmukaista vapauttaa loputkin.¹⁹⁶

Seuraavassa täysistunnossa SDP:n kansanedustaja Pauliina Viitamies puuttui hallituksen kaavailemiin perintöverouudistuksiin ja totesi, että yhdessä hallituksen esityksen perintöverosta olisivat enemmän hyödyksi ”miljoonayrityksille” kuin tavallisille palkansaajille.¹⁹⁷

Valtiovarainvaliokunta totesi mietinnössään 23.10.2007, että hallituksen esitys oli perusteltu muutos perintöveroon, sillä se helpotti useiden perinnönsaajien asemaa ja vastasi paremmin nykyaikaisia perherakenteita. Valiokunnan mietinnössä painotettiin erityisesti veromaksukyvyn merkitystä:

”Keskeistä on se, että uusissa säännöksissä on otettu nykyistä paremmin huomioon perintöosuuden saajan todellinen veronmaksukyky. Tämä koskee erityisesti leskiä ja alaikäisiä lapsia. Esitys merkitsee käytännössä sitä, että tavallinen perheasunto voi useimmissa tapauksissa periä verotta perittävän alaikäisille lapsille tai perillisasemassa olevalle leskelle.

¹⁹³ PTK 49/2007 vp, 14.

¹⁹⁴ PTK 49/2007 vp, 21; 24.

¹⁹⁵ PTK 50/2007 vp, 23.

¹⁹⁶ PTK 50/2007 vp, 86.

¹⁹⁷ PTK 52/2007 vp, 7.

Tätä on pidetty yleisesti yhtenä tavoitetilana viime vuosina käydyssä perintöverokeskustelussa.”¹⁹⁸

Valiokunnan mukaan hallituksen esitys veisi suomalaisen perintöveron myös enemmän kohti eurooppalaista tasoa.¹⁹⁹ Mietintöön jätettiin kaksi vastalauseetta. Ensimmäisen vastalauseen allekirjoittivat SDP:n kansanedustajat. Vastalauseessa vaadittiin, että lapsivähennyksen ikäraja oli nostettava, etteivät sisarukset joutuisi eriarvoiseen asemaan alaikäisyysvähennyksen takia.²⁰⁰ Vasemmistoliiton vastalauseessa puolestaan todettiin, että puoliso vähennyksen tulisi olla korkeampi ja veronmaksulle asetettua määräaikaa tulisi pidentää. Vasemmistoliiton edustajat myös ilmoittivat vastalauseessaan, etteivät he aio tukea ”hallituksen hanketta uuden verovapaan rälssin luomiseksi” viitaten hallituksen suunnitelmaan poistaa perintövero sukupolvenvaihdostilanteissa.²⁰¹

Valiokunnan mietintöön jätetyistä vastalauseista huolimatta hallituksen esitys hyväksyttiin sellaisenaan marraskuussa 2007. Laajaa kannatusta saaneen esityksen katsottiin olevan hyvä ja tarpeellinen päivitys perintöveroon, jota ei ollut tarkistettu vuoden 1996 veroprosenttikiristysten jälkeen.

Yleisesti keskustelussa tiedostettiin, että hallituksen kaavailema perintöverouudistuksen toinen osa tulisi olemaan kuitenkin kiistellympi uudistus. Eduskunnan käsittelyissä yritysvarallisuuden perintöveron poistoon viitattiin muutaman kerran etenkin vasemmistoliiton puheenvuoroissa. Hallituksen esityksen hyväksymisen jälkeen perintöverouudistuksen toisesta osasta kiisteltiin eduskunnassa muun muassa joulukuussa 2007, jolloin hallituspuolue vihreiden Anni Sinnemäki arvosteli aiottua muutosta. Sinnemäen kritiikki oli vastaus valtiovarainministeri Jyrki Kataisen pitämään pääministerin ilmoitukseen, jossa vaadittiin toimia Suomen talouskasvun hiipumisen estämiseksi. Sinnemäki piti kestäättömänä tilannetta, jossa Suomessa ei verotettaisi varallisuutta eikä yritysten sukupolvenvaihdoksia.²⁰²

¹⁹⁸ VaVM 11/2007 vp, 3.

¹⁹⁹ VaVM 11/2007 vp, 3.

²⁰⁰ VaVM 11/2007 vp, 6–7.

²⁰¹ VaVM 11/2007 vp, 8–9.

²⁰² HS 18.12.2007, Katainen vaatii kinastelun ja tuhlausyritysten lopetusta.

4.4. Perintöverouudistuksen toinen osa ja esityksen vetäminen pois 2008

Vuoden 2008 helmikuussa hallitus valmistautui esittelemään perintöverouudistuksen toisen osan eli hallitusohjelmassa linjatun suunnitelman perintöveron poistamisesta kokonaan sukupolvenvaihdostilanteissa. Helmikuun 2008 alussa hallitus joutui kuitenkin jo pian toteamaan, ettei perintöverouudistusta voitaisi jatkaa hallitusohjelmassa määritellyllä tavalla, sillä perintöveron poistaminen yritysten sekä maa- ja metsätilojen tuotannolliselta omaisuudelta osoittautui hankalasti toteutettavaksi. Lainvalmistelussa ei pystytty tarpeeksi selkeästi määrittelemään, mikä omaisuus oli tuotannollista ja mikä ei.²⁰³ Perintöveron poiston rajaamisella tuotannolliseen omaisuuteen pyrittiin estämään se, etteivät esimerkiksi pelkästään sijoittamiseen keskittyneet yhtiöt pääsisi välttämään veroja.²⁰⁴

Hallitus tarkensi myös helmikuussa 2008 määritelmänsä metsätilayrittäjyydestä perintöverotuksessa. Uuden linjauksen mukaan perintöverohuojennuksen piiriin kuuluisivat vain ne metsätalousyrittäjät, joilla oli maatalousyrittäjien eläkevakuutus.²⁰⁵ Tällä puolestaan pyrittiin vaikuttamaan siihen, ettei kuka tahansa pystyisi saamaan verovapautta omistamalla ainoastaan pienen palstan metsää, vaan että verohuojennus kohdistuisi aitoon yritystoimintaan.²⁰⁶ Hallituksen uuden linjauksen mukaisesti olemassa olevaa, vuonna 2004 säädettyä sukupolvenvaihdoshuojennusta alennettaisiin 40 prosentista 20 prosenttiin. Yritysvarallisuus ei siis saisi täydellistä verovapautta, mutta sen verotettava arvo olisi jatkossa vain 20 prosenttia yrityksen verotusarvosta.

Hallituksen uusi linjaus ei herättänyt tuoreeltaan suurempaa keskustelua edes yritysten verovapautta ajaneiden tahojen puolelta. Huojennuksen kasvattaminen ja ulottaminen metsätilallisiin sai kiitosta etenkin Elinkeinoelämän Keskusliitolta ja Suomen Yrittäjiltä, vaikka hallitusohjelmassa luvattua perintöveron poistoa ei tullutkaan.²⁰⁷ Helsingin Sanomat arvioi tuoreeltaan hallituksen päätöstä käsitelleessä pääkirjoituksessaan, että veroteknisten seikkojen

²⁰³ HS 9.2.2008: Hallitus: Yritysten perintövero ei poistu vaan puolittuu.

²⁰⁴ HS 12.2.2008, Yritysten perintöverosta kompromissi.

²⁰⁵ HS 9.2.2008, Hallitus: Yritysten perintövero ei poistu vaan puolittuu.

²⁰⁶ HS 12.2.2008, Yritysten perintöverosta kompromissi.

²⁰⁷ HS 12.2.2008, Yritysten perintöverosta kompromissi.

lisäksi päätökseen saattoi vaikuttaa myös yritysten perintöveron poistoa kohdannut ankara kritiikki, jonka mukaan uudistus olisi epäoikeudenmukainen ja helpottaisi varakkaiden perheyrittäjien veronkiertoa.²⁰⁸

Myös eduskunnassa esitettiin myöhemmin arvioita, joiden mukaan etenkin uudistuksen kohtaama ankara vastustus oli säikäyttänyt perintöveron poistoa suunnitelleet tahot, jolloin päädyttiin toteuttamaan sukupolvenvaihdoshuojennuksen kevennys yritysten perintöveron poiston sijaan.²⁰⁹ Valtiovarainministeri Kataisen mukaan hallitus tulisi kuitenkin tarkkailemaan tilannetta ja toimiin ryhdyttäisiin, jos huomattaisiin, että perheyrittäjät siirtäisivät muuta varallisuutta yrityksiin veroja vältelläkseen.²¹⁰ Myöhemmin hallituksen uuden esityksen syyksi esitettiin, myös se, että perintöveron poisto olisi vaatinut yrityksiä avaamaan taseensa aidon tuotannollisen omaisuuden määrittelemiseksi. Pelkona oli myös, että tietyissä tapauksissa yritysten verotus jopa kiristyisi, jos perintövero poistettaisiin sukupolvenvaihdoksilta kokonaan.²¹¹

Vuoden 2008 valtiopäivien avajaiskeskustelussa 12.2.2008 pitämässä puheessaan pääministeri Matti Vanhanen keskittyi Suomen talouden lähiaikojen haasteisiin, mutta hillitsi niihin liittyviä pessimistisimpiä arvioita toteamalla, että seuraavina vuosina Suomen talouskasvu korkeintaan ”rauhottuisi” 2,5–3 prosentin tasolle.²¹²

Avajaiskeskustelussa jonkin verran kritiikkiä opposition puolelta herätti se, että pessimistisistä talousarvioista huolimatta hallituksen suunnitelmissa oli edelleen poistaa perintövero yritysten ja maa- ja metsätilojen sukupolvenvaihdostilanteissa. Muun muassa SDP:n eduskuntaryhmän puheenjohtaja Tarja Filatov kritisoi ryhmän vastauspuheenvuorossa, että hallituksen puheet työllisyyteen kannustamisesta eivät olleet uskottavia, jos samanaikaisesti toteutettaisiin epäoikeudenmukainen perintöverouudistus.²¹³ Myös vasemmistoliiton edustaja Annika Lapintie kritisoi hallituksen perintöverouudistusaikkeitä, ja totesi etteivät sukupolvenvaihdosten ongelmat helpottuisi verohuojennuksilla, vaan hallitus oli ”nielaisnut karvoineen kaikkineen niin

²⁰⁸ HS 12.2.2008, Yritysten perintöverosta kompromissi.

²⁰⁹ PTK 6/2008 vp, 25.

²¹⁰ HS 9.2.2008, Hallitus: Yritysten perintövero ei poistu vaan puolittuu.

²¹¹ HS 28.3.2008, Perintöverouudistus saa haukut suurten yritysten suosimisesta.

²¹² PTK 6/2008 vp, 6.

²¹³ PTK 6/2008 vp, 13.

Perheyrittäjien liiton kuin Suomen Yrittäjien esittämät lobbaukset” ja että ”perintöverotuksen helpotuksessa haluttiin pelkästään suosia maatalojen ja yritysten omistajia”.²¹⁴ SDP:n Matti Ahde puolestaan kritisoi uudistuksen vaikutusta tasa-arvoon, sillä yritysvarallisuus periytyi useimmiten miespuoliselle perijälle, jolloin naispuolinen perijä joutui maksamaan enemmän veroa perimästään omaisuudesta, joka ei ollut verohuojennuksen piirissä.²¹⁵

Pääministeri Vanhanen puolusti hallituksen suunnitelmia toteamalla, että perintöverouudistus oli osa hallituksen johdonmukaista linjaa, jolla tähdättiin hyvinvoinnin parantamiseen yrittäjyyden edistämisen kautta. Vanhanen totesi myös, että perintövero oli yksi vaalien pääkysymyksistä, ja että hallituksella oli selkeä mandaatti ajaa perintöverouudistusta.²¹⁶

Myös kokoomuksen kansanedustaja Marja Tiura puolusti hallituksen suunnitelmia ja totesi kuinka perintövero oli joillekin yrityksille ollut ylitsepääsemätön ongelma, joka oli johtanut yritystoiminnan lakkauttamiseen. Samoilla linjoilla oli myös kokoomuksen Sampsa Kataja, joka myös esitti, että pidemmällä tähtäimellä tavoitteen tulisi olla koko veron poistaminen.²¹⁷ Myös kauppa- ja teollisuusministeri Mauri Pekkarinen puolusti hallituksen linjaa, ja huomautti, ettei hallitus ollut uuden linjauksensa mukaisesti poistamassa sukupolvenvaihdoksilta perintöveroa, vaan ainoastaan keventämässä huojennusta edellisellä vaalikaudella määritellystä 40 prosentista 20 prosenttiin.²¹⁸

Kaiken kaikkiaan eduskunnassa esitetyissä puheenvuoroissa korostui huoli siitä, että perittävää omaisuutta ryhdyttäisiin kierrättämään yrityksiin, jolloin yksityistä omaisuutta ei voitaisi verottaa perintötilanteiden yhteydessä. Hallituspuolueiden edustajat korostivat puolestaan sukupolvenvaihdoshuojennuksen työllistäviä vaikutuksia, ja rauhoittelivat uhkakuvia veronkierrosta. Etenkin ministerit Pekkarinen ja Vanhanen huomauttivat myös siitä, että hallitus toteutti jo yhden osan perintöverouudistuksesta, joka oli erityisesti suunnattu tavallisille palkansaajille. Heidän näkemyksensä mukaan ei ollut siis perusteltua väittää, että hallituksen perintöverouudistus kohdistuisi kokonaisuudessaan vain varakkaille yrityksille. Pekkarinen nosti

²¹⁴ PTK 6/2008 vp, 19.

²¹⁵ PTK 6/2008 vp, 20.

²¹⁶ PTK 6/2008 vp, 21.

²¹⁷ PTK 6/2008 vp, 24.

²¹⁸ PTK 6/2008 vp, 23.

esiin myös edellisen hallituksen päätökset, jotka sinällään loivat pohjaa Vanhasen toisen hallituksen perintöverolinjauksille:

”Tavalliset pienituloiset suomalaiset ovat maksaneet näihin aikoihin asti pienistä perinnöistä veroja. Tämä hallitus on muuttanut tätä lakiesitystä ja päästää pienet perinnöt verosta. Tämä on se ero siihen edelliseen hallitukseen, siihen, missä sosialidemokraatit ja ed. Heinäluoma olivat mukana, mikä nyt tehdään. Me teemme sen nyt, ja siihen verrattuna se, että 60:stä nousee 80:een näitten yritysten huojennuksen määrä, on aika pieni.”²¹⁹

Perintöverouudistuksen uudet linjaukset puhuttivat myös eduskunnan täysistuntojen ulkopuolella. Etenkin pääministeripuolue keskustan sisällä ilmeni paineita harkita hallituksen uutta linjausta vielä kertaalleen. Keskustelun aloitti maa- ja metsätalousministeri Sirkka-Liisa Anttila, joka helmikuun 2008 lopussa vaati, että maa- ja metsätalousyrittäjät tulisi kuitenkin vapauttaa perintöverosta. Anttilan vaatimus liittyi laajempaan keskusteluun ”viljelijöiden tuposta” vuodelta 2005, jossa oli säädetty viljelijöiden käyttämien polttoaineiden ja sähköjen verohelpotuksista. Verohelpotuksiin varattuja rahoja jäi kuitenkin yli, ja Anttilan mukaan oli sovittu, että ylijäämä käytettäisiin muihin maa- ja metsätalousyrittäjiä hyödyttäviin tukiin ja verohelpotuksiin. Anttilan mukaan perintöveron poistaminen maa- ja metsätalousyrittäjiltä olisi vielä mahdollista, vaikka hallitus julkisti päätöksensä.²²⁰ Myöhemmin maaliskuussa MTK kritisoi hallituksen uutta kompromissimallia siitä, että se olisi tehty vain varakkaita perheyrittäjiä kuunnellen ja ”epäpuhtain intressein”.²²¹

Vanhanen kommentoi Anttilan lausuntoa seuraavana päivänä lehdistölle ja totesi, että hallituksen periaatepäätös pitää ja että maa- ja metsätalousyrittäjiä tullaan kohtelemaan samalla tavalla kuin muitakin yrittäjiä. Anttila sai kannallensa tukea puoluesihteerin Jarmo Korhoselta, jonka mukaan maa- ja metsätalousyrittäjien perintövero tulisi poistaa, koska näin oli linjattu hallitusohjelmassa ja MTK vaati sitä. Korhosen mukaan muiden yritysten osalta perintöveroa ei tarvitsisi poistaa uudistuksen yhteydessä, koska ”esimerkiksi Perheyrittäjien liitto ei sitä vaatinut.”²²²

²¹⁹ PTK 6/2008 vp, 36.

²²⁰ HS 28.2.2008, Anttila ajaa uusia huojennuksia viljelijöiden veroihin.

²²¹ HS 28.3.2008, Perintöverouudistus saa haukut suurten yritysten suosimisesta.

²²² HS 29.2.2008, Vanhanen ja Korhonen eri mieltä perintöverouudistuksesta.

Perintöverouudistuksen kompromissimalli herätti paljon kritiikkiä myös oppositiossa, vaikka suunnitelmista poistaa perintövero sukupolvenvaihdoksilta luovuttiinkin. SDP kritisoi puoluevaltuuston kokouksessaan maaliskuussa 2008, että myös hallituksen uusi suunnitelma synnyttäisi Suomeen ”raha-aatelin”.²²³

Hallituksen suunnitelmat herättivät voimakasta kritiikkiä myös oikeusoppineiden parissa. Esimerkiksi julkisoikeuden emeritusprofessori Edward Andersson kritisoi maaliskuussa hallituksen suunnitelmien mahdollistavan entistä laajemman verosuunnittelun, sillä esimerkiksi arvopapereita voitaisiin siirtää osakeyhtiöihin verohuojennuksen saamiseksi.²²⁴ Myös perintöveroon erikoistunut emeritusprofessori Aulis Aarnio piti hallituksen suunnitelmia ”yhteiskuntapoliittisesti ja -moraalisesti kestäättöminä”, sillä hallituksen suunnitelmat asettaisivat kansalaiset eriarvoiseen asemaan. Aarnion mukaan hallituksen perintöverouudistuksen ensimmäinen osa oli tarpeellinen, sillä sen ansiosta pienimmät perinnöt jäivät verottamatta. Hallituksen kaavailema perintöverouudistuksen toinen osa sen sijaan asettaisi verotaakkaa yhä enemmän keskiluokalle, sillä suurimmat perinnöt olisi mahdollista jättää verottamatta verosuunnittelun avulla.²²⁵

Maaliskuussa 2008 eduskunnan käsittelyyn tuli valtioneuvoston selonteko valtiontalouden kehyksistä vuosille 2009–2012. Eduskunnassa käyty kehyseskustelu antoi mahdollisuuksia etenkin oppositiolle tuoda esille perintöverouudistuskritiikkiä, vaikka valtiontalouden kehyksen esitellyt valtiovarainministeri Katainen ei omassa esittelypuheenvuorossaan nostanutkaan perintöverouudistusta esille.

Pääoppositiopoolue SDP:n eduskuntaryhmän puheenjohtaja Tarja Filatov kritisoi pitämässään ryhmäpuheenvuorossa, että perintöverouudistuksen toinen osa oli esimerkki hallituksen epäoikeudenmukaisuudesta, sillä se asettaisi perinnönsaajat epätasa-arvoiseen asemaan perittävän omaisuuden laadun perusteella.²²⁶ Myös vasemmistoliiton Martti Korhonen kritisoi uudistusta puheenvuorossaan toteamalla, että hallituksen päätöksen myötä perintöveron maksajiksi jäisivät ”tavalliset suomalaiset”. Korhonen oli erityisen huolestunut siitä, että

²²³ HS 9.3.2008, Sdp: Hallitus rakentaa Suomesta varakkaiden veroparatiisia.

²²⁴ HS 28.3.2008, Perintöverouudistus saa haukut suurten yritysten suosimisesta.

²²⁵ HS 28.3.2008, Perintöverouudistus saa haukut suurten yritysten suosimisesta.

²²⁶ PTK 26/2008 vp, 10.

esimerkiksi lesket joutuivat maksamaan perintöveroa käyttämästään asunnosta, mutta yritysvarallisuudesta ei sen sijaan joutuisi maksamaan veroja.²²⁷ Monissa opposition edustajien puheenvuoroissa tuotiin esille perintöverouudistuksen epäoikeudenmukaisuus sekä tuloerojen kasvattaminen. Etenkin vasemmistoliiton edustajat kritisoivat perintöverouudistusta erityisesti siitä syystä, että edellinen hallitus oli poistanut jo varallisuusveron.²²⁸

Hallituspuolueiden suunnalta perintöverouudistusta ja sen työllistäviä vaikutuksia keuhuttiin. Syytteet uudistuksen epäoikeudenmukaisuudesta kumottiin hallituspuolueiden kansanedustajien puheenvuoroissa ”suurenteluksi”.²²⁹ Kokoomuksen kansanedustaja Marjo Matikainen-Kallström ehdotti, että epäoikeudenmukaisuuskysymyksen ratkaisemiseksi perintövero tulisi poistaa kokonaisuudessaan.²³⁰ Hallituspuolueiden edustajista muutamat tosin kritisoivat hallituksen esityksen luonnoksen epäselviä linjauksia metsätalousyrittäjien asemasta. Tämä huoli esiintyi erityisesti keskustan ja kokoomuksen kansanedustajien puheenvuoroissa.²³¹

Huhtikuun 2008 alussa hallitus teki linjauksen, jonka mukaan metsätilat jätetään perintöverouudistuksen ulkopuolelle. Pääministeri Vanhasen mukaan linjaus tehtiin, koska uudistus olisi muuten asettanut kaupunkilaismetsänomistajat eriarvoiseen asemaan. Huojennus olisi koskenut vain suurimpia metsätiloja. Arvioiden mukaan hallituksen alkuperäisen esityksen mukaan noin 90 prosenttia metsätiloista olisi jäänyt huojennuksen ulkopuolelle.²³² Myös valtiovarainministeri Katainen perusteli eduskunnan kyselytunnilla hallituksen päätöstä sillä, että todellisia metsäyrittäjiä oli Suomessa vain muutama sata, joten kaikkien metsäomistajien kannalta oli oikeudenmukaisempaa muuttaa esitystä.²³³

Hallituksen päätös olla ulottamatta sukupolvenvaihdoshuojennusta metsätiloihin kohtasi yllättäen vastustusta myös päähallituspuolueiden eduskuntaryhmissä. Sekä keskustan eduskuntaryhmän puheenjohtaja Timo Kalli että kokoomuksen eduskuntaryhmän puheenjohtaja Pekka Ravi

²²⁷ PTK 26/2008 vp, 12.

²²⁸ PTK 26/2008 vp, 12.

²²⁹ PTK 27/2008 vp, 47.

²³⁰ PTK 27/2008 vp, 59–60.

²³¹ PTK 26/2008 vp, 104; PTK 27/2008 vp, 67.

²³² HS 4.4.2008, Perintöveroremonttia ei uloteta metsätiloihin.

²³³ PTK 39/2008 vp, 11.

ilmoittivat huhtikuussa 2008 aikovansa käydä neuvotteluja hallituksen kanssa, jotta sukupolvenvaihdoshuojennus saataisiin ulotettua myös metsätiloille. Kalli ja Ravi näkivät asian elinkeinopoliittisena kysymyksenä. Kallin mukaan metsätilojen perintöverohuojennus helpottaisi puunsaantia, ja Ravin mukaan olisi tärkeää saada myös pienemmät metsätilat järjestelmällisen metsänhoidon piiriin.²³⁴ Kallin ja Ravin lausuntojen perusteella näytti olleen tärkeää saada metsätilayrittäjyyttä edistettyä, jotta puu- ja metsäteollisuus kehittyisivät. Lopulta hallitus päätti toteuttaa muita metsätalouden verohuojennuksia, mutta perintöverohuojennuksen ulottamisesta metsätiloille luovuttiin.²³⁵

Hallituksen esitys perintöverouudistuksen toisesta osasta tuli eduskunnan käsittelyyn toukokuussa 2008. Hallituksen esityksessä ehdotettiin, että yritysten ja maatilojen varat arvostettaisiin jatkossa 20 prosenttiin käyvästä arvosta ja lisäksi huojennusta laajennettaisiin eräiden maatilan varojen, kuten muun muassa asuinrakennuksen rakennuspaikan ja kotieläinten osalta. Myös viiden vuoden jatkamisvelvoitetta laajennettaisiin niihin tilanteisiin, joissa yritystoiminta loppui tai olennaisesti supistui, lukuun ottamatta yritystoiminnan kannattamattomuudesta tai yrittäjän kuolemasta johtuvia tilanteita.²³⁶ Hallituksen esityksessä arvioitiin silloisen sukupolvenvaihdoksiin kohdistuvien verokustannusten olevan yksi merkittävä este perheyriyten sukupolvenvaihdosten toteuttamiselle. Esityksen perustelujen mukaan sukupolvenvaihdoshuojennus tukisi hallitusohjelman tavoitteita kotimaisen omistajuuden edistämisestä.²³⁷

Hallituksen esityksessä perusteltiin myös tarkemmin päätöstä olla toteuttamatta hallitusohjelmaan kirjattua linjausta perintöveron poistamisesta ”aidolta tuotannolliseen toimintaan liittyneeltä varallisuudelta”. Keskeinen ongelmallinen kysymys hallitusohjelmaan linjatusta ratkaisussa oli se, miten yritysten rahoitusvarallisuus eli käytännössä muun muassa osake- ja arvopaperisijoitukset tulisi käsitellä sukupolvenvaihdostilanteissa. Hallituksen esityksen mukaan hallitusohjelman mukaisesti toteutetussa mallissa perintövero poistuisi osassa yrityksistä, mutta vakavaraisempien yritysten kohdalle se voisi johtaa jopa verotuksen kiristymiseen. Olemassa olevaan käytäntöön pohjaava huojennus todettiin esityksessä

²³⁴ HS 17.4.2008, Ryhmäjohtajat Kalli ja Ravi haluavat myös metsätiloille verohuojennuksen.

²³⁵ HS 24.4.2008, Metsätilan perijälle ei tule verohelpotusta.

²³⁶ HE 53/2008 vp, 1.

²³⁷ HE 53/2008 vp, 9.

yksiselitteisemmäksi ja ennakoitavammaksi.²³⁸ Tasa-arvovaikutusten osalta hallituksen esityksessä todettiin, että lakimuutos johtaisi todennäköisesti miespuolisia perijöitä suosivaan järjestelmään, sillä yritysvarallisuuden perijät olivat useimmiten miehiä.²³⁹

Eduskunnassa käsiteltiin 20.5.2008 hallituksen talousarviota koskenutta valtiovarainvaliokunnan mietintöä. Mietintö oli ollut kehysesitystä puoltava, mutta oppositiopuolueet olivat jättäneet omat vastalauseensa. Etenkin SDP:n vastalauseessa kritisoitiin epäoikeudenmukaista veropolitiikkaa ja veropohjan pirstaloimista.²⁴⁰ Myös vasemmistoliiton edustajat jättivät vastalauseen, jossa kritisoitiin yritysvarallisuudelle suunnattua huojennusta, mutta nostettiin esille vaatimus leskien aseman helpottamisesta perintöverotuksessa.²⁴¹ Molemmissa vastalauseissa esitettiin myös huoli erinäisten etujärjestöjen vahvasta vaikutuksesta hallituksen perintöverolinjauksiin.

Hallituksen esityksen lähetekeskustelu 22.5.2008 alkoi valtiovarainministeri Kataisen esittelypuheenvuorolla. Katainen totesi, että hallituksen ensimmäisen perintöverouudistuksen ansiosta suurin osa perinnöistä oli muuttunut verovapaiksi ja keskikokoistenkin perintöjen perintöverotusta oli kevennetty, mikä oli helpottanut tavallisten perintöjen verotusta huomattavasti. Nyt käsitteilyyn tulleen uudistuksen toisen osan Katainen totesi olevan tavoitteiltaan elinkeinopoliittinen ratkaisu, jonka avulla hallitus halusi kannustaa suomalaista yrittäjyyttä ja omistajuutta. Katainen huomautti hallituksen esityksen myös korjaavan tilanteen, jossa viisi vuotta perinnön jälkeen myytävästä yrityksestä oli mahdollista vähentää yrityksen käypä arvo myyntivoittoverotuksessa, mikä Kataisen mukaan teki järjestelmästä oikeudenmukaisemman kuin mitä edellisen hallituksen luoma huojennus oli.²⁴²

Esittelyä seuranneessa keskustelussa käytettiin yhteensä 96 puheenvuoroa. Keskustelun suuriksi teemoiksi nousivat uudistuksen oikeudenmukaisuus sekä elinkeino- ja työllisyyspoliittiset vaikutukset. Myös perijöiden ja sukupuolten väliset eriarvoisuuskysymykset nousivat esille.²⁴³

²³⁸ HE 53/2008 vp, 9–10.

²³⁹ HE 53/2008 vp, 13.

²⁴⁰ VaVM 9/2008 vp, 13.

²⁴¹ VaVM 9/2008 vp, 16.

²⁴² PTK 56/2008 vp, 15–16..

²⁴³ PTK 56/2008 vp, 15.

SDP:n Heli Paasio ja kristillisdemokraattien Bjarne Kallis huomauttivat etenkin lakiasiantuntijoiden kritiikistä. Paasion ja Kalliksen mukaan hallituksen esityksessä ei linjattu tarpeeksi selkeästi sitä, mikä olisi huojennuksen piiriin kuuluvaa yritysvarallisuutta. Tämän katsottiin mahdollistavan veronkierto.²⁴⁴

Monet SDP:n kansanedustajat näkivät puheenvuoroissaan perintöverouudistuksen ennen kaikkea oikeudenmukaisuuskysymyksenä.²⁴⁵ Esimerkiksi SDP:n Kari Rajamäki totesi esityksessä olevan vakavaa se, että suurituloisten ja rikkaiden erityisetujen ”rohmuamisella” syrjäytettiin sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja sosiaalinen turvallisuus.²⁴⁶ SDP:n Krista Kiuru kiteytti kritiikkiä vetoamalla perustuslain yhdenvertaisuuspykälään sekä verojärjestelmän perusajatukselle, jonka mukaan ”kansalaiset maksavat veroa veronmaksukykynsä mukaisesti”.²⁴⁷

Monet vasemmistoliiton edustajat esittivät kritiikkiä verovapaan rälssin luomisesta ja yritysten suosimisesta tavallisten palkansaajien kustannuksella. Myös muun muassa SDP:n Pia Viitanen rinnasti hallituksen esityksen samoihin aikoihin tehtyihin päätöksiin korottaa terveyskeskus- ja päivähoitomaksuja. Viitanen näki nämä päätökset osoituksena siitä, kuinka hallituksessa ei ajettu pieni- ja keskituloisten asemaa.²⁴⁸ Tähän vastakkainasettelukritiikkiin Katainen vastasi:

”Mitä pahaa on siinä, että kolme neljäsosaa ihmisistä kuuluu verovapaan rälssin piiriin? (--) Yrityksethän eivät ole verovapaita tämänkään jälkeen. Minä uskon, että kun Suomessa yritykset vaihtavat sukupolvia, kun Suomessa on yrittäjäystävällisempi ilmapiiri, niin se takaa ja turvaa meidän hyvinvointiyhteiskuntamme perustan paljon paljon enemmän kuin mikään olematon summa – nyt puhutaan miljoonista – puhumattakaan, kun vielä luovutusvoittojen verotusta kiristetään.”²⁴⁹

²⁴⁴ PTK 56/2008 vp, 16; 24.

²⁴⁵ PTK 56/2008 vp, 17.

²⁴⁶ PTK 56/2008 vp, 17.

²⁴⁷ PTK 56/2008 vp, 31.

²⁴⁸ PTK 56/2008 vp, 30–31.

²⁴⁹ PTK 56/2008 vp, 21.

Keskustan Mika Lintilä kiteytti omassa puheenvuorossaan keskustan linjan:

”Keskusta on hyvin määrätietoisesti ajanut tätä linjaa, että pyritään perintöverotusta keventämään ja sukupolvenvaihdoksia huojentamaan. Viime hallituskaudella hyvässä yhteistyössä sosialidemokraattien kanssa vietiin läpi Antti Kalliomäen erittäin hyvä lakiesitys. Nyt jatketaan tätä linjaa ja pitää muistaa, että kyllä meille tärkeitä ovat ne työpaikat, kotimainen omistajuus, jota tällä tavalla pystytään edesauttamaan ja turvaamaan kotimaista työllisyyttä.”²⁵⁰

RKP:n kansanedustaja Anna-Maja Henriksson ei hallituspuolueen edustajana puolustanut esitystä yksiselitteisesti, vaan huomautti useiden professorien esittämästä kritiikistä ja kysyi:

”Eikö olisi tämän ongelman poistamiseksi parasta kohta luopua perintöverotuksesta kokonaisuudessaan, niin kuin Rkp on monesti esittänyt, ja silloin poistuisi myös ongelma yritysten taseiden avaamisen tarpeesta?”²⁵¹

Myös Katainen esitti Henrikssonin kanssa samansuuntaisia ajatuksia vastauspuheenvuorossaan toteamalla, että jos vero poistettaisiin kokonaan, ”epäoikeudenmukaisuudet häviäisivät saman tien”.²⁵²

Hallituspuolueiden edustajat näkivät uudistuksen pääosin elinkeinopoliittisena kysymyksenä, mutta esimerkiksi keskustan kansanedustajilta kuultiin puheenvuoroja, joissa korostettiin esityksen merkitystä myös muun muassa ruokapolitiikan kannalta. Muun muassa kokoomuksen Arto Satonen kiteytti hallituspuolueiden kannan puheenvuorossaan: ”Tämä on ennen kaikkea elinkeinopoliittinen ratkaisu, joka tukee työllisyyttä.”²⁵³ Muun muassa SDP:n kansanedustaja Miapetra Kumpula-Natri kuitenkin huomautti, ettei hallitus ole teettänyt selvityksiä perintöverotuksen todellisesta vaikutuksesta yritysten sukupolvenvaihdoksiin.²⁵⁴

²⁵⁰ PTK 56/2008 vp, 17–18.

²⁵¹ PTK 56/2008 vp, 18.

²⁵² PTK 56/2008 vp, 22.

²⁵³ PTK 56/2008 vp, 20.

²⁵⁴ PTK 56/2008 vp, 18.

Muutammat hallituspuolueiden edustajat nostivat myös esille sen, että suurin osa huojennuksen piiriin kuuluvista yrityksistä olisi pieni- ja keskisuuria paikallisella tasolla toimivia yrityksiä. Muutamassa puheenvuorossa huomautettiin myös, etteivät näiden yrittäjien palkat ole olleet useimpien palkansaajien tasolla. Myös esimerkiksi Hannes Manninen katsoi, että ”psykologisesti ja yrittäjämapiirin luomisessa [perintöverouudistuksella] saattaa olla hyvinkin mittava merkitys”.²⁵⁵

Vihreiden Anni Sinnemäki nosti puheenvuorossa esille perintöverouudistukseen kohdistuneen kovan lobbauksen ja pinnalla olleen vaalirahakohun. Sinnemäen mukaan olisi selvitettävä mahdolliset kytkökset epäselvien vaalirahoittajien ja perintöverolobbaajien välillä. Sinnemäki myös katsoi, että edellisellä vaalikaudella tehty huojennus oli vihreiden mielestä riittävä, minkä takia vihreät eivät puolueena olleet halunneet edistää asiaa tai kirjata sitä puolueohjelmiinsa.²⁵⁶ Keskustan kansanedustaja Hannes Manninen huomautti lobbausvihjailuihin liittyen, että keskustalla oli linjaus perintöverosta jo vuoden 2003 vaaliohjelmassaan.²⁵⁷

Hallituksen esitys sai huomattavaa palstatilaa Helsingin Sanomissa. Lehti otti pääkirjoituksessaan kantaa hallituksen perintöverouudistusesitykseen todeten sen olevan epätasa-arvoinen sen synnyttäessä eriarvoisuutta niiden välille, jotka perivät tavallista omaisuutta ja niiden, jotka perivät yritysomaisuutta. Helsingin Sanomat huomautti, että kyseinen eriarvoisuus voisi tapahtua myös perheen sisällä, ”siskojen ja veljien välillä”. Pääkirjoituksessa todettiin suorasanaisesti, että hallituksen esitys oli ”huono”. Pääkirjoituksen mukaan ei ollut myöskään yksiselitteistä tutkimusaineistoa siitä, että sukupolvenvaihdoshuojennus todellisuudessa edesauttaisi yrittäjyyttä tai omistajuutta. Lisäksi esitys rapauttaisi olemassa olevaa veropohjaa, mikä johtaisi entisestään kansalaisten eriarvoistumiseen.²⁵⁸

Eduskunnan lähetekeskustelun jälkeen hallituksen esitys lähetettiin valtiovarainvaliokuntaan, josta se lähetettiin edelleen lausuntokierrokselle perustuslakivaliokuntaan. Perustuslakivaliokunnassa lakiesitys joutui perustuslakiasiantuntijoiden voimakkaan kritiikin kohteeksi. Etenkin lakiesityksen yhdenvertaisuusongelmat herättivät kritiikkiä. Esimerkiksi vero-

²⁵⁵ PTK 56/2008 vp, 34.

²⁵⁶ PTK 56/2008 vp, 28.

²⁵⁷ PTK 56/2008 vp, 33.

²⁵⁸ HS 23.5.2008, Perintöveron uudistaminen kasvattaisi yhä eriarvoisuutta.

oikeuden professori Heikki Niskakankaan ja siviilioikeuden professori Urpo Kankaan mielestä lakiesitys oli kestävä, sillä se asettaisi perinnönsaajat eriarvoiseen asemaan jopa perheiden sisällä.²⁵⁹ Kesäkuun käsittelyssä perustuslakivaliokunnan lausunto jätettiin vielä pöydälle, jolloin lain käsittely siirtyi syksylle.²⁶⁰

Voimakkaan kritiikin seurauksena hallitus ilmoitti syyskauden alussa syyskuussa 2008 muokkaavansa esitystään siten, että sijoitusvarallisuus jätettäisiin selkeästi sukupolvenvaihdoshuojennuksen ulkopuolelle. Hallituksen uusi esitys ei kuitenkaan hiljentänyt kritiikkiä, sillä esimerkiksi Heikki Niskakankaan mielestä esitys asettaisi edelleen esimerkiksi sisarus eriarvoiseen asemaan riippuen siitä, perisikö sisarus yritystoiminnan vai yrityksen sijoitusvarallisuuden. Elinkeinoelämän keskusliitto puolestaan kritisoi hallituksen uutta linjausta, sillä se lisäisi vaikeuksia määrittellä varsinaista yritysvarallisuutta. Tämä puolestaan heikentäisi edelleen yritysten kasvumahdollisuuksia, sillä malli pakottaisi yritykset jakamaan voittoja.²⁶¹

Hallituksen uusien suunnitelmien julkistamisen jälkeen Helsingin Sanomat julisti perintöverouudistuksen ”farssiksi”, jossa sikäli hyvät tavoitteet sukupolvenvaihdosten helpottamisesta jäivät hallitusohjelmaan lobattujen linjausten takia hankaliksi ja vaikeasti määriteltäviksi esityksiksi. Helsingin Sanomien mukaan helpommalla olisi päästy, jos yritysten perintöveron poiston sijaan olisi keskitytty ajamaan esimerkiksi huojennuksia kaikkien rintaperillisten perintöveroon, jolloin verohuojennukset olisivat jakautuneet tasaisemmin.²⁶²

Perintöverouudistuksen kohtaamat vaikeudet alkoivat hiertää myös hallituspuolueiden välejä. Kokoomuksen kansanedustaja Sampsa Kataja ehdotti syyskuussa 2008, että perintöverosta luovuttaisiin seuraavalla vaalikaudella kokonaisuudessaan, jotta sukupolvenvaihdoshuojennuksen kohtaamista ongelmista päästäisiin eroon. Keskustan kansanedustaja, eduskunnan valtiovarainvaliokunnan verojaoston puheenjohtaja Mika Lintilä vastasi puolestaan Katajalle pian tiedotteella, jossa tämä ihmetteli kokoomuksen intoa vähentää

²⁵⁹ HS 14.6.2008, Perintöverouudistus sai voimakasta kritiikkiä perustuslakivaliokunnassa.

²⁶⁰ Perustuslakivaliokunnan pöytäkirja (PeVP) 51/2008 vp.

²⁶¹ HS 11.9.2008, Perilliset joutumassa sittenkin verolle perheyhtiön sijoituksista.

²⁶² HS 12.9.2008, Hallituksen onneton verofarssi.

sekä tuloverotusta että poistaa perintövero. Lintilä katsoi, että samanaikaisiin verohuojennuksiin tuskin olisi varaa seuraavalla vaalikaudella.²⁶³

Lopulta marraskuussa 2008 hallitus veti esityksenä pois ja esitti yleistä kevennystä perintöverotukseen.²⁶⁴ Helsingin Sanomien mukaan hallituksen epäonnistunut yritys poistaa perintövero yrityksiltä oli ”esimerkki siitä, miten käy, kun poliitikot altistuvat kritiikittömästi yhden pienen jo etuoikeutetun ryhmän lobbaukselle”²⁶⁵. Hallituksen uusi esitys, jossa esitettiin kolmen prosenttiyksikön yleiskevennystä perintöveroon meni lopulta läpi eduskunnan pikaisella käsittelyaikataululla ja verrattain vähäisellä keskustelulla vielä marraskuun 2008 aikana. Sekä eduskunnan täysistuntojen keskusteluissa että valiokunnan mietinnöissä todettiin hallituksen esityksen olevan sinänsä paras ratkaisu sotkeutuneeseen tilanteeseen. Hallituspuolueiden edustajilta esitys tosin sai kritiikkiä sen vesittyneen luonteen vuoksi.²⁶⁶ Vasemmisto-opposition puolueet jättivät valtiovarainvaliokunnan lausuntoon vastalauseet, joissa esitettiin veroprosentin kevennyksen sijaan perintöveron alarajan nostoa.²⁶⁷ Lakimuutos vahvistettiin 30.11.2008 ja tuli voimaan 1.1.2009.

4.5. Vaalikauden loppu ja valmistautuminen eduskuntavaaleihin 2011

Vuoden 2009 alussa voimaan tulleen lakimuutoksen jälkeen perintövero ei ollut enää aktiivisen muutosvalmistelun saatikka keskustelun kohteena. Keväällä 2010 hallituksen kokoonpano kuitenkin koko muutoksen, kun pääministeri Matti Vanhanen ilmoitti yllättäen luopuvan keskustan puheenjohtajuudesta sekä pääministeriydestä. Pian Mari Kiviniemen puheenjohtaja- ja pääministerivalinnan jälkeen Vanhanen ilmoitti jättävänsä eduskunnan ja siirtyvänsä Perheyrittäjien liiton toimitusjohtajaksi, mikä herätti myös laajalti ihmetystä. Esimerkiksi Helsingin Sanomat arveli pääkirjoituksessaan, että Vanhasen hallitusten päätökset varallisuusveron poistosta sekä perintöveron uudistamisesta tekivät Vanhasesta halutun toimitusjohtajan yhdistykselle.²⁶⁸

²⁶³ HS 16.9.2008, Keskusta ja kokoomus eri mieltä perintöverontulevaisuudesta.

²⁶⁴ HS 20.11.2008, Lohdutukseksi pieni yleiskevennys.

²⁶⁵ HS 19.11.2008, Perintöverouudistus 4.0.

²⁶⁶ PTK 120/2008 vp, 29–33.

²⁶⁷ VaVM 30/2008 vp.

²⁶⁸ HS 25.6.2010, Vanhanen viitsii vieläkin yllättää.

Perintöverotus, kuten myös verotus yleensä, nousi jälleen keskusteluun joulukuussa 2010, jolloin julkaistiin vuonna 2008 asetetun niin sanotun verotuksen kehittämistyöryhmän loppuraportti. Perintö- ja lahjaverotuksen osalta työryhmän raportissa todettiin, että vero tulisi säilyttää osana Suomen verojärjestelmää sen fiskaalisen merkityksen takia. Työryhmä katsoi raportissaan perinnön olevan lähtökohtaisesti tuloa, jonka lisäyksestä tulee maksaa veroa. Raportin mukaan perintöveroa tulisi kuitenkin käsitellä osana pääomaverotuksen kokonaisuutta. Tässä kokonaisuudessa tarkasteltuna etenkin varallisuusveron poisto edellytti perintöveron säilyttämistä.²⁶⁹

Perintöverotuksella katsottiin raportissa olevan myös käytännön merkitystä, sillä verohallinto hoiti perunkirjoitusten käsittelyn osana perintöveron kantoa. Jos perintöveroa ei olisi, jouduttaisiin perunkirjoitus siirtämään jollekin toiselle taholle. Perintöveron vastustajien kritiikin kaksinkertaisesta verotuksesta raportti tyrmäsi sillä, että perintöveron subjekti on eri kuin perinnönjättäjä, minkä lisäksi kaksinkertaista verotusta tapahtui myös muualla verojärjestelmässä.²⁷⁰

Työryhmän loppuraportti otti sukupolvenvaihdoshuojennusta kohtaan melko kriittisen kannan. Huojennuksen katsottiin olevan ongelmallinen sekä vertikaalisen että horisontaalisen oikeudenmukaisuuden kannalta. Raportti oli myös hyvin kriittinen sitä kohtaan, että suvun tai perheen piiristä tuleva yrityksen jatkaja olisi edes paras mahdollinen jatkaja yritystoiminnalle. Raportissa viitattiin muun muassa Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa tehtyihin tutkimuksiin, joiden mukaan perhepiiristä tuleva jatkaja menestyi keskimääräisesti heikommin kuin suvun ulkopuolelta tuleva jatkaja. Raportti piti epätarkoituksenmukaisena myös tilannetta, jossa yli 10 prosenttia yrityksestä omistava, mutta päivittäisestä toiminnasta ulkona oleva perijä saisi sukupolvenvaihdoshuojennuksen. Raportin mukaan oli kysyttävä, ”oliko yhteiskunnan intressissä, että yritys, johon ei löydy jatkajaa suvun piiristä ilman verotukea, kuolee pois”.²⁷¹

Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa perintöverotus ei enää mahtunut eduskuntapuolueiden keskeiselle agendalle. Kokoomuksen vuoden 2011 vaaliohjelmassa veropolitiikan osalta

²⁶⁹ Verotuksen kehittämistyöryhmän loppuraportti, Valtiovarainministeriön julkaisuja, 51/2010, 197–198.

²⁷⁰ Verotuksen kehittämistyöryhmän loppuraportti, Valtiovarainministeriön julkaisuja, 51/2010, 199.

²⁷¹ Verotuksen kehittämistyöryhmän loppuraportti, Valtiovarainministeriön julkaisuja, 51/2010, 202–203.

linjattiin, että sen tulee olla kaikilla tasoilla työllistävää, ja verotuksen tulisi vaikuttaa ”talouskasvuun, työllisyyteen ja yrittäjyyteen”. Yksittäisistä veroista kokoomuksen vaaliohjelmassa ei ole mainintoja.²⁷² Myös keskustan vuoden 2011 vaaliohjelmassa verolinjaukset olivat suurpiirteisiä, joskin esimerkiksi yritysveroa vaadittiin kevennettäväksi. Keskustan vaaliohjelmassa linjattiin myös yrittäjyyden edistämisestä mainitsematta kuitenkaan erityisesti perheyriytyksiä: ”Yrittäjyyden ja maatalousyrittäjyyden kannusteet on säilytettävä vahvoina”.²⁷³

SDP:n vuoden 2011 vaaliohjelman perintöverolinjaus oli selkeäsanaisiin. Ohjelman mukaan ”perintöverotuksessa hyvin suurten perintöjen verotusta oli lisättävä ottamalla progressiivisen verotaulukon yläpäässä käyttöön lisäluokka”. Lesken ja alaikäisten lasten verotuskohtelua oli myös kohtuullistettava.²⁷⁴

Eduskuntavaaleissa 2011 kokoomus nousi ensimmäistä kertaa suurimman puolueen asemaan ja ryhtyi näin vetämään hallitusneuvotteluja. Hallitusneuvottelujen pohjalta koottuun Kataisen hallitukseen kuuluivat kokoomuksen lisäksi SDP, vihreät, RKP, kristillisdemokraatit sekä vasemmistoliitto. Kataisen hallituksen hallitusohjelmassa tuloeroja esitettiin kavennettavaksi muun muassa pääomaveroa ja suurten perintöjen verotusta nostamalla sekä pienituloisten verotusta keventämällä. Hallitusohjelmassa linjattiin tarkemmin, että ”perintö- ja lahjaverotukseen lisätään uusi 16 %:n porras yli 200 000 euron perinnöille ja lahjoille”.²⁷⁵ Vuosina 2011 ja 2012 hallitus myös toteutti perintöveron progressiota lisänneitä muutoksia.²⁷⁶

4.6. Yhteenveto: perintöverouudistukset ja perintöverokeskustelun vaimeneminen

Vaalikaudella 2003–2007 virinnyt keskustelu perintöverotuksesta oli vuoden 2007 vaaleihin mennessä noussut merkittäväksi päivänpoliittiseksi aiheeksi ja jopa vaalilupauten kohteeksi.

²⁷² Hyvinvointivaltiosta paremminvointivaltioon. Kokoomuksen eduskuntavaaliohjelma 2011. (2011)

<<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/106>>, viitattu 10.11.2016.

²⁷³ Koko Suomi, kaikki suomalaiset. Keskustan vaaliohjelma vuoden 2011 vaaleihin. (2011)

<<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/251>>, viitattu 10.11.2016.

²⁷⁴ SDP:n eduskuntavaaliohjelma 2011, <http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/465>, viitattu 10.11.2016.

²⁷⁵ Kataisen hallituksen hallitusohjelma 2011, 13.

²⁷⁶ HE 93/2012 vp; HE 77/2011 vp.

Kaikilla kolmella suurella puolueella oli vaaliohjelmissaan nimenomainen maininta perintöveron muuttamisesta. SDP ajoi ”oikeudenmukaista” perintöverotusta, keskusta lievennyksiä ja sukupolvenvaihdosten helpottamista sekä kokoomus koko veron poistamista asteittain.

Kokoomus haastoi SDP:tä ja keskustaa ajamalla erityisesti keskiluokkaa hyödyttäväksi tulkittua talouspolitiikkaa. Perintöverokeskustelu sopi hyvin kokoomuksen talouspoliittiseen agendaan, sillä muuttumattomana pysynyt vero oli alkanut enenevissä määrin koskea myös tavallisia perinnönsaajia. Juuri vaalien alla julkaistu Elinkeinoelämän Valtuuskunta EVA:n tutkimus tuki osaltaan perintöverokriittisiä puolueita ja ehdokkaita, sillä tutkimuksen tulosten mukaan suurin osa suomalaisista olisi ollut valmis poistamaan perintöveron.

Vaalien jälkeen äänenpainot kuitenkin tasoittuivat. Vaikka perintöveron poistamista ajaneet kokoomus ja RKP pääsivätkin muodostamaan hallitusta keskustan ja vihreiden kanssa, hallitusohjelmassa linjattiin perintöveron poistamisesta ”ainoastaan” yritysvarallisuudelta. Toisaalta myös tavallisten perintöjen verottamista luvattiin keventää muun ohella nostamalla veron alarajaa. Vanhasen II hallitus yhdisti siten perintöverolinjauksissaan jo vaalikauden 2003–2007 keskusteluissa esiin nousseet tavallisten perinnönsaajien ja perheyrittäjien intressit.

Alarajan nostoa koskenut perintöverouudistuksen ensimmäinen osa ei kokenut eduskunnassa suurta poliittista vastustusta eikä siitä käyty keskustelu ollut myöskään yksityiskohtaista tai perintöverotuksen kannalta syväluotaavaa. Uudistuksen ensimmäinen osa koettiin yleisesti oikeudenmukaiseksi ja tarpeelliseksi uudistukseksi myös lehdistössä ja asiantuntijoiden piirissä. Arvioiden mukaan yli puolet perinnönsaajista vapautuisi perintöverosta kokonaan.²⁷⁷

Sukupolvenvaihdosten perintöveron poistamiseen tähdännyt uudistuksen toinen osa osoittautui eduskuntakäsittelyssä ongelmalliseksi ja paikallisti osaltaan mielenkiintoisia perintöverotukseen liittyviä intressejä. Oppositio kritisoi hallituksen esitystä perintöveron poistamisesta sukupolvenvaihdoksilta epäoikeudenmukaiseksi ja elinkeinoelämän intressejä palvelevaksi. Myös oikeusoppineet asettuivat kritisoimaan hallituksen esitystä. Oikeustieteen asiantuntijoista tuli julkisuudessa laajalti siteerattuna perintöverotusta koskeneen poliittisen keskustelun

²⁷⁷ HE 58/2007 vp, 13–14.

osapuoli. Edes hallituksen omat rivit eivät pysyneet koossa metsäyrittäjyyskysymyksen ja sen saaman julkisuuden vuoksi.

Perintöverouudistuksen toisen osan epäonnistumiseen näyttää vaikuttaneen se, että tavoitetta yritysten sukupolvenvaihdosten helpottamisesta ja perintöveron poistamisesta yrityksiltä ja maataloilta ei koettu etenkin julkisuudessa yhtä oikeudenmukaiseksi ja tarpeelliseksi kuin perintöveron yleiskevennyksiä. Perintöverouudistuksen toisen osan koettiin asettavan kansalaiset eriarvoiseen asemaan jopa perheiden sisällä, mikä korosti osaltaan myös esityksen mahdollista perustuslainvastaisuutta.

Hallitus pyörsi keväällä 2008 päätöksensä perintöveron poistamisesta sukupolvenvaihdostilanteissa, ja esitti vain vuonna 2004 säädetyn sukupolvenvaihdoshuojennuksen laajentamista. Lopulta tämäkin esitys torjuttiin pitkälti oikeusoppineiden perustuslakivaliokunnalle antamien kielteisten lausuntojen vuoksi. Mielenkiintoinen seikka on, että alkuperäiseen vuoden 2004 sukupolvenvaihdoshuojennukseen ei enää puututtu, vaikka sen ongelmallisuus nimenomaisesti nyt jälkikäteen tuotiinkin esiin. Tämä kertonee siitä, että sukupolvenvaihdoshuojennuksen ei edellisellä vaalikaudella siitä säätämisen yhteydessä koettu muuttavan perintöverotuksen asemaa merkittävästi, tai ainakaan tavalla, jolla se todellisuudessa muuttui.

Edellä esitetyllä tavalla perintöverotus oli jo sitä koskevien hallituksen ajamien uudistusten seurauksena merkittävän poliittisen ja yhteiskunnallisen keskustelun kohteena vaalikaudella 2007–2011. Toisin kuin vielä edellisvaalikaudella, perintöverotus ja sen oikeutuksen tarkastelu saivat osakseen myös aiempaa systemaattisempaa käsittelyä, kun verolajista käyty keskusteltu ei enää rajoittunut yksittäisten kansanedustajien lakialoitteisiin tai kirjallisiin kysymyksiin ja niihin annettuihin usein tiiviisiin vastauksiin. Perintöverotuksen tultua lakivalmistelussa muun ohella oikeudellisesti, taloustieteellisesti ja muutoin yhteiskunnallisilta vaikutuksiltaan arvioiduksi, myös sitä koskeva keskustelu syventyi ja keskittyi verotuskysymysten kannalta olennaiseen, kuten verotuloihin ja verotettavien yhdenvertaiseen asemaan.

Kaiken kaikkiaan sekä perintöverotuksen vastustajien että puolustajien argumentit pysyivät keskustelun syventymisestä huolimatta vähintään teemoiltaan suhteellisen samankaltaisina kuin edelliselläkin vaalikaudella. Perintöverotusta kritisoivien keskeisin argumentaatio kohdistui

jälleen ennen kaikkea elinkeinopoliittisten tavoitteiden saavuttamiseen, siinä missä perintöverotusta edelleen kannattaneet kohdistivat huomiota perintöverotukseen osana tasarvoista ja oikeudenmukaista verojärjestelmää sekä perintöverosta luopumisen aiheuttamia verotulomenetyksiä. Merkillepantavaa on, että perintöveron vastustajiin liittyivät hallituksen alustavien linjausten jälkeen aiempaa voimakkaammin myös maaseutuelinkeinojen etua puolustavat tahot, jotka ajoivat perintöverotuksen poistamista nimenomaisesti maatilayrittäjiltä. Huomioitavaa toisaalta on, että myös perintöveron puolustajat aktivoituivat aiempaa voimakkaammin ja olivat yhtenäisempiä kannanmuodostuksessaan. Tähän vaikutti oleellisesti myös se, että SDP vastusti pääoppositio- ja suurimpana vasemmistopuolueena jo lähtökohtaisestikin hallituksen perintöverouudistusesityksiä.

5. Johtopäätökset

Tutkielmassani olen keskittynyt tarkastelemaan vaalikausien 2003–2007 ja 2007–2011 aikana perintöverotuksesta käytyä poliittista ja yhteiskunnallista keskustelua. Kyseisenä ajanjaksona keskustelu oli ensi kertaa aktiivista ja pyrkimykset perintöveron muuttamiseksi tai poistamiseksi todellisia.

Perintöverotus nousu päivänpoliittiseksi aiheeksi alkoi jo 1990- ja 2000-luvun vaihteessa. On nähtävissä, että 2000-luvun alkuvuosina alkoi voimistua mielipidekehitys, jonka mukaisesti peruseriaatteiltaan lähes muuttumattomana pysynyt perintövero ei enää vastannut ajatusta oikeudenmukaisesta ja ajantasaisesta verotuksesta. Edelleen väestön eliniässä ja varallisuustasossa tapahtuneiden muutosten vuoksi perintövero koski entistä useampaa perinnönsaajaa.

1990- ja 2000-luvun vaihteessa etenkin keskiluokkaan itsensä sijoittaneet alkoivat huomata maksavansa arvoltaan pieninä pitämistään perinnöistä perintöveroa, jonka määrää pidettiin suurena. Tässä yhteydessä perintöveron epäsuosio nousi, sillä sen koettiin olevan jo kertaalleen verotetun omaisuuden verottamista.²⁷⁸ Yleisön nostamat epäkohdat perintöverotuksessa liittyivät usein juuri perintöverotuksen tasoon ja sen siviilioikeudellisiin epäkohtiin, kuten perittävän elossa olevan puolison asemaan.

Poliittiselle agendalle perintövero nousi 2000-luvun vaihteessa ja sen aikana voimakkaammin myös etujärjestöjen nimenomaisesta vaikutuksesta. Ennen kaikkea 1990-luvun lopussa perustettu Perheyritysten liitto alkoi pian sen perustamisesta lähtien ajaa lähes nimenomaisena tavoitteenaan perintöveron merkittävää huojentamista tai poistamista.

Perintöverotusta koskevassa poliittisessa keskustelussa eduskunnan puolueista etenkin keskusta, kokoomus ja RKP ottivat aktiivisesti kantaa perintöveron huojentamisen tai jopa poistamisen puolesta. Keskusta oli ottanut yritysten ja maatilojen perintöverohelpotukset agendalleen jo vuoden 2003 vaaleissa ja päähallituspuolueena se myös pystyi vaalikaudella 2003–2007 toteuttamaan sukupolvenvaihdoshuojennuksen laajentamisen. Keskusta ei kuitenkaan puolueena

²⁷⁸ Henttula 2005, 172–178.

kannattanut missään vaiheessa koko perintöveron poistamista toisin kuin kokoomus ja RKP, jotka etenkin vuoden 2007 vaalien aikoihin ehdottivat jopa perintöverosta luopumista joko kokonaan tai osittain.

Vuosina 2003–2011 pääministeripuolueena toiminut keskusta tarkasteli perintöverokysymystä elinkeinopoliitiikan lisäksi myös maa- ja metsätalouspoliittiselta kannalta. Perintöverohuojennusten katsottiin edistävän maaseudun elinvoiman säilymistä, mutta metsätilojen perintöverotukseen keskusta ei yrityksistään huolimatta onnistunut toteuttamaan odotettua uudistusta kumpanakaan vaalikautena. Keskusta oli huojennusten kannalla, ja Vanhasen II hallituksen ohjelmassa linjattiin jopa perintöveron poistamisesta sukupolvenvaihdoksilta.

Oppositiossa vaalikaudella 2003–2007 ollut kokoomus ajoi oppositiopuolueen asemassa selkeitä huojennuksia perintöveroon, ja muutamat sen kansanedustajat lausuiivat julkisuudessa kannattavansa jopa perintöveron poistamista kokonaisuudessaan. Vuoden 2007 vaaleihin kokoomus lähti teemoilla, joissa painotettiin vahvasti keskiluokan taloudellisen aseman parantamista muun muassa verotusta keventämällä, ja kokoomuksen puheenjohtaja haastoi silloisia hallituspuolueita etenkin veropoliitiikan osalta. Vaalien jälkeen keskusta ja kokoomus muodostivat Vanhasen II hallituksen, jonka linjaukset perintöveron osalta yhdistivät huojennuksia niin tavallisten perinnönsaajien kuin yritysten perintöverotuksen kannalta. Erityisesti kokoomus ajoi yhdessä tuolloisen hallituskumppani RKP:n kanssa ennen kaikkea yritysten perintöverokohtelun keventämistä.

SDP:n osalta sen perintöverotusta koskevat linjaukset vaihtelivat voimakkaasti vaalikausien 2003–2007 ja 2007–2011 välillä. Vielä SDP:n hallituskaudella 2003–2007 puolueella voidaan katsoa olleen suopea linja perintöveron huojentamista kohtaan, siinä missä jo seuraavalla vaalikaudella sen kanta huojennuksiin kiristyi aktivoituneen keskustelun myötä. Vaikka veropoliittisten periaatteiden tasolla SDP puolustikin perintöveron asemaa osana verotusjärjestelmää, SDP:llä ei vaikuta olleen puolueena selkeää kantaa perintöverotuksen muuttamisesta tai kehittämisestä. Hallituspuolueena SDP hyväksyi merkittävät muutokset sukupolvenvaihdoshuojennukseen, mutta oppositiopuolueena se vastusti kiivaasti lisähuojennuksia edellisen hallituksen tekemään muutokseen. Suurista puolueista SDP näyttää

kuitenkin olleen ainoa, joka puolusti perintöveroa nimenomaan sen jakopoliittisten tavoitteiden vuoksi.

Muiden eduskuntapuolueiden suhtautuminen perintöverotukseen ja sen muutostarpeisiin vaihteli välinpitämättömyyden ja tietynlaisen perintöveropopulismin välillä. Esimerkiksi vihreät eivät olleet perintöverokysymyksessä aktiivisia, ja Vanhasen II hallituksen perintöveromuutosten suhteen puolue pysyttelikin taka-alalla ottamatta siihen aktiivisesti kantaa. Kristillisdemokraatit ja perussuomalaiset osallistuivat ajoittain aktiivisesti perintöverokeskusteluun lähinnä yksittäisten kansanedustajiensa toimesta, mutta puolueilla ei sinänsä näytä olleen laajempaa taikka yksiselitteistä kantaa perintöverotukseen. Vasemmistoliitto vastusti kiivaasti etenkin perintöveron poistoa yritysten sukupolvenvaihdoksilta puolustaessa samanaikaisesti esimerkiksi leskien asemaa.

Eduskuntapuolueiden ja niiden kansanedustajien lisäksi perintöverotuksesta käytyyn keskusteluun osallistuivat vaalikausien 2003–2007 ja 2007–2011 aikana aktiivisesti myös etujärjestöt, kuten jo mainittu perintöveroa aktiivisesti vastustanut Perheyrittäjien liitto. Perinteiset palkansaaja- ja työnantajaliitot käsittelivät perintöveroa pitkään osana suurempaa tulopoliittista kokonaisuutta. Tulopoliittisten kokonaisratkaisujen tultua tiensä päähän Vanhasen II vaalikaudella uudemmat etujärjestöt, lähinnä Suomen Yrittäjät ja Perheyrittäjien liitto, ottivat aktiivisen aseman perintöverokeskustelun osallistujina. Etenkin Perheyrittäjien liitto onnistui osaltaan politisoimaan perintöverotuksesta käytävää keskustelua nimenomaisesti elinkeinopoliittiseksi. Perintövero nähtiin näin ennen kaikkea esteenä yritysten sukupolvenvaihdoksille, sillä sen katsottiin vähentävän lasten ja muiden sukulaisten halukkuutta jatkaa yrityksen toimintaa.

Toisena merkittävänä poliittisen päätöksenteon ulkopuolisena ryhmänä perintöverokeskusteluun osallistuivat suhteellisen aktiivisesti myös nimenomaan oikeustieteellisen alan asiantuntijat. Oikeusoppineet kommentoivat etenkin Vanhasen II hallituksen perintöverouudistusten valmistelun yhteydessä perintöverotuksen yleistä oikeutusta tieteellisten julkaisujen lisäksi myös lehdistössä. Useiden oikeustieteilijöiden merkittävä vastustus hallituksen kaavailemaa toista perintöverouudistusta kohtaan olikin osaltaan yksi merkittävä tekijä sen epäonnistumisessa. Huomioitavaa on, että taloustieteen asiantuntijat eivät osallistuneet keskusteluun yhtä aktiivisesti,

mikä arvatenkin on ollut seurausta jo perintöveron lähtökohtaisesti muita verolajeja pienemmästä tuotosta.

Perintöverotuksesta, sen oikeutuksesta ja tasosta, käydyssä poliittisessa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa on nähtävissä laajemmin kotimaisen poliittisen päätöksenteon siirtymä laajoista konsensusratkaisuista spesifimpiin asiakysymyksiin ja niiden ratkaisemiseen. Yhä useammin näiden erikseen ratkaistavien asioiden hiljaisina tai äänekkäinä alullepanijoina ovat toimineet erilaiset etujärjestöt, nyttemmin toki myös erityyppiset kansalaisten ryhmät kansalaisaloittein.

Aktiivinen lainsäädäntöaloitteellisuus korostaa kysymystä lobbauksesta ja sen merkityksestä suomalaisessa politiikassa. Keskeinen kysymys tässä suhteessa on, voivatko eturyhmät pyrkimyksillään vaikuttaa epävirallisesti päättäjiin saavuttaa päämääriään poliittisessa päätöksenteossa. Todettakoon, että Vanhasen II hallituksen perintöverouudistuksissa tämä kysymyksenasettelu oli ensi kertaa nimenomaisesti esillä, kun julkisuudessa selvennettiin Perheyritysten liiton todellista vaikutusta käytännön lainsäädäntötyöhön. Keskustelu jatkui voimakkaana myös sen jälkeen kun Matti Vanhanen ilmoitti syksyllä 2010 pääministeriytensä jälkeen siirtyvänsä Perheyritysten liiton toimitusjohtajaksi.

Vaalikausien 2003–2007 ja 2007–2011 jälkeen perintöverotukseen on tehty lähinnä sen tasoon liittyviä muutoksia, jotka ovat osaltaan vaimentaneet perintöveron lakkauttamista koskevien puheenvuorojen määrää.²⁷⁹ Perintöverotus säilyy tästä huolimatta edelleen puheenaiheena, joka tasaisin väliajoin herättää ennen kaikkea sen uudet ja vanhat kritisoijat. Vaalikausina 2003–2007 ja 2007–2011 käyty poliittinen ja yhteiskunnallinen keskustelu osoittaa, että keskustelu perintöverotuksesta on usein jo lähtökohdiltaan epäsymmetristä ja teemoiltaan epäyhtenäistä. Käsittelyssä sekoittuvat usein paitsi puhtaasti verotuksen taso ja verojärjestelmän kokonaistoimivuus, myös sosiaalipoliittiset näkökohdat, yksilötaso sekä elinkeinopoliittiset motiivit. Ratkaisukeskeinen keskustelu edellyttää, että keskustelu kannattaa jo lähtökohdissaan asemoida samalla tasolle ja tarkkuudelle – tässä perintöverotuksen osalta on ollut ja lienee vielä jatkossakin kehitettävää.

²⁷⁹ Viimeisin muutossäädös (1320/2016) lievensi perintöveroprosenttia kaikissa asteikoissa ja korotti puoliso- ja lapsivähennyksiä.

Lähteet

Alkuperäislähteet

Virallisjulkaisut

Perintö- ja lahjaverolaki 378/1940.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perintö- ja lahjaverolain 55 §:n muuttamisesta, HE 84/2004 vp.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perintö- ja lahjaverolain muuttamisesta, HE 58/2007 vp.

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perintö- ja lahjaverolain sekä tuloverolain 47 §:n muuttamisesta, HE 53/2008 vp.

Valtiopäivät 2004–2011. Pöytäkirjat ja asiakirjat.

Hallitusohjelmat

Valtioneuvosto. Pääministeri Paavo Lipposen hallituksen ohjelma. 13.4.1995.

Valtioneuvosto. Pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen ohjelma. 15.4.1999.

Valtioneuvosto. Pääministeri Anneli Jäätteenmäen hallituksen ohjelma. 17.4.2003.

Valtioneuvosto. Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma. 24.6.2003.

Valtioneuvosto. Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma. 19.4.2007.

Valtioneuvosto. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. 22.6.2011.

Puolueohjelmat

Koko Suomen voimavarat käyttöön. Keskustan puoluekokouksen vaaliohjelma. (2002)
<<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/248>>, viitattu 10.11.2016.

Eduskuntavaalit 2003 – Valoisampi vaihtoehto. Keskustan vaaliohjelma. (2002)
<<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/250>>, viitattu 10.11.2016.

Vähän kuin itseäsi äänestäisit. Keskustan tavoitteet vaalikaudelle 2007–2011. (2006)
<<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/249>>, viitattu 10.11.2016.

Koko Suomi, kaikki suomalaiset. Keskustan vaaliohjelma vuoden 2011 vaaleihin. (2011)
<<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/251>>, viitattu 10.11.2016.

Kokoomuksen lähiajan tavoiteohjelma 2003–2007. (2002)
<<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/85>>, viitattu 10.11.2016.

Tavoitteena parempi arki – Kokoomuksen kuuden kohdan ohjelma. Kokoomuksen vaaliohjelma. (2003) <<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/103>>, viitattu 10.11.2016.

Vastuullinen markkinatalous ja sen vaikutukset Suomen tulevaisuuteen. Kokoomuksen vaaliohjelma. (2007) <<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/108>>, viitattu 10.11.2016.

Hyvinvointivaltiosta paremminvointivaltioon. Kokoomuksen eduskuntavaaliohjelma 2011. (2011) <<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/106>>, viitattu 10.11.2016.

Varma vaihtoehto. SDP:n vaaliohjelma 2003. (2003)
<<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/485>>, viitattu 10.11.2016.

Me pidämme ääntä puolestasi. SDP:n tavoitteet vaalikaudelle 2007–2011. (2007)
<<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/489>>, viitattu 10.11.2016.

Työn ja oikeudenmukaisuuden puolesta. SDP:n talouspoliittinen linjaus vuosille 2011–2015. (2011) <<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/465>>, viitattu 10.11.2016.

Työryhmien julkaisut

Perheyrittäjäyys – Perheyrityksen jatkuvuuden, uusiutumisen ja kasvuhakuisuuden moottorina. KTM Julkaisuja, 16/2005.

Verotuksen kehittämistyöryhmän loppuraportti, Valtiovarainministeriön julkaisuja, 51/2010.

Sanomalehdet

Helsingin Sanomat (HS) 1997, 2003–2011, 2016

Vihreä Lanka 2007

Kirjallisuus

Tikka, Kari S. (2005): Perintövero: luopuminen vai uudistaminen edessä?, Verotus 4/2005.

Puronen, Pertti (2005): Keskustelua perintöverotuksen kohtalosta vaivaa kapea-alaisuus, Verotus 5/2005.

Muut lähteet

Kirjallisuus

Andersson, Edward (2011): Perintöverotus kansainvälisen kehityksen valossa, Verotus 1/2011.

Henttula, Juhani (2005): Varallisuuden arvostamisperusteesta perintöverotuksessa. Oy Finn Lectura Ab, Helsinki.

Isotalo, Kalle (2014): Lobbaus ja perintöveron tulevaisuus, Oikeus 4/2014.

Linnakangas, Esko (2014): Historiallinen verokirja. Multiprint, Helsinki.

Mattila, Pauli K. (1984): Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa. Suomen Lakimiesliiton Kustannus Oy, Helsinki.

Myrsky, Matti (2013a): Suomen veropolitiikka. Talentum, Helsinki.

Myrsky, Matti (2013b): Hallitusohjelmat ja verotus. Verotus 4/2013.

Myrsky, Matti (2015): Vero-oikeudellisen tutkimuksemme tilannekuva. Lakimies 7–8/2015.

Niskakangas, Heikki (2011): Veropolitiikka. WSOYPro Oy, Helsinki.

Niskakangas, Heikki (2014): Perintöverotuksen yhteiskunnallisesta roolista, teoksessa Nykänen, Pekka – Urpilainen, Matti (toim.): Yritys, omistus ja verotus – Seppo Penttilän juhlakirja. Edita Publishing Oy, Helsinki.

Riihelä, Marja – Sullström, Risto – Tuomala, Matti (2014): Veropolitiikka huipputulosten ja -varallisuuden taustalla – Onko Piketty kuvaama kehitys nähtävissä Suomessa?, teoksessa Taimio, Heikki (toim.): Hyvinvointivaltio 2010-luvulla – Mitä kello on lyönyt?, Palkansaajien tutkimuslaitos.

Tikka, Kari S. (1990): Veropolitiikka, Lakimiesliiton kustannus, Helsinki.

Wiberg, Matti & Koura, Antti (1996): Kansanedustajat ovat kyselevinä ja ministerit ovat vastaavinaan, teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilka (toim.): Pelkkää retoriikkaa. Vastapaino, Tampere.

Verkkoaineisto

Eduskunta: <<https://www.eduskunta.fi/FI/lakiensaattaminen/valtiopaivaasiat/>>, viitattu 16.12.2016.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>, viitattu 16.10.2016.

Suomen virallinen tilasto Suomen virallinen tilasto (SVT): Verot ja veronluonteiset maksut <http://www.stat.fi/til/vermak/index.html?_ga=1.266122959.175242188.1483610071>, viitattu 24.11.2016.

Verohallinto: Verotuksen historiaa Suomessa. <http://www.vero.fi/fi-FI/Tietoa_Verohallinnosta/Esitysmateriaalit/Verotus_Suomessa%2837228%29>, viitattu 30.9.2016.